

NORDISKA MUSEET

FATABUREN

1920

HÄFT. 2-3

KULTURHISTORISK-TIDSKRIFT

• UTGIFVEN AF •
DR. GUSTAF UPMARK
MUSEETS STYRESMAN

Nordiska mötet för folklivsforskning i Stockholm 16 och 17 aug. 1920	49
Sigurd Erixon, Ett skärlag och dess arkiv	71
Manne Hofrén, Bondesnickaren Zakris Pehrsson	129
Litteratur: O. Frödin o. E. Nordenskiöld, Über Zwirnen und Spinnen bei den Indianern Südamerikas, av N. K—d; H. Schwab, Das Schweizerhaus, sein Ursprung und seine konstruktive Entwicklung, av N. L—g; Kulturværdier hos Norges finner, utgit ved J. Otterbech, av N. E. H.	139

BILAGA: Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvaltning år 1919.

Gävor till Nordiska Museet från landsorten insändas under adress Nordiska Museet, Stockholm. I Stockholm kunna de inlämnas antingen i museet eller å Skansen, Djurgården. Vid varje föremål böra fyndort och givarens namn, titel och adress samt i övrigt varje upplysning, som kan lämnas om föremålets historia eller användning, så fullständigt och tydligt som möjligt angivas.

Fotografier av kulturhistoriskt, etnografiskt och arkeologiskt intresse (byggnader och byggnadsdetaljer, husgeråd, dräkter, utövandets av lantliga sysslor och hemslöjd, idrotter och lekar, forntro-föremål o. s. v.) mottagas med tacksamhet av Nordiska Museet.

Uppteckningar om levnadssätt, sysslor och bruk i äldre tider samt om folkseder, lekar, forntro och vidskepelser, sägner o. s. v. äro likaledes särdeles välkomna bidrag till museets arkiv för svensk folkkännedom.

Författarne äro ensamma ansvariga för sina uppsatser innehåll.

NORDISKA MÖTET FÖR FOLKLIVSFORSKNING I STOCKHOLM 16 OCH 17 AUG. 1920.

Till ett antal folklivsforskare i Danmark, Finland, Norge och Sverige hade i juni månad 1920 utgått en inbjudan undertecknad av de tjänstemän vid Nordiska Museet i Stockholm, som företrädesvis ägnat sig åt den svenska allmogeforskningen, att under augusti månad samlas till ett nordiskt möte för folklivsforskning, för att »genom den fasthet som personlig bekantskap och några dagars gemensamt umgänge skapar» ytterligare befästa det samarbete, som tidigare pågått mellan forskare på området. De organ, som i första hand tänktes representerade, voro Dansk Folkemindesamling och Dansk Folkemuseum i Köpenhamn, Etnografiska Museet och Svenska litteratursällskapet i Helsingfors, Norsk Folkemuseum och Norsk Folkeminnesamling i Kristiania, Folkminnessamlingen i Lund, Nordiska Museet i Stockholm och Landsmålsarkivet i Uppsala. Efter samråd mellan intendenten N. E. Hammarstedt och prof. Nils Lithberg i Stockholm, dr Gabr. Nikander i Helsingfors och docenten C. Wilh. v. Sydow i Lund samt personliga hänvändelser till danska, finska och norska forskare utgick inbjudan till 7 danskar, 9 finnar, 9 norrmän och 20 svenskar. Utom mötesdeltagarna hade till övervarande av mötets förhandlingar inbjudits Nordiska Museets förre styresman, nuv. riksantikvariern Bernhard Salin, museets nuvarande styresman fil. dr Gustaf Upmark jämte museets övriga manliga och kvinnliga tjänstemän samt tjänstemännen vid Statens Historiska Museum i Stockholm.

Kallelsen hade hörsammats av:

Sune Ambrosiani, Stockholm, Otto Andersson, Helsingfors, Ola Bannbers, Falun, Åke Campell, Åkarp, Gerda Cederblom, Stockholm,

Rudolf Cederström, Stockholm, Hans Ellekilde, Köpenhamn, Sigurd Erixon, Stockholm, Thorkild Gravlund, Reersö, Louise Hagberg, Stockholm, Gunnar Hallström, Björkö, N. E. Hammarstedt, Stockholm, Uno Holmberg, Helsingfors, Nils Keyland, Stockholm, Sven T. Kjellberg, Västerås, Ernst Klein, Stockholm, Yngve Laurell, Stockholm, Torsten Lenk, Göteborg, Sune Lindqvist, Stockholm, Nils Lithberg, Stockholm, Gisle Midttun, Kristiania, Birger Nerman, Stockholm, Jörgen Olrik, Köpenhamn, Karl Rencke, Göteborg, Jöran Sahlgren, Lund, Laura Stridsberg, Stockholm, Sigurd Wallin, Stockholm, samt K. Rob. V. Wikman, Helsingfors. Dessutom hedrades mötet under andra dagens förhandlingar genom närvaro av riksantikvariern Salin och båda dagarnas förhandlingar av dr Upmark.

Första mötesdagen.

Förhandlingarna öppnades i Nordiska Museet den 16 aug. kl. 10 f. m. av N. E. Hammarstedt med följande hälsningsanförande:

I egenskap av »caput canum inter juvenes» — juvenes här taget i betydelsen vapenföra och stridbara män på vetenskapens fält — har jag att hälsa våra ärade gäster hjärtligast välkomna, och i all synnerhet hälsar jag gästerna från våra grannland — även dem som i denna stund ännu ej hunnit anlända.

För vetenskapen såsom objektivt sanningssökande verksamhet borde egentligen all politik stå fjärran. Vetenskapsmannen bör gå sin bana fram rakryggad trots alla politiska vindkast, ja stormar. Emellertid är även vetenskapsmannen medborgare, även han har därför icke kunnat undgå att känna de senaste årens politiska martryck: världspolitikens inverkan har smärtsamt gjort sig kännbar även inom vetenskapens värld. De politiska slitningarna hava även där medfört isolering mellan folken och en viss så att säga andlig förkapsling — frivillig eller ofrivillig, avsiktlig eller oavsiktlig — hos vetenskapsmännen själva. Att detta måste lända till ofärd för vetenskapen i allmänhet är uppenbart; och alldeles särskilt måste det bli ödesdigert för de vetenskaper, som sysselsätta sig med den mänskliga kulturens utveckling och lagar. För etnologien är ett fritt och förtroligt umgänge folken emellan ett livsvillkor. Den vill föra folken samman, och den bör bliva den första att bryta isen, där sådan förefinnes.

Lyckligtvis hava de skandinaviska länderna såväl i det ena som i det andra hänseendet gått jämförelsevis oberörda av krigets kulturupprivande verkningar, och det politiska trycket utifrån har, i stället för att splittra, fastmer politiskt närmat Nordens folk till varandra såsom knappast någonsin. Vad nu oss nordiska folklivsforskare beträffar, hava vi ju alltid stått i en vänskapsfull och livlig förbindelse på litterär och skriftlig väg. Men det

tarvas och personligt sammanträffande och umgänge för att en del ytterst viktiga frågor skola kunna grundligt dryftas och klarläggas. Det är insikten om och känslan av behovet av personlig bekantskap för ömsesidigt bistånd och inbördes samverksamhet inom folklivsforskningen, som föranlett oss vid Nordiska Museet verkande etnologer att — i tro på ljusnande tider — utlysa detta möte mellan nordiska folklivsforskare. Vi hoppas att därvid komma till klarhet och enighet om principer, riktlinjer och metoder; och samtidigt hava vi även gjort oss förväntningar på att få knyta närmare personlig bekantskap med åtskilliga forskare, som vi hittills egentligen endast känt till namnet och till deras litterära gärning. Ja, kanske är det t. o. m. av det personliga meningsutbytet man och man emellan som vi vänta oss det mesta och det bästa. Det är med glädje vi sett vår avsikt mött med förståelse och välvilja. Ty om också här, beklagligtvis, några saknas, vilka vi livligt hitväntat, så veta vi av brev från dem, att det ingalunda är av brist på intresse och sympati för saken som de uteblivit, utan att tvingande förhållanden hållit dem härifrån.

I augusti år 1908 hölls här i Nordiska Museet av svenska män och kvinnor ett »möte för svensk folk-kunskap», såsom det hette, och år 1911 hölls i Göteborg ett andra möte under samma namn. Det möte, vartill vi nu samlats, låter i viss mån anknyta sig till dessa, men oaktat deltagarna nu äro färre, har dock detta möte erhållit en väsentligen större omfattning och plan. Det har blivit ett skandinaviskt — ett nordiskt möte. Kanske skall en gång ett kommande möte — var detta nu kan komma att hållas — erhålla en ännu vidsträcktare prägel. — Det ligger i etnologiens kynne att vidga sina famntag. — Men om så också sker, böra vi alltjämt fasthålla vid språkets mäktiga betydelse såsom kulturellt föreningsband. Det är, trots skiftningarna, nordiskt tungomål, som vid detta grundläggande möte förbinder oss med varandra. Och så må det alltid förbliva.

Med detta framtidsperspektiv för ögonen och i hopp, att detta möte må bli ett steg mot intim samverkan mellan Nordens etnologer förklarar jag härmed 1920 års *Nordiska möte för folklivsforskning* öppnat.

Härefter skreds till val av funktionärer för mötet, varvid till ordf. utsågs Nils Lithberg, till vice ordf. Jörgen Olrik samt till sekr. Otto Andersson och Sven T. Kjellberg.

Sedan ordf. lämnat en kort redogörelse för mötets tillkomst, föreslogs avsändande av hälsningstelegram till den nordiska folklivsforskningens nestor dr H. F. Feilberg, Askov, och till prof. J. A. Lundell, Uppsala. Dessutom avsändes telegram till prof. K. B. Wiklund, Uppsala, vilken på grund av sjukdom blivit förhindrad att delta.

Första punkten på föredragningslistan upptog diskussion rörande komparativ etnologisk metod och inhemska folklivsforskning, inledd av K. Rob. V. Wikman, varför ordet nu lämnades åt denne:

»Metodproblemet i etnologien är icke nytt. Detta hänger samman med att etnologien alltid har uppfattats såsom en allmän kulturvetenskap. Redan Bastian och Tylor, båda etnologer i modern bemärkelse, voro på det klara med att denna kulturvetenskap dolde på frågor, vilka med sina rötter sträckte sig både djupt och vida i den mänskliga kunskapens jord.

Det är här icke min avsikt att diskutera de kunskapsteoretiska och filosofiska förutsättningar, vilka den etnologiska vetenskapens metod, lika väl som varje annan vetenskapsmetod, djupast sett bottnar i, ej heller de konsekvenser, vartill de till äventyrs kunna leda i fråga om vår uppfattning av världen och människorna. Varje vetenskapsmetod kan ju utbyggas till en världsåskådning; varje vetenskap har sin, om också icke alltid lika uppenbara, så likväl latent, filosofi. Men det är icke alls detta, som här skall sysselsätta oss, huru intressanta dylika frågor än kunna vara. Vad jag här vill framställa är endast *några av den etnologiska vetenskapens praktiska postulat*, sådana de utkristalliserat sig för mitt medvetande under sysslandet med etnologiska ting, närmast med sedens och religionens frågor. Jag är dock livligt medveten om att andra forskares erfarenhet, som spänner över större områden än min, kunna ge en annan form åt de intellektuella krav, vilka jag måste betrakta såsom förutsättningar för sysslandet med etnologiska frågor.

Etnologien har till föremål folkets liv såväl i dess materiella som andliga uttrycksformer: den är en kulturvetenskap som innesluter inom sitt område »kunskap, religion, konst, moral, lag, sed och andra färdigheter och vanor, som människan förvärvat sig såsom medlem av samhället», såsom E. B. Tylor definierar begreppet kultur i dess etnologiska betydelse. Etnologien sammanfaller därför till sitt vetenskapsområde med vad engelsmännen kalla »social anthropology». Det förtjänar härvid betonas, att den begreppsbestämning, som ligger i ordet »social» icke saknar en alldeles särskild betydelse. Alla kulturens företeelser ha en social sida och måste ses i belysningen av den samhälleliga omgivning, vari de uppstått och existerat. Etnologiens föremål kan ej begränsas till uteslutande den s. k. primitiva kulturen, sådan vi känna den hos de nulevande, utomeuropeiska kulturfolken; en sådan begreppsbestämning vore fullkomligt godtycklig. Det måste fasthållas, att alla levande folk, även om de stå innanför den europeiska kulturens krets, lämna bidrag till vårt etnologiska vetande. Men lika tydligt som detta är, att etnologiens område icke omfattar den nutida högkulturen, utan då närmast allmogens odling, bondekulturen. Men var går då gränsen mellan etnologien och övriga kulturvetenskaper? Frågan är icke så alldeles lätt att besvara. Man plägar beteckna den »historielösa» kulturen såsom etnologiens egentliga föremål — icke så förstått som om denna kultur skulle sakna sin historia, men så, att vi i fråga om den sakna de historiska data, som direkt kunde upplysa om »huru det varit» —; man kunde också uttrycka saken så, att den etnologiska vetenskapen har till föremål den kultur, som icke fortplantas av någon medveten tradition. Härigenom skiljer sig etnologien från historien. Men icke ens denna bestämning är alldeles tillräcklig; då skulle tydligen även arkeologien böra räknas till den etnologiska vetenskapen. Kunskapen om utdöda och förhistoriska kulturer lämnar visserligen material åt etnologen, men hans studieföremål är dock i främsta rummet den levande

kulturen. Skillnaden ligger emellertid djupare än så. Medan arkeologen alltid återför förhistorien på historien, d. v. s. alltid anknyter till givna historiska serier, ställer etnologen alltid de utdöda kulturformerna i samband med de levande, d. v. s. jämför de kulturella företeelserna med varandra. Skillnaden ligger m. a. o. i metoden.

På den tid, då utvecklingsbegreppet behärskade vetenskapen, bar etnologien även prägel härav. För den tidens forskare var den kulturella utvecklingen naturens givna ordning. Det gällde blott att ordna de kulturella stadierna för att mänsklighetens historia skulle ligga som en uppslagen bok. Sedan den tiden har det historiska betraktelsesättet åter vunnit mark. Historien själv har fått en planetarisk omfattning, de geografiska avstånden ha krympt ihop, kulturvandringar och kulturöverföringar ha fått en universell omfattning. Kulturvetenskapens problematik har förskjutits i historiens riktning. Fr. Ratzel var den, som först gav form åt denna tanke, och en framskjuten riktning inom etnologien, särskilt i Tyskland (Anckermann, Graebner, P. W. Schmidt m. fl.), har sedermera anslutit sig till den Ratzelska tankegången. Men även inom den engelska och amerikanska etnologien har metodproblemet de senaste åren varit uppe i diskussionen.

Den äldre etnologskolan utgick från att vissa kulturföreteelser på grund av sin stora utbredning i mänskligheten måste ha sin rot i släktets andliga artlighet. De måste därför ha kunnat uppstå i samma form på avlägsna delar av jorden. Detta är de etnografiska parallellerna. I motsats härtill hävdar den kulturhistoriska skolans mest avancerade riktning, att människosläktets olika grenar äro lika differentierade till sin psykiska som sin fysiska natur och att den psykiska artlighet, varpå man stött läran om »die elementargedanken», fastmera utgör en slutsats, som grundar sig på kulturlikheterna. Man hänvisar med förkärlek till historiska parallellföreteelser såsom t. ex. Hooks och Newtons gravitationslag, Darwins och Wallaces upptäckt av urvalsläran, vilkas framträdande i väsentlig grad beror på det genetiska sambandet med samtidens tankeliv. De äro »samma tanke fattad två gånger,» såsom Graebner uttrycker sig. Men i detta förhållande ligger det väsentliga för de primitiva parallellföreteelserna: deras sociala substrat. De primitiva samhällenas likartade struktur bildar ett utmärkt medium för fortplantandet av kulturföreteelser, vilkas framträdande äro att tillskriva en artgrundad psykisk spontaneitet. Ehuru de kulturhistoriska parallellerna äro jämförelsevis sällsynta inom området för den europeiska högkulturen, där den individualiserande utvecklingen nått som längst, vore det dock oriktigt att såsom Graebner, och f. ö. hela den kulturhistoriska etnolog- och folklorist-skolan, på denna grund förneka spontaneiteten i den primitiva kulturen.

Det är att märka, att de etnologiska parallellerna motsvaras av lika tydligt framträdande *divergenser*. Den sexuella magien har i vissa fall utvecklats i riktning mot tabuföreställningar, i andra, för övrigt identiska fall, i riktning mot fertilitetsföreställningar. Samma sak gäller sago- och mytmotiv, som i grund och botten kunna vara ett och samma, men som icke desto mindre variera. Ett exempel härpå äro de av Richard Andree behandlade jordbävningsmyterna, vilka grunda sig på den allmänna föreställningen att ett mytiskt väsen kommit under jorden: i Indien är det de åtta elefanterna, som blivit trötta, i Japan är det en valfisk, som krupit in un-

der landet, bland indianerna är det sköldpaddor och andra djur, i Nubien är det den ko, som anses bära upp jorden, vilken kastar den från sitt ena horn till det andra o. s. v. Grunden för dessa föreställningar är en och samma, om också utformningen är olika i olika ändar av världen. »Vid sidan av alla förvandlingar», säger med rätta Schurtz, »bestå grundkrafter, djupa väsensdrag, som till sin inre beskaffenhet knappast alls förändras under årtusendenas lopp, utan gå i arv från släktled till släktled. Om fort-löpande utvecklingsserier kan där ej bli tal. Den som alltid och överallt söker efter historiska serier, måste vid grundlig eftertanke förtvivla om resultatet av sina mödor. Det är fullkomligt omöjligt att återföra de olika stadierna av sedlig utveckling, som vi känna hos jordens olika folk, på varandra och på detta sätt skapa en klar bild av hela mänsklighetens historia. Man måste framför allt söka efter de bestående krafter och orsaker, som ligga till grund för människosläktets historia, och som alltid skickelsedigert träda fram i dagen.»¹

Kulturvetenskapens problemställning måste därför bli: *självständig uppkomst eller lån*. Metodologiskt kan ingendera av dessa synpunkter undvaras, det ligger tvärtom synnerlig vikt på att de ständigt utgöra varandras korrektiv. Då Graebner håller före, att alla etnologiska data kunna inordnas i kulturhistoriska serier och höjer anspråket att hela bevisbördan skall åvälvas den, som antager tvenne kulturföreteelsers självständiga uppkomst, så kan en dylik metodologisk utslutning av det andra korrektivet i metoden icke gagna utan tvärtom endast skada den etnologiska vetenskapen. Det är att öppna dörren på vid gavel för en Rudbeckianism, som var den äldre etnologien fullständigt främmande. Etnologien måste ha till uppgift icke allenast att undersöka de kulturella företeelsernas individuella sammanhang i tid och rum, utan på samma gång även att interpretiera dem och söka det beständigt återkommande i kulturen. Det föregående är endast möjligt, när de kulturella företeelserna tillåta en individualisering och kunna ordnas i historisk-genetiska sammanhang, det senare åter endast då företeelserna kunna generaliseras, vilket förutsätter att de äro självständiga och spontant fram-sprungna. Etnologiens framtid vilar på att dessa båda metodologiska uppfattningar ständigt komplettera och korrigera varandra. Varje kritisk metod måste grunda sig härpå. Under denna motsats döljer sig motsatsen mellan det »naturvetenskapliga», nomotetiska, betraktelsesätt, som under det nittonde århundradet infördes i den etnologiska vetenskapen, och det historiska, idiografiska, betraktelsesätt av äldre och nyare datum, som, ehuru icke främmande för etnologerna ens under naturvetenskapens och biologiens stora period, nu åter har skjutit ny fart.

Den etnologiska vetenskap, som grundade sig på elementargedankebegreppet, betraktade kulturen såsom en mer eller mindre homogen massa, i vilken delarnas utveckling följde det helas utveckling. Den äldre etnologskolan kom på detta sätt att betrakta utvecklingsschemat såsom en allmän utvecklingslag. Detta gällde de allmänna utvecklingsserierna. Om man en gång uppställt schemat roväktenskap — köpäckenskap — äktenskap på grund av fri överenskommelse, så var man böjd att tillämpa detta utveck-

¹ H. Schurtz, *Altersklassen und Männerbünde*, Leipzig 1902, s. 7—9.

lingsschema på alla folk. Men det gällde också det enskilda utvecklingsfaktum. Fann man en heterogen företeelse i ett kulturskikt, så var man benägen att uppfatta det såsom »survival,» i stället för att undersöka dess individuella härledning och uppkomst. Men om också den äldre etnologien på detta sätt hade en tendens att uppfatta utvecklingen alltför generellt och »biologiskt», så är därmed icke sagt, att man skulle kunna undvika utvecklingsbegreppet. Utvecklingsschemat har naturligtvis endast en heuristisk betydelse, men detta behöver icke betyda, att det kan eller bör helt och hållet utmönstras.

Etnologiens data har tvenne i metodologiskt hänseende ytterst betydelsefulla karakteristika. De äro givna endast såsom typer, och de sakna djup i tiden (»der flächenhafte Charakter der völkerkundlichen Tatsachen», Graebner). De sakna sålunda historiens individualisering och den absoluta eller relativa kronologi, som härmed är förbunden. Den kulturhistoriska etnologskolan har tagit till sin uppgift att gjuta historiskt liv i dessa företeelser och söker därför konstruera de etnologiska typerna i tidens form, vilket endast kan ske genom att transplantera deras förhållande i rummet till ett förhållande i tiden. På detta sätt erhåller man en viss grad av individualisering av företeelserna och en relativ kronologi. Men utöver detta kommer man ej.

Det viktigaste hjälpmedlet härvid är formens kriterium. Men detta förutsätter, att man i en kulturell företeelse skall kunna skilja på form och innehåll, vilket icke är möjligt utan en ingående kännedom om materialet självt. Vad är till exempel form och innehåll i en magisk föreställning sådan som föreställningen, att hästen kan bli »maktstulen»? Eller att vårt försvinna, om man utsätter dem för nymånens inverkan? Tillämpandet av formkriteriet har till förutsättning, att man skall känna kulturföreteelsens innebörd, m. a. o. kunna interpretiera den samma. Härpå beror det att *metoden måste ansluta sig till stoffet*, och att dess tillämpning förutsätter en ingående kännedom om detta. Därför är en framställning av den etnologiska metoden förfelad, såvida den ej åtföljes av en karakteristik av det etnologiska stoffet. Det visar sig, att detta är av vitt olika beskaffenhet och art och att därför metoden måste utbildas i nära anslutning till detta stoff.

Det etnologiska materialet är så starkt differentierat, att det gett upphov åt speciella forskningsuppgifter: *den etnologiska religionsvetenskapen, den etnologiska etiken (etologien), den etnologiska rättsvetenskapen, den etnologiska estetiken, den etnologiska ekonomiläran och den etnologiska samhällsläran (sociologien)*. Den etniska företeelse, som bildar föremål för dessa discipliner är folktron och magien, seder och bruk, institutioner, konst, drama, dans, lek, nyttigheter och näringar samt slutligen samhällslivets olika former. Då nu den etnologiska metoden måste ansluta sig så nära som möjligt till sitt föremål, så är det på förhand givet, att här måste utbildas sig en mängd specialmetoder, och att tillämpningen av varje allmän metod måste induktivt prövas på de olika forskningsområdena.

Det skall därför bli min närmaste uppgift att karakterisera det stoff varmed folktrö- och folksedsforskaren arbetar.

Folktron. Det visar sig, att de religiösa och magiska föreställningarna inom ett bestämt kulturområde låta inordna sig i sammanhang, ur vilka de enskilda företeelserna vinna sin tolkning. De enskilda föreställningarna i en sådan föreställningsmassa äro icke fristående utan genetiskt beroende av varandra. Folkföreställningarna ha långt ifrån alltiid den fasta form, som skulle tillåta att utan vidare på dem bruka formens kriterium. Det väsentliga i en sådan föreställning är den allmänna åskådningen, det formella är denna åskådnings tillämpning på det konkreta ändamålet. De religiösa och magiska föreställningarna finnas spridda över hela världen. Taga vi som exempel på en sådan föreställning månsympatien, så finna vi den i öster, väster, söder och norr, i Sverige likaså väl som i Kaplandet, i det forntida Babylonien lika så väl som i det nutida Kalifornien. Av denna föreställning finnes snart sagt tallösa tillämpningar, t. ex. man bör fira bröllop i ny, man bör sätta rotfrukter i nedan o. s. v. Vill väl nu någon komma och påstå, att dessa föreställningar nödvändigtvis måste ha en gemensam uppkomsthistoria? Eller ett annat exempel: de flesta folk betrakta kvinnan såsom magiskt »oren» och »farlig» under hennes fysiologiska kriser: menstruation, havandeskap, barnsörd. Nu har t. ex. Otto Stoll ansett, att Palestina utgör ett centrum för en föreställningskrets, som fått sitt uttryck i de mosaiska buden om kvinnans orenhet, och att dessa föreställningar sedermera spritt sig även utom det semitiska kulturområdet, åt söder. djupt in i Afrika, åt öster i riktning mot Persien och Indien. För ett sådant antagande kan åtminstone jag inte finna något metodiskt frambragt bevis, ej heller finner jag det möjligt att framställa något sådant. Om dylika primitiva åskådningar varit utsatta för kulturöverföring, så torde det i varje fall vara en hopplös forskningsuppgift att fastställa dessa. Isynnerhet när en massa koincidenta företeelser uppträda inom ett och samma etniska område, eller inom ett mer eller mindre enhetligt kulturområde, såsom den europeiska kulturkretsen, måste dylika allmänna åskådningar betraktas såsom identiska och beroende på en allmän kultursläktskap.

I detta sammanhang torde det icke vara ur vägen att i korthet beröra den skillnad, som existerar mellan folktron och andra former av folklig tradition, framför allt sägnen och sagan. Folktron inom ett visst område låter alltid ordna sig i sammanhang, utur vilka den måste avvinnas sin tolkning. Psykologiskt uttryckt bildar en sådan föreställningsmassa ett schema av associationer. Taga vi två föreställningar inom svensk folktro: föreställningen att fisken går bäst i ryssja, där man har en s. k. åskvigg som sänke, och föreställningen att milan ger rikligt med kol, om man bär en åskvigg kring den, så visar det sig, att det finnes ett inre samband mellan de två föreställningarna. Om vi nu ytterligare undersöka tron på åskviggens övernaturliga egenskaper, finna vi att hela denna massa av föreställningar bildar ett enda enhetligt sammanhang. Ingen av dessa är oorganiskt infogad eller främmande i sammanhanget. Men om vi å andra sidan taga en typisk saga, t. ex. de svenska varianterna av sagan om spinnmorna, finna vi, att käringarnas lyten, flickans egenskaper, härkomst m. m. växla högst ansenligt i de olika varianterna. Men under alla dessa variationer förblir sagans grundtyp i det hela densamma: flickan träffar en högt uppsatt herre, som frågar henne om hennes spånad, vill gifta sig med henne, om hon talat sanning,

men hotar henne eljest med straff. Flickan får emellertid hjälp av de tre vanskapliga gummorna, vilka inbjudas till bröllopet, där brudgummen frågar, varför de äro så vanskapliga och förbjuder bruden att arbeta mera. Alla dessa varianter tillhöra en utbildad saga, som förändrats i olika riktningar av folktraditionen, men inom de gränser doc. v. Sydow undersökt sagan finna vi ingen omskapning av det egentliga sagomotivet. På denna grund anser han sagans varianter bilda ett historiskt sammanhang, vilket han gör till förmål för en närmare undersökning. Jämföra vi nu sagans varianter med folktrons, så finna vi en grundväsentlig olikhet, som icke tillräckligt och icke alltid uppmärksammas av den folkloristiska forskningen. Sagovariationerna skilja sig från varandra uteslutande genom den muntliga traditionens variabilitet. De olika formerna av folktron däremot utgöra uttryck för en och samma allmänna folkliga uppfattning (i detta fall av blixstens natur). De äro icke bundna vid varandra genom ett historiskt sammanhang, utan genom ett psykologiskt. Deras variationer bestämmas icke av episka lagar, utan av religionspsykologiska grunder. Nu förbiser jag emellertid icke, att folktron stundom antager berättelsens yttre form m. a. o. övergår till myt och sägen. Vid sidan av den allmänt spridda tron på tomtens och näckens såsom övernaturliga väsen finnes en tro, som stelnat till sägen och myt, t. ex. den allmänt spridda sägnen om tomtens nya kläder, om tomtens matfat, om näckens spel, sägner, vilka bära den vandrande traditionens typiska drag. Dessa berättelser äro folkloristiskt stoff och bära självfallet metodiskt behandlas såsom sådant. Vi stå här på gränsen till folkdiktningen, vilken jag ej skall överskrida. Det skall icke heller förnekas, att vissa former av en allmänt spridd folkstro ha endast lokal utbredning. Men endast i enstaka fall har denna form antagit den fasthet, som är en nödvändig förutsättning, för att man på den skulle kunna tillämpa ett strängt formkriterium. De magiska föreställningarna äro vanligen bundna vid brukets praktiska förutsättningar och lämna icke samma spelrum för fantasien som sägnen och sagan.

Seden och bruket äro i den äldre kulturen ofta de sociala uttrycken för tron. Ett folks sed och tro framstår därför såsom ett sammanhängande helt, där enskildheterna äro betingade av varandra och därför även förklarliga endast genom varandra. Men seden har även i viss mening en självständig tillvaro, oberoende av det till grund för densamma liggande religiösmagiska motivet. Motiven kunna förskjutas, förändras, övergå i besläktade motiv, förvanskas, fördunklas och kanske sist och slutligen fullständigt glömmas bort. Men seden består. Orsakerna härtill äro mångahanda: handlingens egen tradition, »exemplens makt», handlingens moraliska sanktion.¹ Handlingens tradition är alltid mycket livskraftigare än ordets, och därför består den fäderneärvda seden genom århundranden, sedan det ursprungliga motivet försvunnit ur medvetandet. På detta sätt övergår den religiösa seden till ceremoni. Vi kunna här iakttaga samma slags företeelse i kulturen som i fråga om förhållandet sägnen och sagan. Formen får övermakten över innehållet.

¹ Se uppsatserna »Etnografi och folkdiktsforskning» och »Till folksedens sociologi» i tidskr. Hembygden 1915 och 1918.

När en folksed icke längre grundar sig på några trosföreställningar, övergår den ofta till upptåg och lek. Många gamla folkseder av magiskt-religiöst ursprung spela därför i den europeiska allmogekulturen endast rollen av dylika upptåg. Deras levande motiv är leken, det folkligt groteska skämtet, förklädnadsdriften eller ofta rentav det obscena i uppträdet. Sådana traditionsbundna folkliga upptåg — jag erinrar om julbocken, fastlags- och bröllopsbjörnen, stabbdansen m. fl. — ha en framträdande social betydelse såsom naiva uttryck för en samfällid festglädje. Ofta stegras denna festglädje till verklig yra under inflytande av det med festen förbundna ruset, vars primitiva sociala karaktär påpekats av bl. a. den amerikanske sociologen Giddings.

I andra fall övertages seden av barnen. Redan E. B. Tylor påpekade, att barnens lekar ofta innehålla relikter av forntida sed och bruk. När barnen på landet springa med skällor och klockor på 1 maj, så är detta endast en kvarleva av en fordom vanlig folksed. Då en sed på detta vis övergår till lek, så ligger det nära till hands, att de äldre skola förknippa leken med ett pedagogiskt motiv. Detta finna vi ha varit förhållandet med t. ex. fastlagsriset, julgåvorna och även med julgranen vid dess första uppträdande på svensk botten. En moraliserande tidsanda synes stundom ha befordrat uppkomsten av sådana tolkningar av folkseden.

Allmogeseden visar sig bestå av en mängd olikartade skikt. Hedniska bruk ha bestått i kristnade former. De kalendära festbruket ha attraherats av de kyrkliga festdagarna, varigenom nya komplexer av folkseder uppkommit. Denna utveckling har i sin tur återverkat på folktron; så äro t. ex. Perchta och Lucia — oavsett deras ursprungliga folkmytologiska grundval — till namnet endast personifierade festdagar. Vidare ha de kyrkliga ceremonierna övergått i folkseden o. s. v.

Denna överblick av våra folkseder avser icke att utgöra en uttömmande karakteristik, utan endast att påpeka några framträdande och i metodologiskt hänseende viktiga drag. I den mån sederna övergå till ceremonier, lösas de från sitt substrat av magiska och religiösa föreställningar. De kunna ingå nya kombinationer, vilka varit främmande för deras ursprungliga syfte. Ett bruk, som tillhört årsfestcykeln, kan inträda bland familjehögtiderna och tvärtom. Hela komplexer av bruk kunna upplösas i sina enkla beståndsdelar. Ett gott exempel på stark vittring erbjuda stabbdansriterna på finländsk-svensk botten. Vi kunna i Svenska Österbotten iakttaga följande stabbdanskvarelevor; »sömnpengar» uppbäras av de »friande» paren; dessa skola andra bröllopsdagens morgon dansa parvis (»mot varandra») med brudfolket; de som icke »friat» skola dansa »med stabben»; de, som icke vilja betala, skola sättas »på bråton» (linbråkan). Här ha vi sålunda ett exempel på ett folkbruk, som är statt i upplösningstillstånd. För att kunna studera detta bruk, måste vi kunna sammanställa och jämföra det med dess övriga former. Detta är därför en av de viktigaste betingelserna för varje studium av folkseden.

Då seden övertagits från främmande folkslag, är dess förbindelse med folkreligionen och -magien merendels avbruten. I dylika fall kunna vi med ännu större skäl tala om »tomma ceremonier.» Men dylika »lånade» former av folksed kunna också existera såsom sekundära former vid sidan av

primära. Julruskorna och julgranen äro exempel på primära och sekundära former av sed inom svenskt folkområde. Sådana »lån» framstå ofta såsom direkta fortbildningar på de ursprungliga formerna av bruket. Detta förhållande gör även sitt till, att de vinna fotfäste och spridning. Över huvud måste man antaga, att dylika kulturella lån icke sällan bero på att nykomlingarna betraktas såsom släktingar till tidigare existerande föreställningar och bruk. Man kan fråga sig, om det icke varit det vanliga, att föreställningar och bruk fortplantats i kulten just tack vare det faktum, att de funnit en på förhand beredd andlig mark, vari de kunnat omplanteras.

Såsom den viktigaste slutsatsen av det nu framhållna ville jag anse, att varje studium av etnologiska företeelser kräver *ingående kännedom om själva materialet och en härför byggd metod*. Ty endast genom *ett noggrant studium i fält och genom ett tätt insamlat material* kan man vinna den härför nödvändiga förstahandskunskapen. Vidare kräver det etnologiska stoffet *metodologisk specialisering*. En schablonmässigt tillämpad generell metod kan aldrig föra till målet. Vi ha sett, *att förhållandet mellan kulturens form och innehållselement växla och att tillämpningen av formens kriterium*, som i sista hand dock är det enda kriteriet på de etnologiska företeelsernas vandringar och utbredning, *måste ske med sträng hänsyn till dessa företeelsers art och beskaffenhet*.

Man kan enligt min uppfattning skilja mellan en *interpretativ*, förklarande, metod, som då samtidigt kunde kallas *psykologisk och antropologisk*, och en *geografisk metod*, som emedan den har till ändamål att omsätta de etnologiska företeelsernas rumsförhållanden i tidsförhållanden, kunde kallas *kulturhistorisk*. Blir det nu fråga, om en kulturföreteelse uppstått spontant eller lånats, så får denna fråga icke avgöras a priori. Det måste betonas, att varken den spontana kulturframbringelsen eller kulturöverföringen i och för sig är någonting absolut. På den vägen kommer man endast till en antinomi i den etnologiska metoden, som måste övervinnas. *Frågan om spontan uppkomst eller lån måste avgöras rent induktivt*. Denna fråga blir allt viktigare i den mån etnologien gör verkliga framsteg.»

På grund av den långt framskridna tiden blev den efterföljande diskussionen helt kort.

Nils Lithberg ville i anslutning till inledarens betonande av att frågan om självständig uppkomst eller lån vore etnologiens viktigaste spörsmål understryka nödvändigheten av, dels en allsidig kännedom om det etnologiska stoffet, dels den noggrannaste kritiska prövning av varje enstaka detalj, särskilt i fråga om den inhemska folklivsforskningen, där äldre litterära uppgifter ofta togos för goda och icke underkastades varken litterär textkritik eller modern etnologisk prövning. Beträffande kravet på en allsidig kännedom om materialet ville han framhålla, att gränsen mellan vad som populärt kallades materiell och andlig kultur i verkligheten icke funnes till, och ville samtidigt påpeka hurusom kännedomen om de materiella funktionerna i folklivet vore av synnerlig vikt för avgörande av kulturella släktskaps- och härstamningsfrågor. Särskilt gällde detta föremålsforskningen, då föremålen oftast äro kulturmeddelelsernas pionärer. Det vore emellertid nödvändigt att känna icke blott föremålsformerna, utan även de traditioner, som knöte

sig till föremålen, den plats de ägde i folkmedvetandet, eventuellt till dem knutna folkseder o. s. v. När exempelvis ett träkärl uppträder i en nästan identisk och synnerligen karaktäristisk form i Småland och i Österrike, kan därutav icke direkt slutsatsen om släktskap dragas, men om samma kärl på båda ställena användes till »förningar» vid bröllop, då kommer frågan om släktskap i ett helt annat läge. Dylika exempel skulle kunna mångfaldigas. Föremålsforskaren får icke förbise traditionsstoffets betydelse, detsamma gäller varje forskare på den materiella kulturens område och lika mycket måste traditionsforskaren vara nära förtrogen med de mera materiella företeelserna i folklivet. Genom att över huvud en gräns dragits mellan materiell och andlig kultur hade de ytterst viktiga gränsområdena dem emellan i alltför hög grad försumrats.

I den allsidigare kännedomen om stoffet i sin helhet ville talaren se den form för ett biologiskt åskådningssätt, som kanske i någon mån avveke från vad man annars förstått under begreppet biologi, men som vore av den största betydelse för den kulturhistoriska forskningen. Även i ett annat fall borde kulturbiologien komma till användning. Genom föremålsforskningen kunde olika »kulturprovinser» uppvisas. Dessa kulturprovinser karaktäriseras icke blott genom vissa föremålstyper, utan även genom kännetecknande folkseder, levnadsformer, kanske även trosföreställningar. Det hörde till den etnologiska kritiken att få dessa kulturbiologiska sammanhang fastare definierade; genom studiet av de sålunda erhållna etnologiska »samhällenas» inbördes ställning skulle även säkrare vägar banas för lösningen av den för människans historia så viktiga frågan om kulturförmedling genom lån från folk till folk och om vad som inom de olika människogrupperna uppstått självständigt.

Men framför allt får etnologen icke »svärja på ett evangelium» av ena eller andra slaget. Inom en så ung vetenskap gällde det framför allt att omsorgsfullt och utan antagna förutsättningar leta sig fram till det rätta.

Åke Campell ville, då inledaren framhållit att andliga och materiella företeelser, som voro av etnisk betydelse, föllo under etnologisk forskning och måste hållas samman, framkasta frågan huruvida de andliga och materiella studieobjekten vore lika väsentliga för den etnologiska forskningen. Vore det icke så att man här gick från det materiella till det andliga? — Inledaren ville för sin del hävda, att det är det andliga studieobjektet, som inriktar den etnologiska forskningen. Främst är detta fallet beträffande folksed och folkstro och sådana företeelser, som tränga djupt ned i mänsklighetens kultur, särskilt de religiösa och etiska. Dock ville han icke säga, att de materiella uttrycksformerna t. ex. för tro och sed och den miljö, där de vuxit upp, skulle vara av underordnad betydelse. Det vore tvärtom bättre, att man sammanhöll det andliga och det materiella för att på så sätt få fram företeelsens biologiska karaktär.

Efter ett kortare yttrande av inledaren avslutades diskussionen kl. 12.30, varpå frukostrast vidtog.

Kl. 2 e. m. öppnades Nordiska Museets nyordnade avdelningar för Fornstro och folksed samt Samfundsväsen (rum 109—112), vilka

demonstrerades, den förra av N. E. Hammarstedt, den senare av Sigurd Erixon. Vid samma tillfälle förelåg även i tryck N. E. Hammarstedt, Svensk Fornetro och Folksed i bild och ord, häft. 1, utgörande början till en illustrerad katalog över museets hithörande samlingar, vilket arbete till mötesdeltagarna utdelades.

Kl. 4 e. m. samlades deltagarna ånyo i sessionssalen, därvid Sigurd Erixon i anslutning till de nyss demonstrerade avdelningarna höll föredrag över ämnet: »Ynglingalaget, en gengångare i samhället»; föredraget tryckt i Fataburen 1921 sid. 95 ff. Dagens förhandlingar avslutades kl. 5 e. m.

På aftonen samlades mötesdeltagarna till samkväm å Djurgårdsbrunn.

Andra mötesdagen.

Förhandlingarna öppnades kl. 10 f. m. med en redogörelse av Gisle Midttun för de sedan ett flertal år pågående bygdeundersökningarna i Norge.

Efter en kort redogörelse för det undersökningsarbete, som tidigare bedrivits i Norge, övergick talaren till en redogörelse över vad som på detta område uträttats på initiativ från Norsk Folkemuseum. Redan år 1909 hade ett upprop utfärdats till penninginsamling för att möjliggöra en undersökning av norsk folkkultur med uppmätningar, fotograferingar och uppteckningar av folktraditioner rörande föremål, arbetsmetoder o. s. v. Under de senaste åren hade denna strävan att utvidga museets verksamhet utom ramen för det museala insamlingsarbetet tagit fastare form och på initiativ av museumsdirektör Hans Aall hade en undersökning igångsatts, som gick ut på ett systematiskt allsidigt utforskande av de olika bygdernas kulturhistoria. Resultaten av dessa undersökningar publiceras i en skriftserie, »Norske Bygder», av vilken »Setesdalen» är färdig och »Vestagder» är under arbete. För publikationen står en redaktionskommitté av fem personer bestående av Bestyreren av Statens Folkeminesamling, prof. Knut Liestøl, Bestyreren av Universitetets Oldsaksamling, prof. A. W. Brögger, prof. i historia Edv. Bull, direktör Aall och konservator Midttun.

Publiceringen sker distriktsvis efter i huvudsak denna plan:

- I. Inledning. Topografisk beskrivning.
- II. Folkkaraktär. Antropologi.
- III. Språk.
- IV. Folkdikning.
- V. Religiöst liv.
- VI. Gamla vägar.

VII. Historia samt

VIII. Den folkliga kulturen, omfattande

- a. gårdsanläggning och byggnadsskick; de olika byggnadernas yttre och inre, eld och lyse, möbler och husgeråd.
- b. dräkten.
- c. liv och levnadssätt; årets fester och andra högtider; sed och tro; det dagliga arbetet.
- d. kvinnligt arbete (hemslöjd); konst och hantverk; ortsindustri.

I första hand måste för detta arbete materialet hämtas direkt från bygderna. Härvid omhänderhaves insamlingsarbetet rörande folkdiktningen av Norsk Folkemminnesamling, under det att Norsk Folkemuseum endast tar hänsyn till sådan folklore, som faller under avdeln. VIII, varjämte museet utför uppmättnings-, fotograferings- och inventeringsarbetet. Hand i hand härmed bedrivs ett energiskt insamlingsarbete av föremål, då dessa icke kunna anses säkra på sin plats och det ju endast är ett tidsspörsmål, när de skola vara helt utrotade.

Undersökningarna i fältet föregås av arkivforskningar, för vilka man har särskilt anställd personal. För de topografiska undersökningarna måste särskilt skifteskartorna anlitas. Skiftena ha i Norge, som annorstädes, förstört de gamla gårdsanläggningarna, men vid rekonstruerandet av dessa har man dock föga nytta av de gamla kartorna, då dessa sällan förklara vad slags hus som blivit utsatta. Här hava då expeditionerna i fältet en utomordentligt stor betydelse. För fältundersökningarna anlitas endast fackfolk i expeditioner, som ledas av Midttun. Den i sommar arbetande expeditionen i Vestagder hade bestått av sex man, uppmätare, fotograf, folklorist o. s. v.

Det genom museets undersökningar inkomna materialet finnes i dess arkiv.

Avsikten är att bygd för bygd genomgå hela landet efter samma allsidiga plan.

I anslutning till den lämnade redogörelsen för de norska undersökningarna gåvo under det följande meningsutbytet representanter för de olika nordiska ländernas bygdeforskning kortare översikter över vad som här förhades, varigenom en värdefull orientering erhöles rörande nu pågående arbeten i ifrågavarande syfte.

Sigurd Erixon gav en kort översikt av de av honom ledda byundersökningarna i Sverige. Från en ringa början hava dessa så småningom utvecklat sig till ett synnerligen omfattande företag. År 1912 började Erixon ensam med undersökning av en östgötaby. Sedan dess ha arbetena i fältet pågått varje sommar med fler och fler medhjälpare, arkitekter och studenter, så att antalet deltagare innevarande sommar 1920 utgör 32, fördelade på 11 expeditioner, 2 smärre undersökningsresor och 2 specialundersökningar inom mindre områden. Några av medarbetarna ha deltagit i två expeditioner efter varandra. Arbetet har helt planerats och letts av Erixon och är i olikhet med det norska att betrakta som en systematisk och i raskt tempo driven specialundersökning över hela landet av de svenska be-

byggelseformationernas arter och utbredning samt därmed förbundet samfundsväsen, varjämte bostadsskicket och inredningarna ävenledes studerats. Övriga sidor av den folkliga kulturen har endast mera sporadiskt kunnat beaktas, även om ganska betydande sådant material sammanförts. Därjämte inköpas föremål. Undersökningarna ha sedan 1916 drivits på två linjer, dels en allmän, syftande till en kapplöpning med förödelsen och översikt av riket i dess helhet, dels en mera ingående med specialforskningar inom mindre områden på lämpliga punkter i landet. Det arkivaliska materialet, särskilt kartorna, nyttjas så vitt möjligt inom båda grenarna, men i den sista ha alla tänkbara källor under loppet av några år excerperats eller anlitats, så att särdeles betydelsefulla resultat kunnat vinnas genom rekonstruktioner och statistik. För dessa arbeten har särskild personal anlitats. Ekonomiskt ha undersökningarna möjliggjorts genom Nordiska Museets reseanslag, särskilda statsanslag under fyra år, gåvor av enskilda personer, genom samarbete med kulturhistoriska föreningar eller institutioner, som önskat dubletter av materialet, samt storindustrier och godsägare, som önskat sina områden undersökta i och för särskilda publikationer. I övrigt är publikationsfrågan, fränsett några tidskriftsuppsatser, ännu oordnad, men avsikten är att så småningom åstadkomma översiktliga verk över såväl bebyggelsen som samfundsväsendet och bostädernas inredning. Genom det snabba tempo, som tillämpats, äro följande landskap mera ingående undersökta, även om arbetet där ej är avslutat: Skåne, Småland, Halland, Bohuslän, Dalsland, Västergötland, Östergötland, Sörmland, Närke, Västmanland, Dalarna, Gästrikland, Hälsingland, Härjedalen, Jämtland, Ångermanland, Västerbotten och delar av Lappland. Kortare undersökningsresor ha gjorts i Blekinge, på Öland, i Uppland, Värmland, Medelpad och Norrbotten, men här kräves ännu ganska mycket arbete. Däremot har Gottland ännu icke besökts. Att skyndsamhet verkligen varit av nöden har ideligen visat sig under arbetenas gång. De få oskiftade byarna, som i första hand dragit uppmärksamheten till sig, bli färre för varje år, och många kulturhårdar, oersättliga anläggningar och byggnader ha förstörts endast kort tid efter expeditionernas besök. De översiktliga undersökningarna rörande dessa företeelser kunna inom ett eller annat år anses vara avslutade. Därefter böra de lokala specialforskningarna taga vid även på andra punkter än de nuvarande, som koncentrerats till vissa socknar i Östergötland, Västmanland och Dalarna. Genom att det allmänna räddningsarbetet föregått, kunna dessa senare forskningar bedrivas med mera lugn och med behöflig grundlighet, varjämte här förhoppningsvis andra krafter och lokala institutioner kunna taga vid.

Talaren demonstrerade härefter det insamlade materialets uppläggning och förevisade prov på bybeskrivningar, ritningar m. m.

Nils Lithberg ville betona olikheten mellan den undersökningsväg, som följts i Norge och i Sverige. I det förre landet ville man bit för bit undersöka landet ur alla synpunkter, i Sverige hade vissa särskilda problem valts, i föreliggande fall byorganisationen och byformerna med byggnadsformerna, och ur denna synpunkt hade man gått över landet i sin helhet. Samma tillvägagångssätt kunde även till en del sägas hava tillämpats för det till Nordiska Museet anslutna folklivsarkivet, exempelvis vid dess för

flera år sedan igångsatta insamlingsarbete rörande julsederna.¹ Båda tillvägagångssätten hade sina fördelar, men det kunde ifrågasättas huruvida icke det i Sverige tillämpade förfaringssättet vore att föredraga, därest man rörande den nu allt hastigare försvinnande gamla kulturen ville nå ett snabbt resultat. Genom den enl. talarens mening tunga apparat, som tillämpats i Norge, kunde följden bli att man bleve sittande alltför länge på en plats och under tiden värdefullt stoff i andra trakter ginge till spillo. Och dessutom var det uppenbart, att en fullständig genomforskning av ett område vore utförbar, med vidgad erfarenhet komme alltid nya problem att vakna, och man bleve då alltid tvungen att underkasta redan undersökta områden en förnyad prövning.

I Sverige hade frågan om metod vid insamlandet blivit aktuell genom en till 1919 års riksdag ingiven motion angående utredning om organiserandet av insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen. Denna utredning skulle enligt motionens avfattning omfatta följande kategorier:

1. Bebyggelse och samfundsväsen. Denna grupp skulle då omfatta uppkomsten av samhällen, gårdar, byggnader och bohag, byarnas organisation och indelning, familje- och släktförhållanden, ålderdomliga egendoms- och rättsförhållanden.

2. Folkliv, omfattande arbetsmetoder, seder och bruk samt dans.

3. Folktro.

4. Folkdiktning.

5. Musik.

6. Dialekter.

Utom insamling i fältet skulle arbetet omfatta även en inventering och registrering av redan befintligt material.²

I motionen hade vidare föreslagits en uppdelning av områdena mellan de olika disciplinerna. En sådan uppdelning vore dock icke önskvärd, då varje arkiv bör äga rätt att samla allt, vad man där nu eller framdeles kan intressera sig för, och då en nu gjord uppdelning av arbetsfältet kunde bli hämmande vid uppkomsten av nya insamlingsinstitut. För arbetets effektiva bedrivande vore det nämligen önskvärt att allt flera arkiv erhöles i landet, men dessa borde stå under en enhetlig ledning — ett råd, som kunde leda hela arbetet och överblicka dess resultat. För detta ändamål borde en registrering göras även av de olika kategorierna i folktraditionen liksom av de olika typerna bland allmogeföremålen, samt ett centralregister ordnas där hela det i landet befintliga materialet till kännedom om folklivet kunde på en enda plats överblickas.

Ett typregister för föremålen — motsvarande de arkeologiska atlasserna — vore även önskvärt ur synpunkten av ett mera systematiskt museiarbete, då detta skulle underlätta fastställandet av typförekomster i fältet

¹ Rörande Nordiska Museets Folklivsarkiv, dess historia, omfattning o. s. v. se Laura Stridsberg, Nordiska Museets arkiv för svensk Folklivsforskning. Fataburen 1921 sid. 88 ff.

² Den 5 nov. 1920 tillsattes av Kungl. Maj:t sakkunniga för den begärda utredningen. Dessa utgöras av f. d. ecklesiastikministern, led. av riksdagens första kammare Olof Olsson, docent Herman Geijer, Uppsala, professor Nils Lithberg, Stockholm, led. av riksdagens andra kammare Per Edvin Sköld och docent C. Wilh. v. Sydow, Lund.

av särskilt mera skrymmande simplare föremål, som icke behövde införlivas med museisamlingar.

Inledaren ville gentemot Lithberg betona, att det enligt hans mening vore bättre att få en mindre bygd fullständigt genomforskad ur alla synpunkter än att endast få fragmentariskt material från hela landet. Utom de undersökningar, som utfördes från Norsk Folkemuseum, komma även andra museer att igångsätta liknande. Sålunda väntade man att Bergens museum snart skulle upptaga ett liknande arbete. Meningen vore att få allt flera expeditioner utsända; att hitintills endast en expedition arbetat berodde på att tillräckliga penningmedel ännu icke hunnit anskaffas.

K. Rob. V. Wikman lämnade härefter en översikt över motsvarande arbeten i Finland. Huvudorganet för bygdeforskningen här har varit och är alltså det år 1885 stiftade Svenska Litteratursällskapet. Detas verksamhet var från början så gott som uteslutande inriktad på den andliga kulturen och insamlingen skedde genom Sällskapets stipendiater. År 1910 fördelades Sällskapets aktiva arbeten mellan två kommissioner, den folkloristiska och den språkvetenskapliga, varefter huvuddelen av samlingsverksamheten skett genom anslag åt medarbetarna i det stora under utgivning varande verket Finlands svenska folkdiktning. Utöver det samlingsarbete, som står i direkt samband med utgivningen av detta verk, har år 1915 påbegynts en etnografisk undersökning av de svenska bygderna. För detta ändamål ha utsänts en etnograf och en arkitekt, vilka undersökt två å tre socknar åt gången, och på detta sätt ha under åren 1914—1916 ett 10-tal socknar i Österbotten samt trenne socknar i Nyland blivit föremål för systematisk bygdeforskning. Delvis utom planen för Finlands svenska folkdiktning ha även fallit de undersökningar rörande allmogens kost, som av en för detta ändamål utskickad person verkstälts 1906 och följande år i några socknar i Egentliga Finland.

Det är att hoppas att den nya professuren i svensk kulturhistoria i Åbo skall giva landets etnografiska undersökning ett fast stöd. Någon plan för uppdelning av arbetet mellan Svenska Litteratursällskapet och professuren finnes ännu icke. I praktiken trodde talaren att det komme att bli professuren, som bleve målsman för den forskning, som mera sysslade med de materiella sidorna av allmogelivet, medan Sällskapet komme att ägna sig åt den övriga delen av folklivsforskningen.

Slutligen ville talaren nämna att endast ett fåtal folklivsarkiv finnes i landet och att man i Finland sökt centralisera arkivsamladet.

Jörgen Olrik redogjorde för bygdeforskningarna i Danmark (enligt av talaren senare uppsatt skriftligt referat):

Jag skall inskränka mig till några få ord om insamling av danska folkminnen rörande allmogens materiella kultur, då det utslutande är denna sida av saken, som de danska museerna omhändertagit, under det att de immateriella folkminnena helt och hållet falla under Dansk Folkemindesamling, om vilken magister Ellekilde kan lämna meddelanden, och som för övrigt även innehåller betydliga samlingar rörande den materiella allmogekulturen.

Tidigare var all insamling av bägge slagen av folkminnen överlättn åt privata forskare, och en samlare som Evald Tang Kristensen har också i stor utsträckning samlat bidrag till belysning av allmogens materiella kultur. Även om vid Bernhard Olsens grundande av Dansk Folkemuseum 1879 betydande samlingar rörande dansk allmogekultur skapades, har museet dock på grund av plats-, personal- och penningbrist aldrig varit i stånd att igångsätta fullt systematiska och omfattande undersöknings- och samlingsarbeten. Helt naturligt hava dock vissa lokala undersökningar av den beträffande traktens byggnadsskick och bostadsinredning föregått de olika nyförvärven till Folkemuseet av bondstugor eller — sedan dess friluftsavdelning anlades år 1897 — av hela byggnader och bondgårdar, undersökningar, som i äldre tider mest utfördes av museets direktör Bernhard Olsen, under senare år delvis av museumsinspektören mag. Chr. A. Jensen vid Nationalmuseet II. — Under 1880- och 1890-talen insamlade prof. R. Mejborg vid studier såväl i fältet som i arkiven ett mycket ansevärt och omfattande material rörande byggnadsskicket i Danmark, men medhann endast bearbetningen av en jämförelsevis ringa del av detta stoff (Slesvigske Bøndergaarde 1892). Hans stora samlingar av notiser, avskrifter, skisser, uppmätningar etc. kom efter hans död 1897 till Nationalmuseets 2. avdelning.

Vad som sedan dess företagits av undersökningar rörande byggnadsskick och annan materiell allmogekultur från Nationalmuseets och Dansk Folkemuseums sida bär för det mesta en något spridd och tillfällig prägel på grund av de begränsade medel och den otillräckliga personal, som stå till förfogande. Men man var dock städse medveten om huru önskligt, ja nödvändigt det var att företaga sådana undersökningar, innan den moderna kulturens utbredning helt hunne att utrota lämningarna av den gamla allmogekulturen. Man gjorde hos ministeriet — i flera år utan framgång — ansökan om särskilda anslag för ifrågavarande ändamål, och åren 1911—1912 utsändes genom Dansk historisk Fællesforening frågelistor rörande folkdräkter och byggnadsskick, författade av Chr. A. Jensen och mig. Även om icke särdeles många direkta svar inkommo bidrogo dessa listor dock otvivelaktigt till väckande av intresse för hithörande spörsmål, även hos flera av provinsmuseernas ledande män, bland vilka åtskilliga, t. ex. läkaren Möller i Kalundborg, på senare tiden i sin hemtrakt gjort ett stort och förtjänstfullt arbete i fråga om undersökningar och samlingar på dessa områden. I sin betydelsefulla artikel »Stolper og Suler» (Fortid og Nutid 1915) upptog Chr. A. Jensen till diskussion några av huvudproblemen i allmogebyggnadernas konstruktioner och slog åter allarm för nödvändigheten av systematiska undersökningar av de gamla gårdarna, innan det blev för sent. Först på allra sista tiden ha dock dessa strävanden i någon grad burit frukt, i det man genom hjälp av statsanslag för Dansk Folkemuseums vidkommande lyckats erhålla mera system och plan i dessa undersökningar. År 1919 erhöll museet ett anslag på fem år av 2,500 kr. årligen till undersökning av folkdräkter och allmogetextilier, och samtidigt knöts fröken Elna Mygdal, som i många år på egen hand drivit studier och undersökningar rörande dessa företeelser, till museet som underinspektör med uppgift att ordna dess samlingar av dräkter och textilier samt komplettera dem under inköps- och uppsamlingsresor: det härvid erhållna materialet av uppteckningar och fotogra-

fier ingår i museets arkiv. Åren 1919 och 1920 har fröken Mygdal på detta sätt berest olika delar av Själland och kringliggande öar. Vidare har arkitekten H. Zangenberg i Sorö, som på egen hand under de senare åren företagit ett antal undersökningar och uppmätningar av gamla själlandska gårdar, denna sommar försöksvis berest en del av Jylland för att uppmäta och fotografera bondgårdar, och man hoppas kunna även för framtiden knyta honom till museet som fast medarbetare.

För bägge undersökningskategorierna gäller det, att man hittills icke har planlagt något systematiskt genomforskande av landet socken för socken, utan man har slagit ned på sådana trakter, där man på förhand visste, att man kunde hava något utbyte att vänta, och så har man låtit undersökningen växa ut på naturligt sätt genom att fråga sig fram från ställe till ställe. Som synes är arbetet ännu i sitt vardande, men i varje fall är det att hoppas, att en grundval nu lagts, på vilken man i framtiden kan bygga vidare, och medel äro säkerställda för arbetets fortsättning under de närmaste åren.

Bland besläktade företag utanför museernas krets böra nämnas de unga danska arkitekternas uppmätningar av västlesvigiska bondgårdar, vilka delvis äro utgivna i tryck genom deras sammanslutning »Foreningen av 3. Dec. 1892» (2 häften 1911 och 1917). Vidare har »Foreningen til Folkedansens Fremme» insamlat en del material (uppteckningar och fotografier) rörande folkdräkter, vilket bevaras i Dansk Folkemindesamling. Undersökningar rörande det gamla samfundsskicket hava däremot aldrig systematiskt drivits från museernas sida, men väl av åtskilliga privata forskare, såsom historikern, skolinspektör P. Lauridsen.

Beträffande Dansk Folkemindesamling, inrättad 1904, meddelade Hans Ellekilde, att materialet var uppdelat i grupper t. ex. sägner, tro, fester m. m. och med materialet för var socken sammanhållet. Huvudparten av insamlade folkminnen var från Jylland, men man har nu även börjat erhålla material från Själland. Även äldre samlingar såsom Grundtvigs och Christensens förvaras i arkivet. Materialet publiceras i skriftserien »Danmarks Folkeminder».

Åke Campbell meddelade, att man i Lund vid folkminnesinsamlandet erhållit goda medhjälpare bland folkskollärare, folkhögskoleelever m. fl. Vid ett under sommaren hållet folkhögskoleföreståndaremöte i Greve hade man bildat en förening för folklivs- och folkminnesundervisning och insamling. Vid folkhögskolan Hvilan har G. Hazelius infört studiet av äldre byggnadskultur, vars resultat delvis blivit publicerade. Insamlingen för den nybildade föreningen skall utföras så, att den kan registreras. Talaren betonade nödvändigheten av en handledning för insamlingsarbetet.

Kl. 12.30 avslutades förmiddagens förhandlingar, varefter frukost-rast vidtog. Kl. 2 e. m. återupptogs förhandlingarna, därvid Nils Lithberg demonstrerade den i Björkviksfatburen på Skansen åren 1917—1918 nyordnade samlingen av föremål tillhörande åkerbruket och boskapsskötseln.

Kl. 3.30 samlades mötesdeltagarna ånyo i möteslokalen på museet, därvid Ernst Klein demonstrerade planen för det nyanlagda holländska folklivsmuseet i Arnhem.

På ett stort landområde invid staden hade man för avsikt att efter Skansens mönster uppföra typiska gårdar från de olika holländska provinserna samt en museibygnad, där föremål, som icke rymdes i friluftsavdelningens byggnader, skulle uppställas. Tills dato hade på platsen uppförts ett par typiska kvarnar samt en del mindre byggnader av kulturhistoriskt värde, varjämte en tillfällig lokal inretts till museibygnad, och hit bl. a. hade flyttats den stora samlingen av holländska folkdräkter, som förut förvarats i Rijksmuseum i Amsterdam. Dessutom redogjorde tal. för ett gillesjubileum anordnat såsom folkloristisk fest, vilket i juni varit anordnat i Tilburg i Brabant och förevisade ett antal bilder från de i samband härmed stående festbruket.

I anslutning till Kleins meddelande lämnade Nils Lithberg en kort redogörelse för de ansatser till folklivsmuseer, som gjorts i Belgien och England. I det förstnämnda landet hade man sedan ett 20-tal år tillbaka ett visserligen icke stort men icke dess mindre intressant museum, Musée Folkloristique, i Antwerpen. Sedan ett flertal år hade man i Gent umgåtts med planer på ett friluftsmuseum efter den typ, som skapats i de skandinaviska länderna; dessa planer hade dock blivit avbrutna genom krigsutbrottet 1914 och hade sedan dess icke återupptagits. Även i England hade man före kriget haft planer på anläggande av folklivsmuseer efter friluftsmuseets mönster. M. Ruskin-Butterfield i Hastings hade framställt förslag om anläggandet av ett sådant museum kring Crystal Palace i London och även M. Carline i Oxford hade offentligen framställt förslag om inrättandet av liknande samlingar. Dessa ansatser hade dock ännu icke lett till något resultat. Den enda mera betydande samlingen av allmogekultur i England torde vara det walesiska museet i Cardiff. Även i Edinburgh och Dublin funnos mindre allmogesamlingar.

Härefter lämnades ordet till Torkild Gravlund för ett föredrag rörande »Danske Bygdegrænser» (tryckt i Rig 1920).

Förhandlingarna voro härmed avslutade. På förslag av ordföranden beslöts, att referat av mötesförhandlingarna skulle offentliggöras, varjämte hållna föredrag borde tryckas i lämpliga tidskrifter. Referatet jämte särtryck av föredragen skulle tillställas samtliga mötesdeltagare.

Ordföranden avslutade nu mötet.

Han erinrade om huru de sista årens våldsamma händelser skapat om Europa. Nya nationer hade uppstått, och vi glädde oss åt att redan inom denna lilla krets kunna hälsa en av dessa. När Finlands blå och vita flagga under dessa dagar vajat bland våra gamla dukar på Skansen, hade detta för

oss varit ett märke för de tider som nu komma, tider av enig samverkan inom nordisk vetenskap till ömsesidig befruktning och till gemensamt hävdande utåt av de rika traditioner på folklivsforskningens område, som de nordiska länderna av gammalt ägde. Dessa traditioner hade i någon mån gestaltat sig olika inom de olika länderna, delvis beroende på historiska förhållanden, delvis kanske även på de olika folkens lynnesart. Just därför hade vi här vid museet tagit initiativet till ett sammanträffande, som givits karaktären av ett rent kamratligt möte utan officiella former. I förhoppning om, att de vänskapsband, som nu knutits, aldrig skulle brista, utan löna till framtida gagn och samarbete samt i förvisningen, att den forskartradition, de skandinaviska länderna äga, aldrig skulle svikas, förklarades 1920 års Nordiska möte för folklivsforskning slutat.

Mötesdeltagarna voro på aftonen av Nordiska Museet inbjudna till middag å Sagaliden å Skansen.

Efter mötets avslutande hava samtliga deltagare förenat sig i det skriftliga uttalande angående den inhemska folklivsforskningens bedrivande, som följer:

Oaktat de önskingar och krav, som i det följande framställas på den inhemska folklivsforskningen, numera — år 1920 — kunna förefalla nog så självklara, anse vi deltagare i *Första nordiska mötet för folklivsforskning*, hållet i Stockholm den 16 och 17 augusti 1920, det dock ännu icke alldeles obehövt att i anslutning till nämnda möte förena oss i följande uttalande beträffande den inhemska folklivsforskningens bedrivande inom de nordiska länderna:

1. Varje folk — således även de nordiska — bör betraktas såsom ett folk bland andra folk, och den vetenskapliga behandlingen bör till sina grundprinciper alltså även vara densamma för alla folk. Folken böra lära känna sig själva men även varandra ej minst av det skälet, att detta senare för dem är den enda utvägen till en riktig och objektiv självkänedom. Endast genom en genomgripande komparativ metod kunna de respektiva företeelsernas rätta innebörd och systematiska ställning, deras utveckling, verkliga kulturnivå och vandringar utforskas. Lika litet som t. ex. en tillfredsställande kännedom om inhemska flora eller fauna

kan åstadkommas utan att den grundar sig på ett ur ett vitt omfattande material framarbetat botaniskt eller zoologiskt system, lika litet kan en vetenskapligt tillfredsställande inhemsk folklivsbeskrivning komma till stånd annat än genom tillämpning av ett ur den allmänna etnologiens resultat framarbetat system och med användning av de metoder, som där användas.

2. Härav följer alltså a) att även den inhemska folklivsforskningen bör baseras på allmän-etnologisk (inkl. antropologisk och folkpsykologisk) grund; b) att å andra sidan den inhemska folklivsforskningens resultat böra vetenskapligt inpassas i den allmänna etnologiens (komparativa etnografiens, event. även den komparativa folkpsykologiens) arbetsmaterial och system; c) att den inhemska folklivsforskningen anknyter sig till och tillgodogör sig, utom den historiska, även den förhistoriska forskningens (arkeologiens) arbetsresultat.
3. Detta vårt önskemål gäller, till den grad det å dem kan tillämpas, den inhemska folklivsforskningens alla grenar, ty endast genom att följa den allmänna etnologiens ledtrådar kunna alla sidor av det egna folkets liv och själ bliva uppmärksammade så som de böra. Och endast så kan en tillfredsställande systematisk behandling av materialet ernås.

ETT SKÄRLAG OCH DESS ARKIV.

Av

SIGURD ERIXON.

De bebyggelsehistoriska undersökningar, som jag för Nordiska Museets räkning bedrivit i olika delar av Sverige, ha även omfattat en serie fisklägen¹ vid rikets ostkust och senare i samband med förarbetena för Göteborgs Jubileumsutställning även vid västkusten. Det har visat sig, att medan äldre organisationsformer i huvudsaklig överensstämmelse med Sveriges hamnordningar vanligen bibehållit sig på ostkusten, saknas de nästan alldeles på västsidan. Även om detta delvis beror på, att de västra landskapen först sent kommo under svensk lag och fiskarna där sedan dess i viss mån bibehållit en undantagsställning, är det ganska märkligt, att ej nödvändigheten själv framalstrat organisationsformer av större omfattning än som skett. De grupper av fiskare, som arbetat tillsammans på sjön, ha dock även här sin givna organisation för olika lag, men vad jag i detta sammanhang närmast syftar på, är, att de bohuslänska fisklägena som samhällen icke i mannaminne nyttjat den svenska »hamn»-organisationen. Så mycket rikare har denna florerat på ostkusten.

Ehuru den svenska litteraturen om fiskerierna och dithörande näringsförhållanden är ganska rik, gäller motsatsen om fisklägenas kulturhistoria och särskilt deras samfundsförhållanden, detta trots att de äga ett utomordentligt stort intresse och ofta levat som små självständiga samhällen med egna sedvänjor och lagar. Det som

¹ Jfr min uppsats »Bebyggelseundersökningar» i Fataburen 1918, sid. 21 o. f.

kommit fram i litteraturen, t. ex. Säves skildringar från Gotland, är dock särdeles värdefullt och måste inspirera till ytterligare forskning.

I en avhandling av år 1865¹ »Om den svenska fiskerilagstiftningen», har Alfred Sjöberg givit den rättshistoriska bakgrunden till fisklägenas organisation. Genom denna undersökning samt den rad av hamnskrån, som ifrån 1450 och framåt utfärdats av stats-

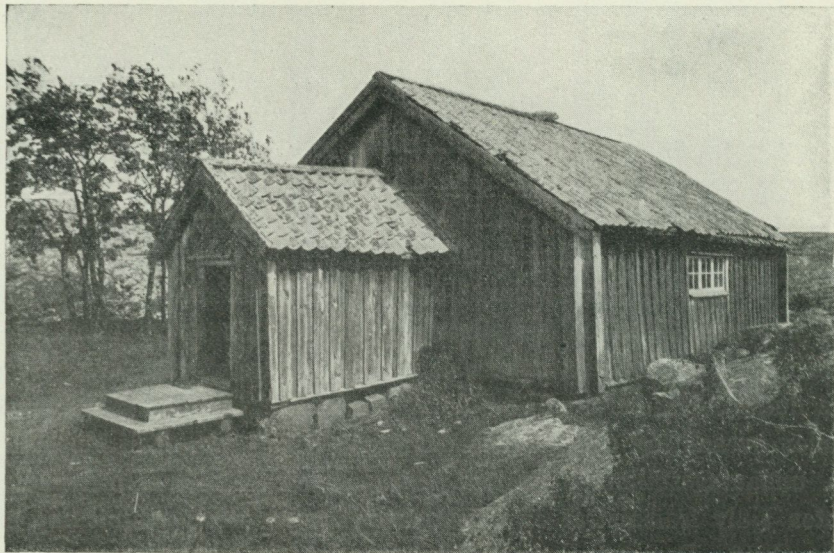

Fig. 1. Korumhuset å Värskärs fiskläge, Loftahammars sn, Norra Tjust hd, Småland.
Sett från väster.

makterna, äro de yttre konturerna beträffande fisklägenas rättsliga ställning klarlagda. Det gäller därför att tillse, huru förhållandena gestaltat sig i verkligheten, och material därtill finner man endast genom att studera fisklägena själva.

Jag har därför ansett det vara till nytta att här publicera vissa delar av ett gammalt fisklägesarkiv, som jag påträffade år 1915 vid besök på Värskärs² fiskläge i Loftahammars socken, Småland. Sedan dess har jag varit i tillfälle att närmare undersöka flera andra lik-

¹ Lunds universitets årsskrift 1865: 2.

² Formen Väderskår, som också nyttjas, har jag ansett mindre riktig.

artade arkiv och planerar en sammanställning av denna samhällstyp i dess helhet, men då fullföljandet av denna plan måst uppskjutas, har jag trott mig gagna forskningen genom att tillsvidare begränsa uppgiften till att framlägga ett av de bäst bevarade och äldsta arkiven för att låta materialet inom en sådan naturligt och historiskt given enhet själv tala. Det, som uteslutits, utgöres av kulturhistoriskt värdelösa verifikationer och privata eller moderna handlingar.

Fig. 2. Korrumhuset från söder.

Först några ord om Värskärs fiskläges yttre betingelser. De svenska fisklägena kunna indelas i tre grupper, nämligen Västkustens, Skåne-Blekinges och Ostkustens.¹ De två förra grupperna idka sillfiske, den sista framförallt strömmingsfångst. Ostkustens fisklägen träffas i eller strax innanför havsbandet från Kalmarsund upp till Torneälv samt därefter utmed Finlands kust. Till sin kulturella habitus liksom i fråga om organisation visa de påfallande stora lik-

¹ Gotlands fisklägen inta i viss mån en särställning, men höra närmast till Ostkustens. Jfr Säve, »Hafvets sagor» samt Nils Lithberg, »Gotlands stenålder».

heter. Näringsförhållandena likaväl som gammal etnografisk översensstämmelse ha samverkat härtill och därvid understötts av de ständiga sjöförbindelserna. Gemensamt för hela gruppen har varit, att de i stor utsträckning nyttjats för säsongfiske av kustsocknarnas och sjöstädernas befolkning och sannolikt under äldre tid nästan helt och hållet blott voro säsongfiskeplatser.¹ Avstånden till sjöss betydde härvid mindre. Sålunda vet man, att finnar ej sällan i äldre tid kunde uppenbara sig på de svenska fiskeskären, något som för övrigt givit namn åt en del öar t. ex. i Östergötlands skärgård. På Värskär brukade Söderköpings borgare hålla till. Likväl synes något särskilt fiskarskrå eller fiskarsocietet icke kunna påvisas i denna stad såsom på andra håll.²

Följande 2 tabeller, hämtade ur Lundberg: »Meddelanden rörande Sveriges fiskerier» och angivande strömmingsfiskets och ålfångstens omfång i Kalmar läns skärgård giver en tydlig bild av förhållandena på denna kuststräcka samt det stora antalet av små eller stora fisklägen och skär, av vilka Värskär är ett av de mest betydande. Till tabell 1 må anmärkas, att sillen börjar göra sig mera gällande söder om Ölands norra udde.

Tab. 1.

Statistiska uppgifter över sill- och strömmingsfisket vid Kalmar läns kuster 1880.

Fiskelägen	Fiskare	Skötar	Notar	Båtar	Fisklägen	Fiskare	Skötar	Notar	Båtar
Fogelvik . . .	2	24	1	1	Flatvarp . . .	2	48	—	2
Svinbäck . . .	2	12	1	1	Ytterby . . .	5	150	—	5
Kråkvik . . .	2	12	1	1	Horsö . . .	6	—	1	2
Källskär . . .	10	320	—	10	Vargmansö . .	1	48	—	1
Torrö . . .	5	100	—	5	Tressö . . .	1	48	—	1
Lilla Sandered	8	—	2	2	Värskär . . .	14	670	—	14
Averum . . .	2	—	1	1	Hulhamn . . .	6	70	2	6
Stora Kalfö . .	1	—	1	1	Rossdahl . . .	6	30	2	3
Lilla Kalfö . .	3	—	1	1	Byvik . . .	3	—	2	2
Branten . . .	1	—	1	1	Lill Grindö . .	1	60	—	1
Åsvik o. Vindö	1	—	1	1	Kärö	4	200	1	4

¹ Jfr Johannes Steenstrup, »Nogle træk af fiskerbefolkningens historie», i (Dansk) Historisk Tidsskrift. I. R. 6 B. sid. 141 ff. och a. st. i Fataburen 1918.

² Till 1728 kallades emellertid Värskärs fiskare ej sällan borgare.

Fiskelägen	Fiskare	Skötär	Notar	Båtar	Fiskelägen	Fiskare	Skötär	Notar	Båtar
Torrö	1	60	—	1	Kläcksvik	2	24	1	1
Städsholmen	4	240	—	4	Sandsvik	2	10	1	1
Bondskär	2	100	—	2	Dagsbo	2	—	1	1
Åselskär	2	120	—	2	Guta	2	10	1	1
Jutskär	3	180	—	3	Nafversvik	6	60	—	2
Källvik och					Långö	2	50	1	1
Aleglo	10	—	3	3	Yxnevik	2	—	1	1
Grundemar	2	—	1	1	Vestrum	2	—	1	1
Lerbro	2	48	—	2	Hultö	2	30	1	1
Hallmare	5	60	—	2	Marsö	4	180	—	4
Sladö	5	150	—	5	Flatholmen	6	140	—	6
Eskeskär	1	60	—	1	Öster Eknö				
Hasselö	27	600	2	25	Nerbyn	14	560	—	14
Rågö	3	24	1	3	Öster Eknö				
Smågö	5	60	—	3	Oppbyn	17	400	—	17
Björkö	3	24	—	3	Skölö	2	18	1	1
Solidö	2	100	—	2	Heljerum	5	50	1	2
Huntö	2	20	1	1	Repvassa	2	—	1	1
Bjursund	1	—	1	—	Riskebo	2	8	1	1
Snörum	5	—	1	—	Hålsvik	4	8	1	1
Gärdesholmen	1	—	1	—	Flivik	4	40	1	4
Karlsång och					Limnäs	3	30	1	2
Karlstorp	1	—	1	—	Ufö	6	100	2	6
Djursnäs	1	—	1	—	Älö	4	120	—	4
Hersö	1	—	1	—	Strupö	8	400	—	8
Långö	1	—	1	—	Örö	5	250	—	5
Vinökalf	1	30	1	1	Hokhult och				
Vinö	1	—	1	1	Läkarmåla	6	60	1	3
Åkerholm	1	—	1	1	Vinö	8	164	—	8
Stegvassen	1	—	1	1	Lilla Grönö	1	32	—	1
Ekhult	1	—	1	1	Marsö	7	250	—	7
Helgsjö	1	—	1	1	Inre Långö	5	200	—	5
Norra Malmö	3	80	1	3	Ytter Långö	6	200	—	6
Södra Malmö	8	400	—	8	Äfverö	4	120	—	4
Torrö	1	20	—	1	Simpvarp	6	120	—	4
Gränsö	3	40	—	3	Gammalnäs	4	120	—	4
Udden	1	12	—	1	Ufö	5	160	—	5
Vållingbo	1	10	—	1	Uthammars-				
Segersgårde	2	—	1	1	udde	3	50	—	3
Kasimirsborg	2	—	1	1	Figeholm	17	240	—	17
Enestorp	12	—	1	1	Skaftvik	3	42	—	3
Almvik	9	—	4	4	Furö	3	100	—	3
Örsum	2	—	1	1	Stora Saltvik	5	100	—	5
Idö	20	510	—	10	Lilla Saltvik	4	50	—	4
Händelöpp	16	500	—	15	Tillingö	1	40	—	1
Böljerum	2	12	1	1	Oskarshamn	5	48	—	5
Gunnebo	4	—	1	1	Horsö	3	60	—	3

Fiskelägen	Fiskare	Skötar	Notar	Båtar	Fiskelägen	Fiskare	Skötar	Notar	Båtar
Ernemar . . .	1	20	—	1	Käringnabben	18	270	—	18
Stångehamn . .	1	18	—	1	Räfsudden . .	12	120	—	12
Sandvik . . .	1	12	—	1	Skäggenäs . .	7	80	—	7
Elsemar . . .	1	12	—	1	Draget . . .	7	54	—	7
Vånevik . . .	4	150	—	4	Gersholmen . .	2	48	—	2
Runö	12	360	—	12	Björnö	2	36	—	2
Vällö	11	140	—	11	Räfshagen . .	4	64	—	4
Svartö	2	32	—	2	Horsö	2	30	—	2
Tokö	7	—	1	1	Vassnäs	2	40	—	2
Löfö	10	40	—	3	Björkenäs . .	3	48	—	3
Strömserum . .	1	16	—	1	Ängö	11	50	—	11
Korpemåla . .	1	16	—	1	Stensö	14	150	—	14
Fårö Udd . . .	2	16	—	1					
Ljungnäs . . .	1	20	—	1	Summa	611	11,739	69	472

Tab. 2.

Ålfångsten med hommor 1880 i Kalmar läns skärgård.

Fiskeställets namn	Antal fiskare	Antal hommor	Fiskeställets namn	Antal fiskare	Antal hommor
Qvädö	1	14	Flatholmen	5	5
Källskär	10	10	Örö	5	60
Torrö	5	5	Strupö	8	50
St. Askö (Flatvarp)	2	4	Älö	4	12
Trenö	1	2	Ufö	5	15
Jungfruskär	3	6	Vinö	8	240
Värskär	14	28	Marsö	7	150
Grindö	4	12	Inner Långö	6	50
Städsholmen	4	8	Ytter Långö	6	20
Bondskär	2	4	Afverö	4	8
Åselskär	2	4	Simpvarp	6	8
Jutskär	3	8	Furön	1	6
Eskeskär	1	2	Tillingö	1	4
Sladö	5	5	Stångehamn	1	3
Södra Malmö	8	14	Runö	12	24
Gränsö	3	8	Vällö	11	140
Borgen	4	12	Svartö	5	10
Idö	10	80	Ödängla	9	10
Händelöp	16	32	Strömserum	1	10
Näfvelsö	5	10	Käringnabben	18	25
Långö	1	4	Räfsudden	10	14
Hultö	2	6			
Skölö	1	2	Summa	240	1,144

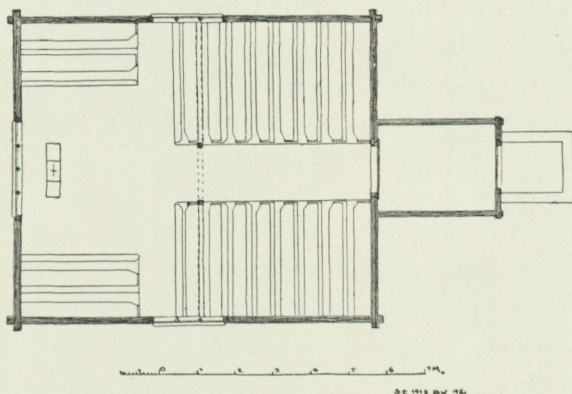

Fig. 3. Plan av Korumhuset. Byggnaden ligger i riktningen nordväst-sydost.
Denna avvikning bortses ifrån i beskrivningen.

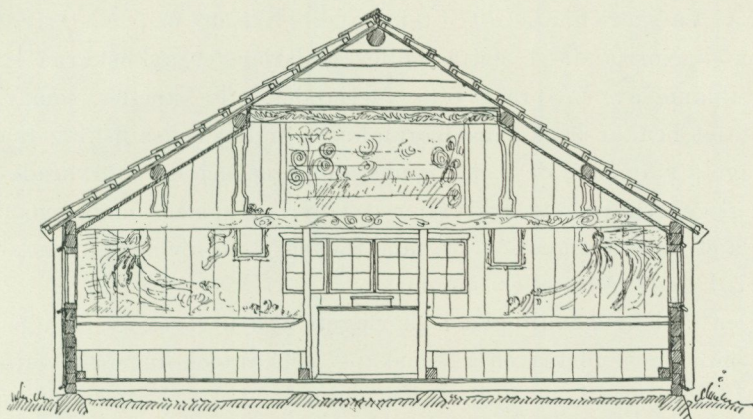

Fig. 4. Tvärsektion mot koret av Korumhuset.

Strömmingen erhålles visserligen året om i Östersjön, men framförallt koncentreras fångsten till våren och sensommaren. Såsom fiskarna i Östergötland och Småland framhålla, är vårströmmingen, som leker omkring Valborgsmässan och håller sig mera inåt land, magrare än höstströmmingen, som uppehåller sig längre utåt havet och leker omkring Olovsmässan. Strömmingsfiskets två huvudperioder falla således på den varma årstiden.

Värskär bebos för närvarande av cirka 15 fiskare, vilka först efter 1872 förvärvat sig äganderätten till ön. Förut hörde hela läget till Fogelviks och senare Hornsbergs gods i Tryserums socken. År 1429 utfärdade Sten Turesson Bielke brev från Stockholm till sin styvson Carl Knutsson på tvenne gods Sladö och Hasselö, till vilka även Värskär måste ha inräknats, och ett intyg av personer i orten visar, att Värskär och hela skärgården mellan »Fliese sund och Idöo sund med alle the fiskerier som thertil hörer, hafva af ålder legat och lydt till Fouglavik».¹

På Värskär finnes ett litet kapell liksom på de större fisklägena i Norrland. I detta höllos gudstjänster av fiskarna själva eller ibland av en präst från fastlandet. I kapellet, som sedan 1600-talet brukar benämnas Korumhuset, hållas också fisklägets eller skärlagets stämmor, de s. k. hamnstämmorna, och däri förvarades ursprungligen skärlagets arkivalier och övriga gemensamma egendom, varibland den trumma, som hamnfogden nyttjade för sammankalling till gudstjänst eller stämma.

Den äldsta handlingen i skärlagets ägo utgöres av en i pergament bunden handskreven räkenskaps- och anteckningsbok i storlek 23 × 12 cm., vanligen kallad Korumhusets bok. Ursprungligen ha pärnarna varit försedda med knytremmar. Av volymens 232 sidor är blott ett hundratal använt. Bokens sidor äro ej nummerade, men för större bekvämlighets skull har jag i det följande angivit sidornas nummer genom vanliga siffror i vänstra kanten. Anteckningarna börja på 1690-talet, men beröra förhållanden även från 1680-talet.

¹ Om dessa gods och därmed Värskärs ägoförhållanden i övrigt se Ada Rydström, »Boken om Tjust». Västervik 1908, del 2.

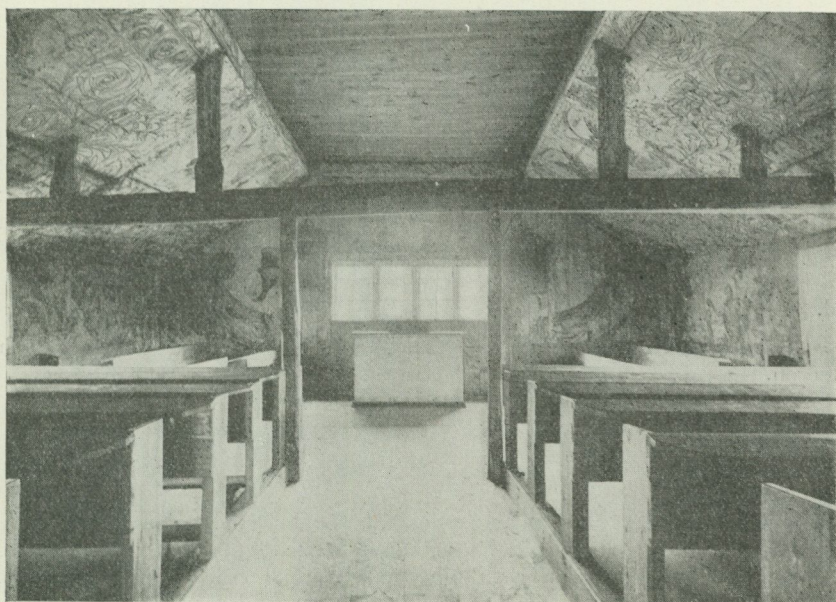

Fig. 5. Interiör av Korumhuset.

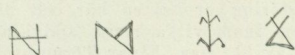
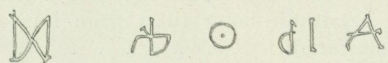
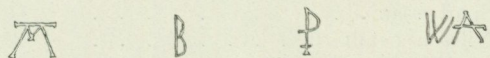

Fig. 6. Bomärken på sittplatser i Korumhuset.

Korumhusets bok.

Sid. 1.

Till Corum Huusetz Nytto och gangn, ähr denn(a)¹ Book förährat af Befallningzman på Fog(el)wijk Wällb:de Carl Holmström, Gudh Låte dhet wara giordt Sino nampne till ähro och Corum huusetz (— —) bijbehållen; Datum Wärskier Ähr Effter Christi Bördh Ettusen sexhundredhe och på dhet Nijo tijonde och fempte d: 11 dag i Semptemb: Månadh.

Sid. 2.

Gabriel Person (— — — —) sãm är oss skyldige 8 (— — —) och 12 ören.

Wersjer den 1 february.

Per Olofson.

Sid. 3.

Anno 1695 d: 9 Maij Inveneterades till Hambnfougden Måns andersson denna Book, medh dhe medhel som kunna wara fallna till Corum huuset, då hambnstembnan Hölzt af Befallningzman Wällb:de Carl Holmström, samt Bisittarne, Hans Olofsson, Lars Jonsson, Timman Classon, Börge Nilsson, And: (— —)², olof andersson, och fantz som på andra sijdan finnes Specifierat.

Sid. 4.

Inkomster	Kopper mynt	
	R:r	öre
d: 9 Maij lefwereras till Hambnfougden Måns andersson		
Contant peninigar	6	1/2
Noch hafwer Måns andersson i behåll	3	
Måns Nielsson	1	16
Noch hämtaz ifrån Sparbyssan		16
Noch hafwer Måns Nilsson betalt	4	16
Noch bekommit som Nils Hansson till Corum huuset förährat	1	12
hambnfougden lefwererat för det han af Corumhuuset medel (— — — —)	1	8
Jtem Måns Nilsson betalt för böter till Corum huuset	1	28 1/2
Jtem af Per andersson för ditt		10
Noch hemtaz från Corumhuuset	1	21 1/2
	17	15 1/2

¹ Genom slarv eller förstöring är texten här och där korrumperad. Luckorna markeras här med parenteser, inom vilka mera självklara bokstavskompletteringar tillagts. Avskriften är utförd av fil. mag. Einar Törnquist.

² Oläsligt.

³ Överstruket.

Sid. 5.

Uthgifter	Kopper mynt	
	R:r	öre
Hafwer Måns andersson köipt till Corum huusetz nödtorfft Tiera 2 T. a 4 D	9	
Jtem Lefwereras till hamfougden Börge Nilsson som han till nämbsta stämbnan Bör göra reda och Räkning före	8	15 ¹ / ₂ 15 ¹ / ₂
	17	15

Sid. 6.

Inkombst:r	K:tt	R:r	
			öre
Börge Nilsson Hafwer i behåll d:r	19		16
(— — — —) Jönsson betalt för Tiera	—		12
Willhelm Regertsson	1		28
(— — — —) på 4 Brödher gift	—		30
Jntogs uhr sparbossan	1		4
Noch intaget uhr Sparbössan	2		4
	18		30
Hambnfougden Timan Classon Emottaget af Börge Nielsson	4		14
dhen 13 februarii Pehr Nielsson i Råågö förährat till Corumshuset			30
	24		10

Sid. 7.

CRedit:	uthgifter	K:tt	R:r	
				öre
	Ferga köipt till predijkstoln för	1		16
	900: Lecht Spiik a 6 R:r	6		—
	gifwet snikaren för att han skall laga Corumshuset på (— — — —)	1		—
	kiöpt till Corumshuset 1 T:a T:	6		—

Sid. 8.

Jnkombst	Debet	R:r	
			öre
	Hambnfougden Tijman Classon har Emottaget af Börge Nielsson	4	14
	Per Nielsson i Rågö gifwet		30
	pijgan annika Nielssdottr gifwet	1	28
	hustru Maria hindrichsdottr gifwet		30
	dito hustru Karin Svänssdottr		30
	Noch komer till upbörd dhe 6 R å andra sidan stånde (— — — —) uthgifter för Tiära (— — — —)	6	—
	— — — —) fans odugl.	1	28
	Anders Nielsson betalt	1	28
		S. 17	—

Måns andersson betalt för pijgan Ingbor	1	28
Krögerskan Sara	1	28
För otidigt slagsmåhl af främmande		30
	Summa 21	22 ^{1/2} ¹

Sid. 9.

	Kredit	D:r	öre
Uthgift			
Uthgifwet till Corumhuusetz förhuus efter hoosföljande upsatz	2	0	00
Saldo som Tijman Claesson näst kommande vår kommer att lefwerera hambnfogden Joen Nielsson	—	18	—
	Summa 21	22	4

Sid. 10.

	Debet		
(— — —) 1702 d: 8 Maj lefwere(t) till hambnefogden Contant penningar	1		12 ^{1/2}
Regert Regertsson	1		28
Samblepeng:r i Samqwäm	—		30
Joen arfwidson	—		15
H:r Gabriell olofson	3		24
Fiskekiöparen Wäll:tt Mickel Mickelsson föräkrat till Corumhuset	1		28
Dito förä:tt anders Erichsson	1		28
uttogz uthur hâfwen	1		16
Hâkanson	—		30
Hustru Karin Larsdotter	—		30
Hustru Sara	—		30
olof Andersson	3		—
1703: Willhelm Regertsson	1		28
Jsak andersson	1		28
Regert Regertsson	—		30
Lars Bengtzon	1		28
hans Erichsson	1		28
(— — —) Carin	1		28
	Transp: 29		25 ^{1/2}

Sid. 11.

	Credit	D:r	öre
Betalt för Corum Huusetz Reparationer	6		
Kiöpt till Corumhuuset 300 st. Spijk a 30 för	2		26
1 T:a tiera	6		
		14	26
	Transport 14		26

¹ Resultatet stämmer ej.

Sid. 12.

DEBET	Transp.	D:r	Kmtt
			öre
Stads Casseuren i Söderkiöpingh	29		25 ¹ / ₂
H:r Jonas Håkansson gif:t	1		48
Samble penningar i Måns Nilsons Brölop			30
	Summa	33	19 ¹ / ₂
A:o 1705: d: 6: Majj lefwererade Joen Nielsson till hambnfougden Hans Jönsson			
	18		25 ¹ / ₂
Pänningar i håfwen samblade	1		28
11. Jun: H:r Gabiäl olofsson	1		28
5: Aug: Jfrån håfwen samblade	1		24
5: Aug: af krögar (— — — — —) hustru Karin och hustru Ingebor betalt för krögerij på skiäret	1		28
om hösten 1705 m. octobris Casseuren wällbetrodde Jo- nas Håckonson gifwet till Courums huuset	1		28
	Summa	28	1 ¹ / ₂

Sid. 13.

CREDIT	D:r	Kmtt	
		öre	
	Transport	14	26
Saldo som Iver Nielsson nu kommer att lefwerera till hamnfougden Hans Jöensson	18		25 ¹ / ₂
	Summa	33	19 ¹ / ₂
1 T:a Tiera köpt för	5		—
3 tolffter bräder köpta a 2 d:r	6		—
(Nedanför med annan och oöwad stil och annat bläck): deta til befalingesmannen ärlige och beskedelige nilser son på ho nrssberg;			
	Transportt	11	—

Sid. 14.

DEBET	Transp:	D:r	Kmtt
			öre
Saldo eller Summa Lateris	28		1 ¹ / ₂
befans i Cassan som intet wart jn Debito jnfört fans d: 4 Majj 1706 j behålds Penningar	6		10 ¹ / ₂
Bookhållaren Abraham Asp gifwet till Corumshuuset d 4 Majj 1706	1		28
1706 d 10: Septemb: förärade jnspectoren Kilian Kock till Corumshuuset	3		24
Bryngel Olofson gifwit till Corumshuuset			30

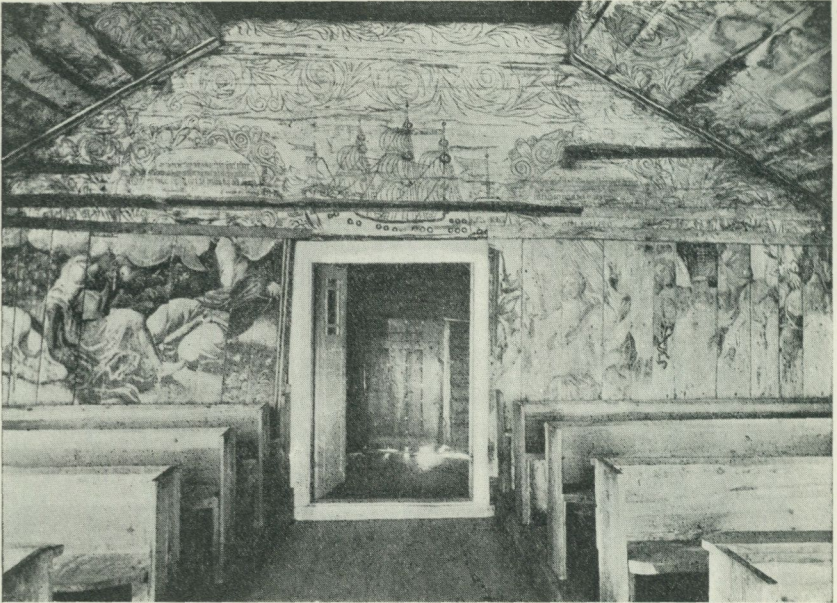

Fig. 7. Interiör av Korumhuset mot vapenhuset.

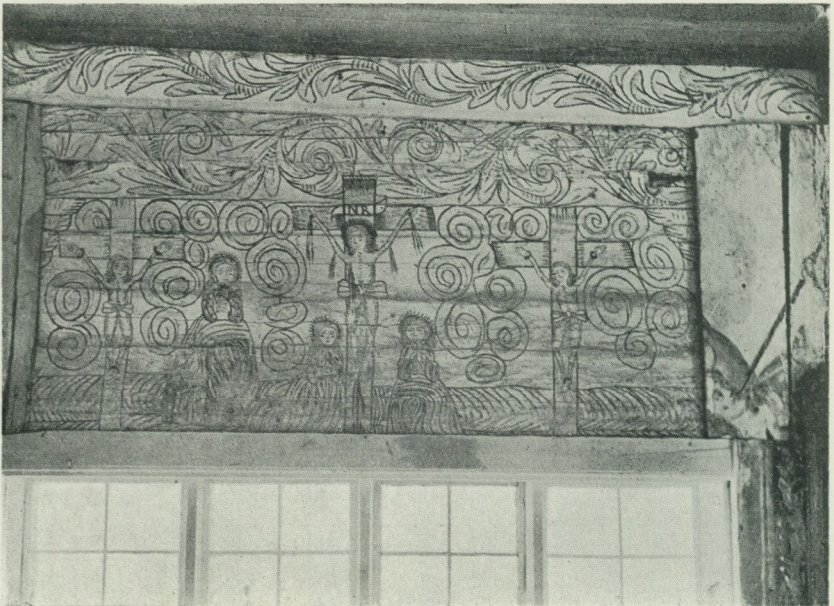

Fig. 8. Väggmålning över korfönstret med Golgatasce.

Effterfölliande gifwit till Corumshuset för krögerijet			
Jacob Berentsson	30 öre		
hust: Carin Larssdåtter	15 »		
Sara Nilssdåtter	30 »		
hust: Carin Swenssdåtter	12 »	1	23
		<u>Summa</u>	<u>42 21</u>

Sid. 15.

			Kmtt
CREDIJT		D:r	öre
		Transp.	—
Saldo hoos kyrkiowärden Jonn nielsson		31	21
		<u>Summa</u>	<u>42 21</u>

Sid. 16.

			Kopp	mt
A:o 1707 d 3 Septemb: war Contante Penningar i Corumshusetz Cassa nembl. på andra sijdan stående Saldo	D:r 31: 21			
Noch böter Som förleden höst på hambn-stämban pålades	» 3: 24	35		13
Hwilke penningar Lefwererades till kyrkewärden Christopher Diderichson Pass.				
Jnkiöpt till Corums huuset 6 Lpund Näfwer a 4 Carolr	D:r 45: —			
2 tr kalk till steenfooten	» 1: 16			
2 st: Mullräflor	» —: 30			
till Corums huusetz tiärande	» 1: 8			
till fönstrens lagande	» —: 24			
			D:r 49: 14	
dess 49 D:r Bör stå in Credito som och tijt transporteras Böter som i detta ¹ åhr pålades som finnes i Protocollet		25		16
		<u>Summa D:r</u>	<u>60</u>	<u>29</u>

Sid. 17.

			Kopp	mt
Emothstående 49 D:r 14 ö. komma her at afskrifwas		49		14
Saldo		11		15
		<u>Summa</u>	<u>60</u>	<u>29</u>

¹ »förledit» överstruket i originalet liksom här och ersatt med det överskrivna »i detta».

Sid. 18.

DEBET	Kopp	mt
A:o 1708 dhe på andra sidjan behåldne penningar åpta- gas nln	11	15
Summa D:r	11	15

Sid. 19.

CREDIT	Kopp	mt
Kiöpt 1 ¹ / ₂ lpund Järn till Mull-Räfwel kro- kar a 2 D:r	3: —	
Arbetzlön	1: 16	4
300 st: spijk	1	22
Saldo	5	9
Summa	11	15

Sid. 20—25 tomma eller försedda med skrivövningar.

Sid. 26.

1721 Åhrs Räkning	Debit	Silfer
Behåldningen effter förra år		1: 16 ¹ / ₂
1721 Majj 1 fijskekiöpar(e) anders Wärnbirg gifwet .	2: —	
Handelsman Lars Sanberg gifwet	—: 16	
Emottaget af Jacob Bernt- son		3: —
1722 Majj 8 Emottaget af Christopher Pass som war 1719 åhrs behåldning . .	2: 5 ² / ₃	
Anno 1722: 1723 och 1724 fallet i fattigbyssan . .	3: 17 ¹ / ₂	
Summa		12: 23 ² / ₃

Sid. 27.

för Corums husset.	Credit	Silfer
Pro Saldo		12: 23 ¹
Summa		12: 23 ² / ₃

Sid. 28.

1725 års Räkning	Debit	Silfer
1725 Majj 15 Nils Börjeson emottaget de behåldne ppr wid 1727 ² års Räknings slut		12: 23 ² / ₃

Sid. 29.

för Corumhusset.	Cridet	Silfr
1725 Kiöpt 5 tälter Bräder till Corumhuusstaket a 1 D:r 10 öre, 6 . . .		6: 21 ¹ / ₃
en tuna tiära		3: —

¹ Sannolikt har även här stått ²/₃ liksom nedanfö, men det kan ej urskiljas.
² = 1724?

Hans olofson köipt 4 skålpund Järnkrokar —: 16
 Olåf anderson för 4 skålpund dito —: 16
 Summa 13: 23²/₃

200 st. Spik 1: —
 Pro Saldo 3: 25
 Summa 13: 23²/₃

Sid. 30.

Räkning med Hambnfougen för Corumshuus in-

Debet	Sm D:r
Saldo ifr 1785 ¹ åhrs Räkning upptages Pening:r	3: 2 ¹ / ₃
Samtel: af skiärelagät intygade at för åhren 1726, 27, 28 (28) har ingen den ringaste inkomst warit	—: —
	S 3: 2 ¹ / ₃

Sid. 31.

Fougden Niels (Börilsson) komster för (— —) åhr 1728.

Credit	Sm D:r
Niels Börilsson bet för Tinghusetz lagande	1: 16
Saldo som Niels Börilsson till nu warande hambnfouden Erland Pass kommer at lefwerera	1: 18 ¹ / ₃
	3: 2 ¹ / ₃

Wäderskiähr d 8 Maii 1729.

Elhag² Ingman.

Sid. 32.

Räkning för Corumshuus-

Sm D:r	
Förutnämnde Saldo påföres nu warande Hambnfouden Erland Pass till upbörd	1: 18 ¹ / ₃
Åhr 1724 är Hans ock Niels Olofsson (— — —) pålagde betahla till Corumshuuset 6 D:r Kmt: men som berörde 6 D:r icke sedermera blif:t uptagne ock den sidstnembda dööd blefwen ock ingen Egendom effter sig lämnat ty har hambnfouden att upbära allenast af Hans Ohlsson den yngre	1 D:r

Sid 33.

medlen Pro A:o 1729.

J Behåld till nästa åhrs Räkning	4: 4 ² / ₃
--	----------------------------------

¹ = 1725?

² Förnamnet svårläsligt.

nedannemnda Betahlt för krögeri	
(— — —) Ersson	2 kmt
Lena Nielsdotter	—: 24
hustru Kierstin	1: 1.s
	<hr/>
	S 3: 26 ¹ / ₃

Sid. 34.

Räkning för Corumshuus-	
	Sm Dr
Behåldningen effter 1729	
åhrs Räkning	4: 4 ² / ₃
befantz i fattigböösan	—: 11 ¹ / ₆
	<hr/>
	S 4: 15 ⁵ / ₆

Sama S:a Pro A:o 1731

	Sm Dr
Saldo (från) 1730	1: 26 ¹ / ₂
Effter 1737 ¹ åhrs Protocols	
innehåld	2: —

Sid. 36.

Räckning för Corumshusmedlen	
Debet	Sillf:mt D:r, öre
Maij d: 11: Befants utj Co- rumshuset och fattigbys- san	1: 18
D:o anders andersson betahlt på förra hambnting på- lagde böter	3: —
Hans Höggrefl: Excell:n Riks- rådet och Presidenten Hög- wälborne H:r grefwe Arvid Horn gifwit och förährat	19: 27
(Därunder med annan, mo- dernare stil):	
fölena mig Din heliga Andas nåd at rett kunna — —	

¹ Årtalet sannolikt felskrivet för 1731.

Sid. 35.

medlen Pro A:o 1730.

	Sm Dr
hambnfougden Erland Pass	
låtit tiära Corumhuse med	
en ta tiära	2: 21 ¹ / ₃
Saldo som han till hamn- fougden Christ. Pass kom- mer att lef:ra	1: 26 ¹ / ₂
	<hr/>
	S 4: 15 ⁵ / ₆

ok 1732 Hamnfougde Christ: Pass:

Sid. 37.

Pro A:o 1736.

Sillf:mt
D:r, öre

Fig. 9. Takmålning i Korumhuset.

Fig. 10. Takmålning i Korumhuset.

Sid. 38.

Räckning med Hambnfogden
Medell Pro

Debet	Silfwer my D:r öre
Effter 1736 åhrs befinnes i	
Behåll	24: 13
sedermera influtit obet. bö- ter af Måns ock Nills här på skiåret	1: —
d:o Måns Hans änkia	—: 24
d:o Samuel Johans änkia	—: 24
Pigorna annicka, Karin ock Karin förährat	1: —
<hr/>	
Summa	27: 29

Sid. 39.

Christopher Pass, för Corumshuus
1738: nembl:n.

Credit	Silfmynt D:r öre	
Till Corumshusetz Repar- ation 14 tålffter bräder a 1 D:r		14: —
arbetzlöhn åth Snikaren för panelningen	4: 27	
1 t:a Tiära	2: 21 ¹ / ₃	
900 st. dubbelt läckt spik .	2: 21 ¹ / ₃	
J Behåll till nästa Räckning	3: 23	
<hr/>		
Summa	27: 29	

Währskiär d: 9 Maii anno 1738.

D. I. Halleen.

Sid. 40, 41 (tomma).

Sid. 42.

Räckning med Hambn-
för Corums Huus Medlen

Debet	Silfr mt D:r öre
De nu i behåldwarande me- del uptages nembl:	
Hambnfogden innehafwer	4: 1 ¹ / ₂
uti fattigbyssan befans	—: 13
böter influtit	
af Margareta Olufsdotter	1: —
pigan Karin Nielssdotter	—: 24
drängen Anders Pärsson	—: 24
drängen Per Larsson	2: —
d:o Per Swänsson	2: —
d:o Gabriels hustru	—: 16
<hr/>	
Summa	12: 4 ¹ / ₂

Sid. 43.

fougden Christopher Pass
= Anno 1744.

Credit	Silfr mt D:r öre	
J behåld till nästa Räck- ning		12: 4 ¹ / ₂
(med annan och öövad stil: J behåld		
<hr/>		
Summa	12: 4 ¹ / ₂	

Wäderschär d: 19: Aprill 1744:

J: Mollerus.

Sid. 44.

Räkning med hamnfogden	
Debet	Silfr mt
uptages de i behåld warande medell	12: 4 ¹ / ₂
böter af Måns Jönson	2: —
Anno 1748: in Ianuarii hafwer den förra Inspectoren från Fougelwick, Isaac Mollerus till Corums huset förährat et timglass, bestående af en hehl och halftimma med Messings hus om:	
<hr/>	
	S 14: 4 ¹ / ₂

Sid. 46.

Räkning med Hamnfogden	
Debet	Sm Dr
1748 J Behåld ifrån 1747	4: 15
J innestående böter	3: 16
Iunii d 2; uti fattig peng befans i Corumhuus bysan som hamnfogden emottagit	1: 3 ¹ / ₃
	<hr/>
	S 9: 2 ¹ / ₃

Sid. 48.

Räkning med Hamnfogden	
Debet	Sm:t
December Behålning som war inne hos Christopher Pass	2: 7 ¹ / ₃ ²
Passen bet Jnnestående bötspg	3: 16
	<hr/>

¹ el. möjl. Math.

² tvåan, som betecknar öre, är tämligen suddigt skriven och ovanför är en sjua ditskriven, som bör vara riktig, då den stämmer vid summeringen.

³ Partiet överstruket i boken.

Sid. 45.

Christopher Pass.	
Credit	Smt
Effter olof Perssons intygande är uppköp 4 tålfft: bräder till taket på Corumshuset d:o spik 5: 8; för fönstrens lagande 21 ¹ / ₃ ; till strängar på truman 1 skålpund hamp 8:—	6: 5 ¹ / ₃
Rester obetalte bötespeng	
Per Larsson	—: 24
Anders Persson	—: 24
Måns Ionsson	2: — 3: 16
I Behåld hos hamnfogden	4: 15
	<hr/>
	S 14: 4 ¹ / ₂

Sid. 47.

Matts ¹ Perman. fougden Christopher Pass.	
Credit	Sm D:r
Effter hamnfogden Olof Persons intygande är köpt til Corumhuset 1 t:a tiära, 3: 10 ¹ / ₃ .	

Sid. 49.

fougden Olof Person.	
Credit ³	Sm:t
Utestående fordran sedan Passen war hamnfougde hos Pehr Larsson betalt	—: 24
Passen gl Rest	2: —
Dito af Passen betalt	—: 24

December 12 uti Corums-	
husbyssan	—: 23
1753. October 24 Böter	
infallit af Gabril Pehr-	
son	2: —
Dito d. Olof Hansson . . .	1: —
Pigan Annica Iansdotter .	1: —
Dito Erk Olson	—: 24
Dito Pehr Erson	2: —
Dito Olof Hansson den	
äldre	1: —
Dito Nils Person	—: 24
Dito Hans Larson	—: 2
Befans i Corumshusbössa .	2: 20 ² / ₃

Summa 17: 27

J behåll 17: 27

Summa 17: 27

Sid. 50.

Räkning med Hamnefou-	
Debet	Smt
1753 October 24 Behåll-	
ningen	17: 27
Tull ock accis skrifwaren	
Petter Tyrell, ¹ gifwit til	
Wärskiärs Corumshus 1	
t:ta tiära 1 fj: Rölfärja.	
1754 Maii 24 Pigan karin	
Ions dotter plicktar the	
Coromhuset	1: 10 ² / ₃
Nov:br 20. Böter af Per	
Erson	2: —
Dito af Iver Monsson . . .	2: —
Dito af Klas Jansson . . .	3: —
Dito Petter Person	1: —
Dito Diderik Erlandson . .	—: 16

Summa 27: 21²/₃

Sid. 51.

gden Olof Pehrson.

Credit	Smt
Maii 26 Hamnfogden Olof	
Pehrson köpt Bräder ock	
spik med flera pärsedlar	
at repare Corumshuset	
med	16: 26 ² / ₃
Pro Saldo	10: 27 ¹ / ₃

Summa 27: 21²/₃

Sid. 52.

Räkning med Hamnfogden	
Debet	Silf. m:t D:r öre
1754 Novembr: 20. Behåll-	
ningen wid sidsta avslut-	
ning	10: 27

Sid. 53.

Olof Pehrsson.

Credit	Silf. m:t D:r öre
J behåll	21: 23 ¹ / ₃

¹ Möjligen Tysell.

Hans Olsons son Hans plick-
tadt 1:—
1755. Per Erson plikt för . 2:—
1756, 57. Nils Person för
skutning 1:—
Berge Nilson D:o 1:—
Olof Monstön ok Nils Per-
son för kobete på skäret 2:—
57 Okt:br 18 uti sparbys-
san fans Cont 1: 4¹/₃
Gabriel Pers. för oqwädings-
ord 2:—
Nils Jonson betalt för him-
melhuset¹ —: 24
Okt:br 18 Afledna hamn-
fogdens Änka lef:rat Con-
tant från sig som behäl-
ningen finnes ofwanföre.

Summa 21: 23²/₃

Summa 21: 23²/₃

Wärskär den 14 Okt:br 1757.

C. Fischer.

Sid. 54.

Sid. 55.

Räkning med Hamnfogden

Måns Nilsson Pro Anno 1759.

Debet	Kopparm:t Dr öre
1759 Behållningen från förra åren	65: 7
Sept:br 12 Naum Erson plikt för uteblifwande wid trummans rörande	1: 16
Krogaren Petter D:o	1: 16
Nils P: D:o	1: 16

Summa 69: 23

Credit	Kopparm:t Dr öre
an Saldo Behållningen . .	69: 23

Summa 69: 23

C. F. Fischer.

¹ väl = hemlighuset.

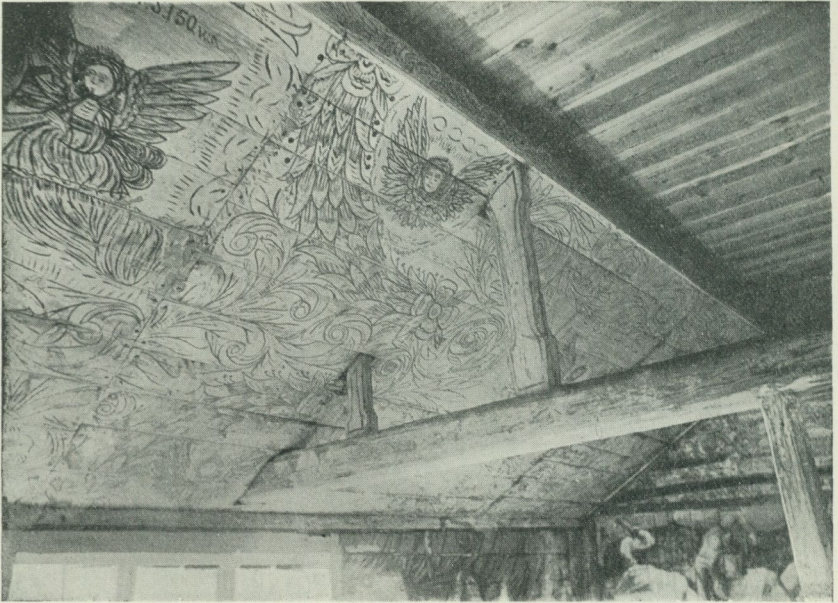

Fig. 11. Takmålning i Korumhuset.

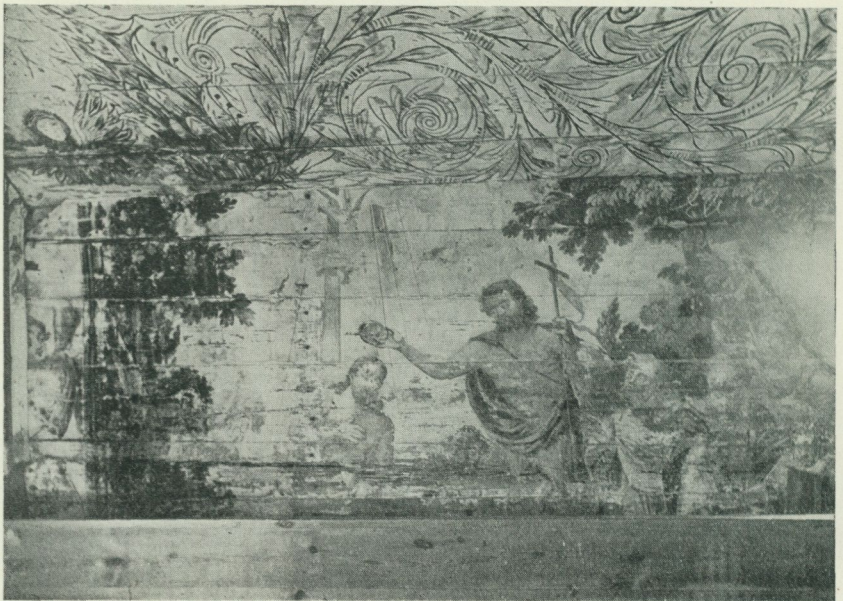

Fig. 12. Väggmålning i Korumhuset, föreställande Kristi dop.

Sid. 56.

Räkning med hamnfogden

Debet	Silf m:t D:r öre
1759 Behåldningen	23: 7 ² / ₃
1760, 61 och 1762; Plikt- fältes ingen af skiärlaget.	
1763 Junji 15 Plikt af olof monsson	1: 8
1764 Now. 8 Eric ols- son	—: 16
anders Larsson	—: 24
Ion monsson	—: 16
Nils Ionsson och In- tressenter	—: 16
Ingrid Nilsdötter	—: 24
Karin Iansdötter	1: 16
uti sparbössan befants	5: 24
för några gl hus som för- såldes 1764 om våren, äro pg-erne af skiärägarne skiänckte till Chorums- husett	1: 1/3
	17: —
Summa	47: —

Sid. 57.

Måns Nillsson Pro Anno.

Credit	Silf m:t D:r öre
1759 Till hamfogden lefve- rert, som han köpt Brä- der och spik med det mera till Chorumshuset för	23: 7 ² / ₃
1763 Till Chorumshuset köpt 1 t:a kiära med det mera	9: —
1764 Now. 8. an Saldo Be- håldningen till nesta åhr 14:	24 ¹ / ₃
Summa	47: —

I: C: Modeweg.

Sid. 58.

Räkning Med Hamnfogden

Debet	Silf m:t D:r öre
1764 Nowe. 8 War behåll- ningen inne hos hamn- fogden för det året	14: 24 ¹ / ₃
1765 Maj 1 Plikt af Ion Monsson	2: —
D:o af Birge Nilsson	1: —
Nowe: 20 Plikt af Ion Monsson	—: 8
D:o af Mons Nilsson	—: 24
D:o af Nils Iansson	1: 24
D:o af Anders Larsson	—: 8
uti Sparbössan fants	—: 31 ² / ₃
Summa D:r Silf:t	21: 24

Sid. 59.

Olof Monsson Pro A:o 1765.

Credit	Silfer m:t D:r öre
1765 Nowe. 20 War behåll- ningen, Emedan detta år Jngen ting blifwit utegif- wit till Korumshuset	21: 24
Summa D:r Silf:t	21: 24

Wädersckiär den 20:de Novembr 1765:

I: C: Modeweg.

Sid. 60.

Räkning med Hamnfougden

Debet	Kopp D:r öre
1765 Octobr: 22 War be- hållningen inne hos hamn- fougden Olof Monsson .	65: 8
1766 April 23 Clas Iacob- son Plicktat	1: 16
Octobr 22 Försålt en Wäf- skied för	1: 28
uti Sparbösan fans	3: —

Summa D:r Kop 71: 20

Sid. 61.

Olof Monsson Pro A:o 1766:

Credit	Kopp:mt D:r öre
1766 Octobr. 22 blef be- hållningen tills Widare inne hos hamnfougden .	71: 20

Summa D:r Kop: 71: 20

Wäderskiär den 22:dra Octobr 1766.

I: C: Modeweg.

Sid. 62.

Räkning med hamnfougden

Debet	Kopp:mtt D:r öre
1769 Octobr 12 War be- hållningen sedan hösten 1766	71: 20
1769. den 12. Hölts hamn- rätt och då föll uti Plickt	5: 8
samt 1 ¹ / ₂ (—) torsk såm först skall Säljas, har fåts 9 D:r för (—) . . .	13: 16
uti Sparbösan fans	4: 25
1769 den 22 Maj Plicktfäl- tes Anna Iionsdotter . . .	—: 24

Summa D:r 95: 29

Sid. 63.

Olof Monsson Pro A:o 1769.

Credit	Kopp:mtt D:r öre
1769. Åm hösten War J behåll ått Korumshuset .	95: 29

Summa D:r Kop:mtt 95: 29

Sid. 64.

Räkning med Hamnfougden Olof
för år 1771. Nembl:

	Kopp:mtt D:r öre
1769 åm hösten War behåll- ningen	95: 29
1770 hölts inte hamnrätt således föll ingen Plickt.	

Sid. 65.

Monsson för Korumshusets Capital

	Kopp:mtt D:r öre
1771. den 29 Octobr. War behållningen hos hamn- fougden ¹ då	99: 21

¹ ett ord överstruket.

1771. den 29:de Octobr hölts
hamnrät då Plicktfältes
Mons Iansson som blef
betalt 1: 16
Uti Sparbössan fans . . . 2: 8

Summa D:r Kopp:mtt 99: 21

Sid. 66.

Räkning med Hamnfog-
Corums Huset på wäder-
Debet

Efter slutad Räkning wid
Hamntinget den 29 Oc-
tob: 1771 war i behåld . 99: 21
1775 Now: 14. Uti Spar-
byssan befans insamlade
pgr sedan sidsta Hamn-
tinget 5: 8

K:mt D:r 104: 29

Sid. 67.

den Olof Månsson för
skiär för År 1775.

Credit

1775 Now: 14 Uphandlat
til Korumshuset som fin-
nes bofälligt 9 toltft: brä-
der a 8 D:r 72: —
En t:a tjära 21: 93
Blir således behallne Pen-
nigar för Corums huset . 11: 29

K:mt D:r 104: 29

Wäderskiär 14 Now: 1775.

N: Löfling.

Sid. 68.

Räckning för Korums
år

Debet

1775 den 14 Nowembr War
Behållningen 11: 29
Sålt Röstbråde 2: —
1776 Novem: 1. föll Wid
Hamn rätten plick (—) 11: 8
Gofwopeningar —: 24
Uti sparbössan fans . . . 2: 8

Summa Kopp:mtt D:r 27: 5

Sid. 69.

huset på Wäderskiär för
1776.

Credit

1776 Nowembr 1. War Be-
hållningen 27: 5

Summa Kopp. 27: 5

Wäderskiär den 1. Nowembr 1776

I: C: Modeweg.

Sid. 70, 71 (tomma med undantag av en del skrivövningar).

Sid. 72.

Räkning med Hamnfogden	
Debet	D:r öre
Behållningen af rä(k)ningen den 1 November 1776	27: 5
Dito dato har uttagit i fat- tigbyssan	5: 6
	<hr/>
	S. 32: 11

Sid. 73.

Olof Månsson den 22 Sept. 1783.	
Credit	D:r öre
1780 Kiö(p)t et fönster till Corumshuset	3: —
Behållningen war å nedan- skrefne dag	29: 11
	<hr/>
	S. 32: 11

Wäderskiär den 22 September 1783.

Stenqvist.

Sid. 74.

Räkning med Hamnfo(g)den Olof d 8 Junii	
Debet	
den 22 September 1783 war behållningen	29: 11
uttagit ur fattigbyssa	3: —
	<hr/>
	32: 11

Sid. 75.

Månsson öfwer CorumsCassa 1792.	
Credit	
Betalt för en sträng till Trumma	4: —
nytt band på Corums Bibel och betalt	6: —
	<hr/>
	10: —
J behåll	22: 11
	<hr/>
	32: 11

Wäderskiär den 8 Junii 1792.

Stenqvist.

Räkning med hamnfogden Olof
på nedan-

Debet	
behållningen från förra Räkning	1: 11: 7
Plicktpeng:r af Ion Måns- son	—: 16 ¹
Lars Borjesson	—: 16
Johan Jönsson	—: 8
Måns Jonsson	—: 24 ²

Månsson för Corums Cassan
skrefne dag.

Credit	
Cassans behållning är	3: 19: ³ 7

¹ första siffran osäker.² Båda siffrorna osäkra. Den första kan vara 1 och den andra 2.³ Andra siffran osäker.

Debet

Anders Jonsson —: 8
 Jon Månsson Rolega . . —: 24

3: 19: 1 7 2

Wärskiär den 21 September 1793.

B: Stenqvist.

Sid. 76.

Credit

År 1795 den 15 Julii öfwersågs
 Huset, Och anmälte Hamnfogden
 håller sig i lika skick som sista
 gen behållning

Ut Supra Olof Weslien.³
 Jnspector på Fogelvik.

Utbetalt för Corums Husets
 Räkning År 1796. den
 21. Julii enligt Råkn: . 3: 26: 8
 Betalt ett nytt Fönster till
 Corum huset 40: —
 Corums Husets närwarande
 behållning 35: 5

Summa Rd:r 4: 34: 1

Wäderskär d: 21 Iunii 1800.

Uptages Behållningen från
 den 21 Iunii 1800 . . . 35: 5
 Influtit i fattig Byssan . 17: 3
 Dito Plikt af Måns Jons-
 sons hustru för oqvä-
 dingsord mot Erich An-
 dersson 16: —
 Dito af Jaen Jönsson för
 ofredande i andras skjöt-
 redder 2: —: —

Summa Rd:r 3: 20: 8

¹ Andra siffran osäker.

² Riksdaler, skillingar och runstycken, som voro myntenheterna sedan 1777.

³ eller möjligen Nestien el. Westin.

Sid. 77.

Debet

Cassan tillhörande Corums
 Olof Månsson at den för-
 räkningen utwisar nemli-
 3: 11: 7
 Herr Grefven och Genera-
 len Gustaf Horn skiänckt
 Corums huset 16: —
 Lars Birgesson på Wäder-
 skär pliktat för owett
 enligt Protocollet d. 21
 Junii 1800 8: —
 D:o Jan Nilsson 8: —
 D:o Timan Pehrsson . . . 8: —
 D:o Måns Jonsson 8: —
 D:o Hans Christophersson
 på Gjutskär för Sköt-
 sättning 16: —
 tillkommit från fattig bys-
 san 6: 6

Summa Rd:r 4: 34: 1

Benet Månsson.
 Riksgäld.

Sid. 78.

Debet — kyrko Cassan — Credit.

1813. July 24. An uptogs kyrko Cassans behållning, riktigt erkänd af alla, och förvarad hos Hamnfogden Bengt Månsson.	4: 34: 1	Utbetalt för ett fönsters reparerande till kyrkan . —: 24: — Julij 24 Behållning denna dag 4: 10: 1
---	----------	--

Summa Rd:r Rgd 4: 34: 1

Summa Rd:r 4: 34: 1

Uppläst och arkänt bestyrker

C. F. Möller.

I anseende till Chor Husets framtida bestånd på Väderskär har undertecknad som närvarande ägare till Fogelvik skänkt nödigt taktegel för att nästa sommar läggas på Chorhus taket med förbehåll at det samma sedermera alt framgent af Skärlaget underhålles och genast repareras då några bristfälligheter yppas. Väderskär d: 24 Juli 1813.

C. H. Posse.

Grefve, Kammarherre.

Sid. 79.

På allment Hamnting, som hölts på Wäderskjär den 24 July år 1813 är följande Öfverenskommelse träffad emellan alla nuvarande åboer och innevänare på Wäderskjär, Grindö, Gjutskjär, Åselskjär och Bondeskjär uti närvaro och med närvarande Fogelviks Ägares Högvälborne Herr Grefven och kammarherren C. H. Posses samtycke, kommandes denna öfverenskommelse att för oss och Efterkommande alltid blifva gällande som Lag i alla tider, ehwad för ändring eller ombyte af Husbonde, som framdeles kan komma, att förefalla.

I:mo. Alla Hus och Byggnader af hvad namn de wara må, som nu af oss begagnas, och bebos på ofvannemde skär tillhöra Oss; men få aldrig någonsin bortföras eller till annan försäljas än til den, som med Respective Jordägarens samtycke begagnar, och utgör skatt för sätningen i Hafvet.

2. J händelse någon af Oss eller våra Efterträdare skulle med döden afgå, innan förut öfverenskommelse blifvit träffad om Husena,

Sid. 80.

hoppas wi att våra hemmavarande Arfvingar få företrädet att begagna samma sättningar och på sådant sätt bibehålla våra hus, som utgöra det redbaraste af vår Egendom.

3:tio. Skulle tvist uppstå om värdet å husena emellan våra arfvingar sins emellan, eller emellan dem och en annan tillträdare, eller emellan annan Af och tillträdare, skola de, så vida ej biläggning kan äga Rum, på

gemensam bekostnad tillkalla Hamnrätt, bestående af Hamnfogden på Väderskär och alla hemmavarande Bisittare hvaraf minst 2:ne böra vara tillstädes, samt derjemte en god Man å hvardera sidan, hvilka alla gemensamt värdera de omtvistade Husen, och sedermera Dom afkunna, hvarmed de tvistande böra vara nöjde.

Sid. 81.

Ofvanstående Öfverenskommelse är af Oss till alla delar erkänd, både för oss och efterkommande, och med våre Bomärken härunder styrkt, som skedde på Wäderskär d. 24 Julij 1813.

Bengt B. M. S. Månsson. Hamnfogde:	B. N. S. Birger Nilss.	Per P. O. S. Olsson.
Jan I. N. S. Nilsson.	Olof O: M: S. Månsson.	Olof O. E. S. Ersson.
Ander A. M. S. Månsson.	Jan I. I. S. Jonsson.	Per P. N. S. Nilss.
Per P. L. S. Larsson.	Eric E. A. S. Andson.	And A. O. S. Olsson.
Måns M. I. S. Jonsson.	Nils N. B. S. Birgesson.	

Alla Ofvanstående Åboer, hema på Wäderskär.

Anders A. I. S. Jonsson.	And: A. S. S. Sunesson.	Mån M. M. S. Måns.
--------------------------	-------------------------	--------------------

Dessa Åboer hemma på Grindö.

Nils N. I. S. Jonsson för sig och de omyndige Barnens del.
i Åsleskär.

Hans H. C. S. Christoffersson i Gjutskär.	Anders A. M. S. Månss.
--	------------------------

Per P. B. S. Bengtsson. i Bondeskär.	Nils N: I: S. Jönsson.
---	------------------------

Att ofvanskrifne Personer egenhändigt underskrivit sine bomärken, intygas ut Supra.

C. F. Möller.

Sid. 82.

Å andra sidan stående Öfverenskommelse är i min närvaro skedd och äfven gjord med mit samtycke.

Väderskär d: 24. Julii 1813.

C. H. Posse.

Sid. 83.

Debet	Kyrko	Cassan.	Credit
1813 July 24. An. uptages			1813 inköpt 800 st Tak
Behållningen, sådan den			Spik till Chorhus Taket —: 22
befans nämnde dag . . .	4: 10: 1		gor 3: 32
Hamnfogdens fordran utgör			inköpt 1 fenster till Chor-
således	1: 37		huset 1: 16
			betalts för Takets pålägg-
			ning 1: —
	Rd:r 6: —		Rd:r 6: —

Efter hamnfogden Bengt Månssons uppgift riktigt antecknad intygar
Fogelvik den 3 Julii 1820.

Johan Lindfeldt.¹

Sid. 84.

På almänt Hamnting, som hölls på Wäderskär den 20 augusti 1820 är följande öfverenskommelse träffad emellan alla nu varande åboar, som på Wäderskär innehafva sättningar.

Som Chorhuset är bristfälligt och fordrar reparation, och medel att verkställa dem saknas, då Chorhus Cassan vid den förre Hamnfogden Bengt Månssons död, icke hade någon Behållning, så hafve vi beslutit att till en blifvande fond erlægga 12 S. Riks. för hvarje halft Båtlag och 6 sk. samme mynt för

Sid. 85.

hvarje $\frac{1}{4}$ dels dito, hvilka medel wi förbinda oss erlægga denna Höst, och lemna till Hamnfogden, som införer och redovisar dem uti denna Bok. — och för att alltid hafva medel i beredskap för Chorhusets underhåll så skall hädanefter årligen, hvarje Juldag, frivillige insamlingar ske uti Chorhuset, hvarmed början göres nästkommande Jul — hvilken öfverenskommelse vi med våre namns underskrift bekräfta.

Jan I. N. S. Nilsson.

Olof O. E. S. Årickson.

Pär P. I. S. Jansson.

Jons I. J. S. Jonsson

Årick E. A. S. andärsson.

Birje B. N. Nilsson.

Anders A. S. Jonsson.

Nils N. B. S. Börjersson.

Måns M. I. S. Jönsson.

Lars L. B. I. Birgersson.

Anders A. M. S. Månsson.

¹ Möjl. Lundfeldt el. Sundfeldt.

Sid. 86.

Pehr P. L. S. Larsson.

Måns M. P. S. Pehrsson.

Pehr P. N. S. Nilsson.

Sid. 87 (tom).

Sid. 88.

Corhus Cassans

Debet

1824 Nov. 12. an sammanlagt af Skärlandet och af Hamnfogden mottagit 5: 10: —
 1826 Demr influtit i Sparbössan och Collecter Juldagen 21: 9
 Genom sammanskott 1: —: —

6: 31: 9

Sid. 89.

Conto.

Credit

1823 Maj 1 utgifvits till Bränvin, som blifvit utdelat emellan Skärlandet 36: —
 1825 febr 27 utlånt mot Revers till Olof Ersson på Wäderskär, derpå 5 p r rent erlägges . . . 5: 3: —
 Behållning denna dag hos Hamnfogden Jan Jönsson 40: 9

6: 1: 9

Wäderskär den 22 April 1868.¹

1827 Juni 17 Behållning

hos Olof Ersson mot

Rewers 5: 3: —

dito hos Hamnfogden 40: 9

Sid. 90.

af då 5 R x daler²

är ut betalt för fönster till Kor hussät 4: 24
 till hårsö summa —: 24
 suma 5 Rx

Wäderskär.

Olof Erickson.

af den karssan som till hör korums huset er J behållning denna dag 1 Rd:r 28 sk. som pitter börgeson har till lons.

Wedersker den 14 dexember 1853.

Claes janson.

hamfogde.

¹ med annan stil.

² synnerligen dålig stil.

Sid. 91.

karssan som hör bönhuset till

1858 Januari 1 för Solt en postilla 2 Rd:r mynt
 för Solt en ditto 1 Rd:r Rmn

summan 3 Rd:r m

Contant J Sparbossan 3 Rd:r 14
 sammanskåt för Sjusser 4 Rd:r 12

summan 10 Rd:r 26

¹af förut nemde Summa

har Piter Börge Son 4 Rd:r 12 sk.
 Anders Anders Son 2 Rd:r —
 A. Ericks Son 4 Rd:r 14

Summan er denna dag 10 Rd:r 26 sk.

Betalt qviterat

Sid. 92.

af andra sidans Capital er upptagit

A. Ericks Son för paper till Con trackt . . . — 2 sk.

Af korhus karssan har

Per Börje son emottagit den ⁷/₁₁ 1864 . . . 1 Rd:r 26 sk.
 dito ⁹/₁₁ 1865 . . . — 12 sk.

Summa Rmt 1 Rd:r 38 sk.

Sid. 93 (tom).

Sid. 94.

Reckning Måd Hamfogdden

Jus till korommen 1: 50
 Spiek till Bron —: 25
 Karssen till korommen er kon-
 tant Summa 2: 20

Sid. 95.

Måns Pherson 1866 år 1867.

d 21 Nov Transpåt Till A.
 Söderlund

kassan Till korommen sum-
 man 2: 70

P. Janson Till 5

Breder Till koromn Bettalt

med 1: 11

stren(g) till Trumma —: 50

är 1869 kassan 1: 20

Reppration Till Korommen

kjö(p)tte 6 hundra klipt 4

tum spik 18 (— — — —) 2: 25

¹ överstruket i boken.

Nubb —: 8
 A. F. Edlund Betalt (— —
 — — —) 1:10
 Transport

Sid. 96.

Transpårt Reckning med
 Den gamla Koromskars-

Sid. 97.

Anders Söderlund 1869 den 27 Julii.
 san er Betalt qvitterat.
 A. Söderlund.

Wäderskär Den 27. Juli 1869. Som åfvan.

För år 1870 Blef 9 öre öfverpr
 till Cassan.

Sid. 98.

Sjussas för år 1868
 Till st. grindö Petter Johan Svenson
 August Petterson kårt sjuss
 för Honsberg Reckning Den 14 Aprill
 Sjus för år 1869
 kårt sj J. P. Erickson den 1 September 1869.

Sid. 99 (tom).

Sid. 100.

Rippration Recknin Costnad
 25 Tålder Breder
 22 Talter Plank Skengt af Grevinna
 3:50 kjø(p)t tegell till tacket och
 2000, 500, 80 4 tum spik kjø(p)tt
 Dagsverke legda 36
 70 Jorda Dagsverke innom Byn
 ferg till Bönhusset

Sid. 101.

På bönhusset med hamfoden Rd:r öre
 50:—
 Påsse Honsberg 15:—
 in Septor¹ Werdenhoff . . . 10:50
 9:68
 1 Rd:r 70:—
 5:38

Summan 205:58

Wäderskär Den 25 Augusti 1869. A. Söderlund
 är denna Rippration gord

Två stycken Numer Taflor Skenpta ifrån Loftahammars
 kyrka med 36 Nummer Till dom som skede den 1 maj 1870.
 A. Söderlund.

Sid. 102—227 (tomma med undantag av en del skrivövningar).

¹ = Inspektor.

Sid. 228.

Hamfogden
Anderssöderlund.
Väderskär Den 21.

Sid. 229.

Memorial På dhe Dona- eller förähringer som effterskrefne goda Herrar till Wärskiars Courums- huus gunstigt hafwa förährat: Tagandes sin Början ifrån A:o 1687: in till underskrefven Dato:

Her Kyrkioherden uti Edz församblingh Ehrwyrdige och Wällerde Hr Olaus Brant förährat till Corumhuusetz Östre gafwel 4: st: fönster:

Comminister wedh Låffta Cappel Wallerde H Gudmundh förährat 2: st: fönster!

Wäll:tt Måns Nielsson den äldre förährat 1 fönster!

Wäll:tt Hans Olofz Söner, Christopher och Olof förährat 1 fönster!

Wäll:tt (— — — —) Månsson förährat 1: fönster:

Wäll:tt Hans Olofzsson Måns andersson och Lars Håkansson förährat Bräderna till Courum huusetz dören!

Sid. 230.

Wäll:tt Lars Jonsson förährat låssen till samma dörr!

Wäll:tt Börge Nielsson gifwet gångejern, hakar och hasspar till samma dörr!

Wäll:tt Måns andersson gifwet der till Tiera för 1 D:r koppermyndt.

Högachtat H Magnus Enerooth¹ förährat till Courumhuusetz reparation 3 tolffter Brädher!

Wäll:tt H Handelssman Niclaes Barkh förährat 3 tålffter Brädher!

H:r Handelssman Iohan Schmidt förährat 3 tålffter Brädher!

Wäll:tt Erich Månsson i Söderkiöping förährat 2:m flaggor med Jerntenn.

Wäll:tt Hans Olofsson förährat 1 Timmeglas för 3:16 öre: Kopp:

Ehrwyrdig Hr Probsten uthi Söderkiöping gifwet till Courumhuuset dhen Nya handbooken!

Sid. 231.

Wäll:tt Hanss Jönsson hafwer förährat till Corumhuuset d: 5 Augustij 697 dhe målade (— — — — —) och En D:r Koppermyndt.

Willhelm Regertsson gifwet till Corumhuuset 1 Carol.

Ehrewyrdige Her Bengt Trozelius Comminister wedh Låffta förährat till Corumhuuset een ny Bibel!

Capellanen widh Låffta Hammar Wyrdige och Wällerde Hr Petrus Tor-selius förährat till Corumhuuset een Reese och huus Postilla!

¹ Denne, liksom sannolikt flera av de övriga igenkännas såsom borgare i Söderköping.

Båtsman Jngolf föräbrat till Corumhuuset lecht Spijk . 100: —
 Olof anderson och gudmundh Månson 3: 24

Sid. 232 (sista sidan upptages av skrivövningar).

Dessutom finnas en del lösa handlingar, av vilka följande 9 här publiceras in extenso:

1. Resolution av Konungens befallningshavande i Kalmar län av den 22 dec. 1807 rörande Värskärs prestationer till prästerskap och organist.
2. Hamntingsprotokoll 25 juli 1813.
3. » 3 dec. 1844.
4. » 22 juni 1847.
5. Kallelse till hamnting utfärdad 18 maj 1847.
6. Hamntings- eller stämmoprotokoll 6 aug. 1851.
7. » protokoll 16 juli 1856.
8. Tillkännagivande från Hornsberg till hamnfogden på Värskär 25 maj 1860.
9. Hamntingsprotokoll 31 maj 1872.

1. Uppå ansökan af Måns Jonsson och Ion Jönsson å egnas och öfrige fiskares vägnar på Wederskär, i Loftehammar sochn och Tjust Härad, att som de årligen uti Prästerättigheter blifwa affordrade för hwart matlag; till Kyrckoherden åtta walar Strömming, till Capellanen åfwen åtta walar och till Organisten samt klockaren fyra walar dito; men denna afgift, för Sökanderne, som ej skola äga den minsta Jord, hwaraf de kunna draga någon fördel, utan endast af fiske måste förskaffa sig föda och underhåll, skall wara drygare än de mägta med eget bestånd utgöra, så ock under förmodan att denna Afgift till Prästerskapet, måtte wara högre än författningarne stadga, anhålla Sökanderne det genom konungens Befallningshafwandes Resolution må blifwa bestämt, hwad de uti Prästeutskylder äro pligtige årligen årlägga; däröfwer församlingens Pastor Herr Prosten H: Hallström, Comministern Lars Lindelius och Organisten samt klockaren Anders Carlström blifwit hörde och sig förklarar. Resolwerat Calmare Lands Cancellie, den 22. December 1807.

Hwad häremot förklarar blifwit har Jag noga öfwerwägat; och finnes wäl Herr Prosten Hallström yrka, det Sökanderne måtte förpligtas utgjöra Pastoralia i enlighet med hwad som föreskrifwes uti Kongl: förordningen den 8 februarii 1681, där det stadgas, att hwarje Skärbonde som ringa åker hafwer, men egen båt, skall gifwa till Pastor om wahren fyra bänk fisk och om Hösten en fjerding Strömming; Åfvensom Comministern och klockaren påstå, att som från äldre tider till dem såsom Gärd för hwarje skärbåt blifwit årlagt åtta walar strömming till den förre och fyra dito till den sednare, så skall det ock hädanefter böra därwid förblifwa; men aldenstund nys-

nämde Höga författning endast stadgar hwad en Bonde, hwarmed bör förstås en Hemmansägare eller åbo, med ringa åker skall årligen gifwa till Pastor; och detta stadgande så mycket mindre är hit lämpeligt som Wederskär ej är något Hemman eller mantal och dess Innebyggare följakteligen ej eller Bönder, utan är detta skär en lägenhet utan den minsta åker med natur af Rå och rör under Fågelwicks gods samt bebos af fiskare, de där mot wissa onera till wattuägaren få däromkring idka fiske; fördenskull och då Comministern samt klockaren icke gittadt wisa, det Sökanderne genom någon ordentelig sämja, eller annan öfwerenskommelse förbundet sig till den fordrade afgiften af åtta walar till Capellanen och fyra dito till klockaren, ty kan å hwad (— — — — —)¹ sålunda påstådts icke göras laga avseende däremot och då Prästerskapet likwäl icke bör sakna en billig inkomst af fiskerinäringen å landet hwilken ock blifwit bestämd genom 5. mom. uti Kongl. Majj^{ts} Nädiga stadfästelse uppå den emellan Prästerskapet och Allmogen i Bläkingen träffade förening om Prästerättigheter af den 9 Junii 1747, finner Jag Sökanderne i enlighet därmed årligen till Pastor böra betala af hwart matlag 100 spet fisk eller torr Torsk, eller ock däremot swarande sill, antingen in natura eller med penningar efter årets marckgång, Äfwensom ock wid fiskelekar meddela Kyrkoherden fisk efter behag. Hwad däremot beträffar Cappelanens och klockarens rättigheter af desse fiskare, hwarwid nyssnämde Höga författning ej kan tjena till grund, anser Jag de förre böra tillkomma av Sökanderna, samma förmåner, som de åtnjuta af Allmogen inom församlingen, de där ej äga (— — — — —) jordbruk (— — — — —) bete sig (— — — — —).²

Den missnöjde beswärar sig uti Kongl. Majjts och Rikets Höglofl. Kammar-Collegium innom fyra månader från häraf ärhållen del, hwarje månad till Trettio dagar räknad. Dersom Beswäranden är Ståndsperson bör Han enligt Kongl. Collegii Circulair den 13 December 1805 om Beswärens återtagande och hitsändande så tidigt besörja, att Han deröfwer innom 2^{ne} månader efter Communications Resolutionsdagen kan till Kongl. Collegium Bewis ingifwa med den påföljd att Beswären i annat fall ej warda till pröfning uptagne, utan måste såsom förfallen ansedd. Ut Supra.

M: Anekarsvärd

ob.

J. W. Flygare.

2. År 1813 den 25 Julii, blef efter 8 dagars förut å prädikstolarne uti nästgränsande kyrkor skedd pålysning, hamnting förrättadt på fiskelaget Wäderskär, i närwaro af Fogelviks Ägare kammarherren Högwålborne Herr Grefwe C: H: Posse samt Grindö, Wäderskärs, Jutskärs, Åselskärs och Bondeskärs Innevånare. Till Hamnrättens besättande infunno sig Hamnfogden Bengt Olsson samt Bisittarne Birger Nilsson, Pehr Olsson, Ian Nilsson och Olof Månsson till undersökning om skiärens tillstånd, samt folkets wältrefnad och sämja, och, sedan kongl. Majj^{ts} förnyade Hamnförordning af

¹ Oläsligt.

² Papperet skadat.

den 24 Jan: 1771, ordenteligen ord från ord blifwit upläst, företogz til undersökning och afgörande följande:

§ 1.

På gjord tillfrågan, huruwida skärlaget hade något emot Hamnfogden att påminna, svarades enhälligt nej, utan twärtom betygade alla för honom dess tacksamhet, som alltid med omsorg och nit wakat för deras bästa.

§ 2.

Hamnfogden Bengt Månsson tillspordes, om han emot skärlaget hade något att föredraga, hwartill han svarade nej: önskade (¹ — — — — —) na laga, att dess Höga Herres och Husbonde (— — — — —) blifwa åtlodde samt Skärlaget i ham (— — — — —) få nyttja sina yrken.

§ 3.²

§ 4.

Coor Huset, så wäl som dess C (³ — — — — —) taket på Huset så bristfalligt a (— — — — —) Högw; Herr Grefwen och Kama (— — — — —) lämna nödigt tegel nästa år (— — — — —) bänk får afhämtas och Cassan (— — — — —) skulle förwaras hos Hamnfo (— — — — —) das till understöd för CoorHus (— — — — —)

§ 5.

Grundlängden uplästes och befans wara lika med den för år 1780 uprättade, då Wäderskär bestod av 15 Halfwa båtlag, Jutskär två Halfwa Dito, Åselskär två halfwa D^o, för dessa halfwa båtlag till antalet 19 har Högwälborne H^r Grefwen och Kammar Herren uphöijt skatten endast med en half fjerding strömming öfwer hwad de förut betalt på hwarje halft båtlag, men för Grindö Åboer som hafwa tre halfwa båtlag blef skatten förhöijd — med 1 fjerding på hwarje del, och Bondeskär, som war ansett för ett af de sämsta skären, feck bibehålla sin gamla skatt, som war för ett Halft båtlag två — fjerdingar strömming. Dessa skären utgöra tillsammans 23 Halfwa båtlag som hädaneftter betala Fjorton Tunnor strömming i skatt på året, deraf 1¹/₂ fjerding betalas om wåren och en fjerding om — Hösten af Wäderskär, Åselskär och Jutskär Åboer, — men de öfriga betala Hälften innan den första Iunii och andra hälften innan den 1 Octob:, hvilken beräkning tager sin början den 1 Octob: detta år och fortfar tils vidare eller så länge Högwälborne Herr Grefwen det för godt finner.

§ 6.

Städsholms Lotsgård, yttrade Högw: H^r Gref- (³ — — — — —) mar Herren, att Åboerne där-

¹ En del av sidan är bortriven.

² Texten förstörd.

³ Papperet skadat.

Lilla Knösen, Hulö Hamnsstappel och Knallen tillhöra Fogelviks Ägare, enligt den 1780 upprättade längden, och varit begagnade af Hulö Hamns Åboer, men hwilka i några år utgjort sin åliggande skatt til Ägaren af Winäs med 14 fr strömming och $\frac{1}{2}$ lispund Ähl, hwilket H H^r Grefwen fann orätt, och yttrade att de hädanefter skola utgöra Samma skatt til Fogelviks Ägare och utan påökning tils vidare af Hamnfogden Bengt Månsson härstädes, lefwereras hwarje höst, på samma tid som den öfriga skatten betalas.

§ 10.

I händelse några twistigheter inom skärlaget rörande deras fiske, redskap, med mera dylikt, skulle upstå och de ej i godo kunna sämjas, beslöts, att sådant skulle öfwerlemnas till läggning och afgörande af Hamnfogden och twänne Bisittare, hwilka i sådant ändamål sammanträda, då någon af skärlaget sådant äskar; Äfwen som det åligger Hamnfogden, waka öfwer ordning och sedlighet på skären, samt tillse att ungdomen upfödes i Gudsfruktan, flit och idoghet. Skulle någon inom (— — —) upsätta sig — emot Hamnfogdens förmaningar, äger han genast sammankalla Hamnrätt och efter omständigheterna afdöma den brottslige.

§ 11.

Widare föredrogs om skärlaget hade något att anföra som till afgörande mål wid detta tillfälle kunde hänföras, hwartill swarades nej, hwarföre, sedan protocollat blifwit upläst och justerat, Rätten slutade tinget för denna gången och skärlaget åtskildes.

Fogelvik den 26 Julii 1813

C. F. Möller.

3. Den 3de December 1844 infunno sig Wäderskärs Fiskare tillika med Bondeskär, Åselskär, Jutskär, Grindö, med hvilka Hamnting företogs;

Hamnrättens Ledamöter voro Hamnfogden Olof Ericksson, Bisittaren Claes Jansson — Per Björgeresson — Jan Jansson — Per Andersson.

§ 1. Skärlaget tillfrågades om något var att anmärka mot Hamnfogden hvarpå swarades, att de ansågo honom för gammal att sköta sin tienst men som något fel ej kunde å honom uppgifvas kunde Rätten ej upptaga Klagomålet som giltigt.

§ 2. Hamnfogden frågades om han hade något att mot Skärlaget anmärka hvarpå swarades Nej.

§ 3. Hamnfogden swarade på tillfrågan att Gudstienst ordentl hållits de Sön- och Högtidsdagar som ej Skärlaget kunnat komma till Sockenkyrkan.

§ 4. Bönhuset uppgafs vara i ordning.

§ 5. Ibland Skärlaget rådde sämja och endrägt och upplystes att Skärlagets byggnader voro delaktige i Allmänna Brandstods Bolaget i Orten.

§ 6. De nu antecknade sättningar får ej bortbyttas eller till någon annan upplåtas utan å Ägarens skrifteliga tillåtelser.

§ 7. Hvarje År den 24de October skall den årliga Skatten antingen med Penningar eller in natura betalas i annat fall skall den försumlige ge-

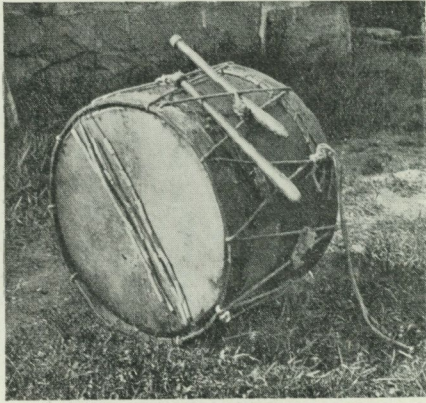

Fig. 13. Skärlagets trumma. Nord. M. 131592. Höjd 50 cm.

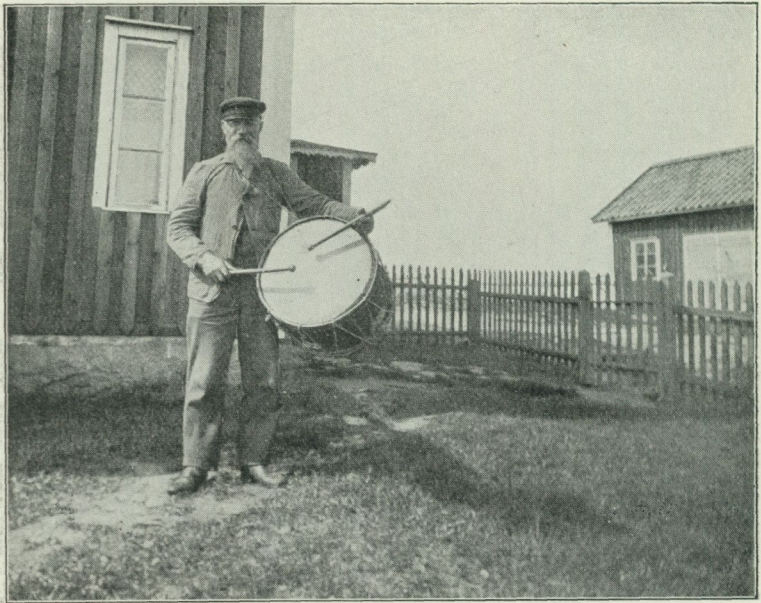

Fig. 14. Hamnfogden slår på trumma.

nast afflytta eller ock om detta uraktlåtes skall han utan vidare handräckning vräka och gäller en sådan uraktlåtenhet som vore den försumlige pliktig att flytta liksom vore han uppsagd.

§ 8. Hamnfogden utlofwade att ej företaga någon Byggnad för sin son förrän han, efter det Herr Grefven har varit derute, medgifvit en sådan Byggnad.

§ 9. För den sättning som Anders Perssons Enka nu emottagit går Jan Jansson i borgen som för egen Skuld —

§ 10. En sättning bestående af Essdahlsgrundsåsen har Hamnfogden erbjudit sig att som den är öde öfvertaga emot en Skatt af antingen 10 Rd rgs eller och 2 fjerdingar Strömming emot att få Bygga en Kammare Och detta skall framdeles afgöras.

§ 11. Per Börgesson har för det han vid Bönestunderna läser Kär-ringfästa och Hundhålet. —

§ 12. Skärlandet överenskom och medgafs att få i Afräkning på sin Skatt till Egendomen föra Sträpt och rimsaltad Strömming efter 14. hvalar på fjerdingen.

Fogelvik som Ofvan

Å Hogresp. Ägarens till Fogelviks vägnar

Johⁿ Lech^d Svensson.

Att nedanteknade Personer med hand på papperet å Skärlandets vägnar underteknat intyga

C I Gillner	A Sjöberg
Olof Eriksson	Claes Jansson
Hamnfogde	Bisittare
Jan Jansson	Per Börgesson
Bisittare	Bisittare
Per Andersson	
Bisittare	

Vidimeras

L; A; Svenson

P; G; Carlsson.

4. Den 22 Juni 1847 infunno sig på Kallelse Wäderskärs Fiskare tillika med Bondeskär, Åselskär, Grindö, Städsholmen och Flatwarp och deremot uteblifwande från Sladö, med hwilka förenämnde åboer efter uppräknandet företogs HamnTing efter slutad bön i Choret. —

Hamnrättens Ledamöter woro närwarande. Hamnfogden Olof Ericsson, Bisittarne Claes Jansson, Per Börgesson, Jan Jansson och Per Andersson. —

1° Uplästes ordagrannt Hamn Ordningen med upmaning, för samtliga dess innehålla iakttaga hwarefter

2do Hamnfogden frågades om han hade något emot Skärlandet anmärka? Hvarpå swarades Nej!

3° Skärlaget tillfrågades om de hade något mot Rätten, hwarwid ytt-rades det närwarande Hamnfogden Olof Ericsson af alla ansågs för gammal och war själf belåten afsluta, hwarefter wal förrättades och kallades dertill enhälligt Claes Jansson. —

4° Den avträdande Hamnfogden betackades.

5° Den tillträdande aflade inför Rätten föreskrifwen Ed.

6° Till Bisittare efter Claes Jansson inwaldes Måns Persson, som med samma aflade förestafwad Ed. —

7° Nye Hamnfogden och Bisittaren tillträda sine platser nästkommade war och under tiden bibehålles Rättens gamla Ledamöter. —

8° Rörande Ålomständsfördelningen beslöts att Hamnfogden och 4 Bisittare hafwa desse i 2^{ne} År och öfrige Skärlaget 1 År i omwexling, då likwäl förbehålles att de som desse innehafwa erlægga den årliga skatten 1 Rd rgs. pr hvarje.

9° Gudsfruktan bibehålles i oafbruten ordning dels i Landskyrkan och dels i Skärets egna Bönehus samt för öfrigt endragt och sämja. —

10de Skärlaget öfwerenskom sins emellan: det ingen, eho det wara må, af dem få fiska eller jaga från Lordags eller annan helgdagsafton Kl. 6 till Sön- eller Högtidsafton kl. 3., wid wite för dem, som häremot bryta första gången 5 daler Silfwermynt, andra gången twedubbelt och tredje gången fyrdubbelt samt förwising från Skäret.

11° Till lediga sättningen på Wäderskär efter Jan Bengtsson, som med döden borttgått inskrefs Jan Ersson och på Bondeskär efter Anders Persson inskrefs dess son Bengt Andersson och på Jutskär efter Bengt Nilsson inskrefs dess Son Nils Bengtsson med det uttryckliga förbehåll inför Rätten att den bestämde Skatten erlægges årligen, i annat fall utan vidare uppsägning återtages sättningen. — Skärlagen ingenting mot personerne. —

12° Androgs twist emellan Juteskär och Åselskär om fiskewatten, att de förre önska sig något tilldelte från Åselskär och då de icke friwilligt härom kunde sämjas kan ej heller Rätten sig härmed befatta. —

13° En lika beskaffad twist emellan Stådsholmen och Åselskär förekom och förewistes en Charta öfwer Stådsholmen det såkallade Kläppklabarne nedanför Larsklabbedjupet finnes antecknade å samma Charta och påstods af Arrendeinnehafwarne till Stådsholmen det samma skulle tillhöra dem och icke Åselskär; men som ingen kunde minnas annat än desse begagnats till Åselskär, ansågs troligt att wid delningen af förenämnde lägenheter fiskewatten resp. Fogelwiks ägare i forntiden redan så bestämt. Såmedelst kunde icke något härwid tillgöras. —

14° Den tillsatte Hamnfogden Claes Jansson anmälte sig att endast innehafwa samma befattning i 3 år, då nytt wäl kommer förrättas.

15° Då fisket synnerligast detta år warit Klent medgafs att räntan på blifwande skulden wid årsräkningar debiteras endast hwart 3^{dje} år på det under tiden ej betalt, under hopp, att de som innehafwa lägenheterne med mera lättnad söka betala. —

17° Då nu nye Hamnfogden tillträder sin befattning antages Eric Olsson, gamle Hamnfogdens Son till Innehafware af dennes sättning under samma ansvarsskyldighet, som de i 11te puncten.

18° Till sättnings innehafware efter Petter Nilsson antogs utan klander dess Son Nils Persson under samma förbehåll som stadgades för de nye

i 11te puncten. Samme Person swarar för årets skatt. —

19° Då ofredande skett på hwarandras sättningar, stadgas äfwen ett vite härför, då förbrytelse härutinnan sker i liket med 10de puncten för fiskande å helgedag.

Som ingenting vidare war inför Rätten anmäla eller föredraga, avslutades Tinget med bön och tacksägelse.

Wäderskär som Ofwan

Å Fogelwiks resp. ägares vägnar:

J. D. Lindegrén.

Olof Ericsson
Hamnfogde.

Per Börgeresson
Claes Jansson
Per Andersson Bisittare
Jan Jansson

Likheten med Originallet intyga:

J. S. Finnberg.

Aug. Lindblad.

5. Kallelse. —²

Nästkommande Tisdag den 21^{sta} dennes på förmiddagen förrättar under-tecknad så vida ej storm inträffar Hamnting på Wäderskär hvar till kallas åboerne å Bondeskär.

Grindö. —

Jutskär. —

Städsholmen. —

Sladö. —

Flatwarpe.

Åselskär och nu befallas manngrannt

sig infinna eller giltigt hinder bevisligen uppgifwa vid äfwentyr från fiske-läget blifwa skiljd. —

Hamnfogden på Wäderskär gifwer ordres till alla som ej innehafwaren häraf under resa till Westervik träffa.

Fogelvik d. 18 Maj 1847¹

J. D. Lindegren.

6. Protocoll hållet med Hamnstämman på Wäderskär den 6 Augusti 1851 hvarwid sig infunno alla Skärlagen med undantag af Städsholmen och Sladö med hvilka företogs stämma efter slutad bön i Choret. Hamn Rättens ledamöter voro närvarande Hamnfogden Claes Jansson, bisittarne Pehr Birgersson, Jan Jansson, Pehr Andersson och Måns Pehrsson. —

§ 1. Som en hvar närvarande hafwa sig bekant Hamnförordningen af 1771 upplästes den icke för tillfället utan åberopades endast till efterlefnad i Gudsfruktan och ordentlighet samt Hamn Rättens lydnad.

§ 2. Tillspordes om Gudsfruktan och ordentlighet förehafwes på Skären hvartill svarades allmänt Ja!

§ 3. Frågades Hamnfogden och Skärlaget gemensamt om de hafva någödt att anmärka emot hwarandra, hvartill swarades enhälligt Nej! Och med Hamnfogden rönes en stor belåtenhet som han i allo förewisar noggran ordentlighet hvadan han högljudt betackades.

§ 4. Anmäletes af Rätten det någon gång råder osämja Synnerligast wid Bystämmorna hvadan tillspordes Rätten om de wilja hafva förhållandet anmält i laglig wäg enligt Hamnförordningen, hvartill den svarade Nej och att dermed få wara denna gång under förbehåll att det icke framdeles vidare må inträffa, sker det så äger Rätten enligt förordningen på skäret afdömma saken och derefter af Hamnfogden anmäla wid Fogelviks Contoir, hvarförutan bestämmes och stadgas af nu warande Hamnrätt ett ökad wite utöfwer meranämnde förordning af Tre Tio Twå skillingar banco för hvarje oordentligt och oredigt uppträde hwilken den eller de felaktige genast erlägga till Hamnfogden att för böne-husets Cassa redovisa. —

§ 4. Efter betänkande förklarade sig Hamnfogden Claes Jansson att fortfarande innehafwa tjesten ännu 3^{ne} År; men dermed will han och wara fri derifrån, hwarmed Skärlaget ansåg sig belätne. —

§ 5. Bisittarne förklarade sig belätne fortfarande sine tjestebefattningar innehafwa. —

§ 6. Skärlagets Räkningar med Fogelviks Contoir genomicks och uppmanades till inbetalningar och om de enigt detta iakttaga debiteras ingen Ränta på deras utgående skulder detta år.

§ 7. Åberopas öfverenskommelsen i 10de punkten, hamntingsprotocollet den 22 Junii 1847 rörande fiskande och jagande å heljdaysafton eller helgedag med dervid bestämdt wite. Hamnfogden anförde det häremot någon liten förbrytelse warit, hwilket icke till anmälan någon wiss person uppgafs; men då det härnäst [sker] så fortföljes beslutet.

§ 8. Anmälte Hamnfogden det innebyggarne å Wäderskär önska sin skatt nedsatt $\frac{1}{2}$ fjerding hwardera eller och något till wedbrand — men som icke annorlunda under minst 38 År härutinnan warit neml: $2\frac{1}{2}$ fjerding Strömming i Skatt och de Sjelfwa förskaffa sig wedbrand, så kan ej heller nu annorlunda blifwa. —

§ 9. Ytterby åboar hafva welat tillwälla sig Fiskelägena Hallskär närmast ön nordwest Swartehällen nordost, Hårdmarksudden näst den föregående och Ormgadden dernäst mera i öster; men som desse grund och Holmar i mannaminne och enligt grundskattslängd 1731 hafva hört och legadt till Fogelwik samt i alla tider begagnads af Wäderskärsboarne, så må förenämnde Ytterby om de tro sig hafva till desse klabbar med sättningar bättre rätt att dem i laglig wäg söka återwinna och dessförinnan äger Fogelviks Ägare och Wäderskärs Arrendatorer att utan förfång eller annan mehn begagna och fritt dem nyttja. Ytterby åboar kunde icke förewisa någon eller några personer som kunna intyga annat än de hört till Wäderskär utan tyckes detta endast wara en obillig twistighet af nuvarande Ytterby åboar.

Som ingenting vidare war inför Rätten anmäla eller föredraga afslutades Tinget med bön och Tacksägelse — Dock ihågkommes nu ett tillägg att den af Skärlagen som hysa eller intaga några främmande Personer som

icke höra till Skären och der äro Mantalsskrefne få sjelfve skylla sig för följderna — hvadan det och strängeligen förbjudes hädanefter.

Wäderskär som ofwan.

å Fogelwicks Respect: Ägares wägnar

J. D. Lindegrén

Till underskrift frånsäger sig Hamnrätten endast 8de paragraphen:

Claes Jansson,
Hamnfogde

Pehr Birgersson
bisittare

Jaen Jaensson,

Pehr Andersson,
Bisittare

Måns Pehrsson

Widimeras:

L; A; Swensson

J; S; Finnberg.

7. 1856 den 16 Julii samlade sig enligt Ord (— — —) från Hornsbergs Contoir, hela Wäderskärs skärlag wid trumslag i Böne-Capellet, då Hamnrätt hölls af Hamnfogde och Bisittare, dervid efter förrättad bön följande punkter förekommo till afgörande:

1°) Upplästes Kongl. Maj^{ts} gällande Hamnförordning, och anmodades skärlaget derefter sig noggrant ställa och Hamnrätten sine tjenstepligter vaksamt handhafva.

2°) Som förre Hamnfogden af alla aktade Claes Jansson med döden aflidit och för närvarande dess broder Jan Jansson är tillförordnad, anmäldes val af ord. Hamnfogde, dervid invaldes förenämnde Jan Jansson till ord. Hamnfogde och Rätten består dessutom af Bisittarne Per Birgersson, Per Andersson, Måns Pehrsson och nu invalde Anders Eriksson.

3°) På framställd fråga om Hamnrätt och skärlag sins emellan voro belätne svarades allmänt ja!

4°) Tillfrågade Hamnrätten huru vida skärlaget med dess alla innevanare iakttaga Gudsfruktan och Kyrkogång, då ej svårt väder hindrar. Dertill svarades att ej något särskilt var anmärka, och uppmanades gemensamt icke glömma detta för alla menniskor högst viktiga kall.

5°) Anmäldes att afl. Wäderskär Erik Olsson sättning är ledig, och anmodades Hamnfogden den bortaccordera.

6°) Skärlaget önskade nedsättning i skatt och slippa skjutssar, men alldenstund ej några utskylder blifvit förändrade på 40 a 50 år och än längre tillbaka, så bibehålles utskylderna, och den med detta missnöjd får på Contoiret i laga tid lägenheten uppsäga och efter fordag afflytta från skäret.

7°) För skjutssar som göres af skärlaget från (— — —)stervik upp till anvisad strand för egendomens räkning ersättes hädanefter $\frac{1}{4}$ T^{na} Råg i värde efter Markegångstaxan att vid hösträkningen få sig godtskrifven. Men för bud som endast går in till Westervik och ej på återresan upp till egendomen, betalas $\frac{2}{3}$ delar af förestående. Detta föregående med Storbåt; men med mindre båt endast $\frac{1}{2}$ sten af förestående afgift.

8°) Ähломstånden skola hädanefter ombytas hvartannat år.
 Då intet vidare var att anmärka afslutades Hamnrättens Protocoll deraf Hamnfogden skall tillställas ett lika exemplar skärlaget till efterrättelse. —

Wäderskår som ofvan

J. D. Lindegrén

Jan Jansson
 Hamnfogde

Anders Eriksson

Pehr Birgersson

P. Andersson

M. Persson

Likheten med Originallet intyga:

C. L. Lundström

J. A. Hällander.

8. Till Hamnfogden Pehr Birgersson på Wäderskår, anbefalles att tillkännagifwa följande:

1mo) Jan Jansson swarar fortfarande för sättningen intill dess han lemnar antaglig efterträdare i sitt ställe.

2°) Anders Andersson skall ovilkorligen inbetala sin Skatt.

3°) Anders Söderlund skall inbetala sin felande Skatt.

4°) Anders Claësson skall inbetala sin felande Skatt.

5°) Utredningsmannen uti Pehr Anderssons Sterbhus lemnas Räkning som wid blifwande liquid inbetalas.

6°) Anders P. Ericsson skall inbetala sin felande Skatt.

7°) Pehr Anderssons efterlemnade Son August Pettersson som inropat Husen ansvarar och för Skatten intilldess han lemnar annan antaglig person i sitt ställe.

8°) Nedanliggande Skär tillsägas inbetala sine Skatter och äldre Skulder.

9°) Lagsökningen å Jon Andersson å Grindö delgifwes honom och lemnas mig beviset åtw. Lagsökn. kostn. nu 2 Rdr.

Hornsberg d. ²⁶/₅ 1860

J. D. Lindegrén.

9. 1872 Maj 31 inställde sig undertecknad å Wäderskärs Fiskläge i Loftahammars socken Norre Tjust Härad af Calmar Län för att med dervarande Hamnrätt hålla Hamn Ting, hvartill skärlagen genom utgifne ordres förut voro kallade; och föredrogs följande:

§ 1. Till Hamnfogde återvaldes den förut varande And. Olsson samt till Bisittare utsågos Magnus Persson A. Söderlund S. Ericsson och A. Andersson.

§ 2. På af skärlaget gjord anmärkning om fårbetet, beslöts att hvarje hushåll ej eger rättighet att utsläppa mer än 2^{ne} tackor från 1ste November till 1ste April vid vite af Fem RD. Rmt första gången och andra gången dubbelt samt tredje gången vid förlust af rättighet att ha några får i bete under hela året.

§ 3. Beslöts att å Stora Grindö inhyses nu vistande Alfr. Svensson, skulle till instundande höst derifrån afhysas.

§ 4. Hamnfogden uppmanades tillse att de som äro skyldige till Hornsbergs contor i mån af tillgång ordentligt inbetala sina skulder.

§ 5. Skärlaget uppmanades att noggrant följa Kongl. Maj^{ts} nådiga Hamnordning af 24 Januari 1771, samt för öfrigt söka befordre gudsfruktan och sedlighet.

Widare var icke att anföra; och skulle en afskrift häraf tillställas Hamnfogden.

Afsades;

År och dag som ofvan

F. A. Werdenhoff

Anders Olsson
Hamnfogde.

S. Ericsson.

A. Söderlund

Magnus Persson

A. Andersson

Vidimeras:

C; Chr; Nyman.

C; F; Franzén.

Efter friköpet äro anteckningarna sporadiska och ej av egentligt intresse.

Skärlagets förnämsta gemensamma egendom utgöres av Korumhuset. Detta består av ett lågt timmerhus (fig. 1—3) av rektangulär form med breda låga gavelrösten i öster och väster. Norra och södra väggarna mäta knappt mer än manshöjd. Kapellet är knuttimrat, knutarna äro inklädda, likaså är hela huset utanpå panelat med stående plank på lock och rödfärgat. Grunden är av sten, tämligen stora och ojämna block i kallmur. I väster har korumhuset ett litet rektangulärt vapenhus med dörr på västra sidan. Utanför dörren ligger en plankbro på ett par syllar och med två trappsteg. Dörren är av trä i två lager och mycket enkel utan ramar och fyllningar. Även omfattningen är den enklast möjliga.

Fönstren äro tre, till formen låga och breda (fig. 2). Östfönstret är något större med 4×6 rutor, nord- och sydfönstren hava 3×4 rutor. Ramverk och spröjsar är av trä och utåt vitmålade. Taket är av tegel, enkelkupigt. Detta tegeltak tillkom 1813; förut omtalas näver och bräder till taket, men dess utseende är icke känt. Det tycks varit föga hållbart; ideligen omtalas tjära och spik till huset, varav säkert det mesta gick till taket. Det inre är icke fullt så enkelt som det yttre. Golvet består av breda långsgående plankor med stora spikhuvuden. Väggarna äro panelade utom min-

Fig. 15. Stuga på Värskär (parstugutyp).

Fig. 16. Stuga (till höger) och bod (till vänster) på Värskär.

partier. Taket är brutet, dess nedre parti följer yttertaket, dess övre är platt. Hela det inre taket är inklätt med bräder; den övre platta delen är nyare (fig. 4). Tvärs över kapellet och liksom markerande en triumfbåge, då den går på gränsen mellan långhus- och koravdelning, löper en bjälke (fig. 5), vilande på tvenne golvfasta stöd och förbunden med takkonstruktionen med fyra ben. Denna bjälke, som är konstruktivt betingad, är samtidigt av stor dekorativ verkan.

Bänkarna äro av trä och omålade. Deras sidor äro alldeles enkla och även ryggarna äro raka och oprofilerade. De voro förr försedda med dörrar. Flera sittbräder äro ännu försedda med inskurna bomärken (fig. 6), markerande bestämda platser för fiskarna.

Altaret består av ett enkelt bord, framtill inklätt, och tjänstgör samtidigt som predikstol.

På ömse sidor om korfönstret hänga nummertavlorna. Det är antagligen desamma som 1869 skänktes till kapellet från Loftahammar kyrka.

Väggar och tak äro målade med undantag av det plana mittfältet, som i sen tid inlagts med omålade bräder. Målningen är av två helt skilda typer. Takfallen, östra gaveln samt röstet av västra gaveln äro jämte triumfbågens delar dekorerade i utpräglad allmogeteknik på vitlimmad botten. De övriga delarna äro panelade med redan förut målade bräder, som enligt uppgift härröra från en äldre inredning på Fågelvek och sannolikt utförts av en framstående målare från senbarocken (fig. 7). I korumhusets räkenskaper omnämnes en panelning 1738, och det är sannolikt detta år, som denna förnämre del av rummets dekorerings tillkommit, tyvärr dock på så klumpigt sätt att större delen av bräderna omblandats, varigenom endast några partier blivit återställda. Ett par år efteråt anskaffades tydligen en småländsk bondekonstnär för att fullfölja verket, varvid nyssnämnda allmogemässiga dekoration tillkom. På västra gavelfältet finnes nämligen årtalet 1740.

Det är onödigt att här följa målningens alla detaljer, men vi skola dock med några ord beröra den.

Allmogepartierna visa tydliga släktdrag med småländsk-halländsk

bondmålartad tradition. Färgerna äro svart, brunt och ljusrött på vit botten. Stilisering är genomgående. Rika och ganska flott utförda barockartade bladverk omrama figurpartierna. Dessa bestå av en primitiv Golgatascen över korfönstret (fig. 8) samt basunbläsande änglar med språkband (fig. 9) eller änglapar, som bära en bladinramad kartusch med bibelspråk, i taket (fig. 10). Däremellan finnas bröstbilder av änglar (fig. 11). Över dörren på västra väggen är ett tremastat skepp uppritat i svart med en språkkartusch på på vardera sidan (fig. 7), innehållande en versifierad maning till varje sjöman att bedja och offra för att undgå skeppsbrott samt årtalet 1740. Fågelvikspanelen är hållen i blått, rött, gult, brunt och skärt. Bland tydligare partier märkas Kristi dop (fig. 12), Kristi uppståndelse, dansande kvinnofigurer samt rika draperier (fig. 5 o. 7).

Korumhuset byggdes antagligen i slutet av 1600-talet. I ett tillägg till Korumhusets bok finnes »memorial på dhe dona= eller föräringar som effterskrefne goda Herrar till Wärskiers Courumshuus gunstigt hafwa föräkrat: Tagandes sin Början ifrån A:o 1687: in till underskrefwen dato» (vilken ej fanns utsatt). Därvid omtalas fönster, dörren med sitt lås, gångjärn, haspar. Att sedan följa dess byggnadshistoria är omöjligt, ty de bräder, spik och tjära samt fönster, som sedan omtalas, äro till sin användning icke närmare angivna. Panelningen 1738 och målningen 1740 äro förut nämnda. Huset var redan på 1700-talet rödmålat utvändigt. En större reparation omtalas 1869.

Till typen är detta kapell nära besläktat med de norrländska. Särskilt framträdande är likheten med kapellet på Ulvö fiskläge,¹ vilket också är försett med barockmässiga målningar, ehuru av betydligt högre konstnärlig valör än Värskärskapellets.

På 1690-talet omtala räkenskaperna färg till bemålning av predikstolen.

Timglas. 1748 in Ianuarii förärade förre inspektoren från Fågelvik Isaac Mollerus till Corumhuset ett timglas bestående av »en hel och halvtimma» (således antagligen med två glas) »med mesings hus om».

¹ Jfr anf. uppsats Bebyggelseundersökningen, Fataburen 1918, fig. 4.

Bibel. 1783 amtalas att Corums bibel fick nytt band för 6 riksdaler.

Nummertavlor. 1869 omtalas två stycken nummertavlor, som skänktes från Loftahammars kyrka. Till tavlorna hörde 36 nummer.

Håvar förekommo på 1700-talet.

Fattigbössa omnämnes flera gånger under 17- och 1800-talen.

Korumhusets största intresse ligger däri, att det utom till gudstjänst också nyttjats till samlingslokal för hamntingen. Det kallas en gång 1728 för tingshuset. En motsvarande dubbelfunktion ha även norrländska fisklägeskapell samt de s. k. gruvkyrkorna i en del brukssamhällen. Namnet Korumhuset, som annars i mer eller mindre dialektal form går igenom handlingarna från 1600-talet och till vår tid är förmodligen givet av Fågelviks ägare med hänsyftning på dess karaktär av samlingslokal, vartill man kallades av trumvirvlar.

Bland skärlagets gemensamma egendom är trumman av särskilt intresse. Den är numera införlivad med Nordiska Museets samlingar (Nord. Mus. nr. 131592), men måste vid detta förvärv av museet ersättas med en ny, emedan dess funktioner ännu äro behöfliga på skäret.

Trumman är av vanlig enkel typ (fig. 13), sammanfogad medelst järnnitar och snörsöm av en bred ekspån och försedd med granband och spännanordning av rep. Den har haft tunn målning i rödbrun färg och över ena sidans skinn äro fyra järntrådar spända, överträdde med spolar av fjäderpennor. Denna anordning, som ofta nyttjas på trummor, gav trummandet ett särskilt biljud.

Trumman förvarades hos hamnfogden eller byordningsmannen, såsom sysslans innehavare ibland kallats, troligen efter skilsmässan från Hornsberg. Förr har den möjligen haft sin plats i Korumhuset, och reparationer av densamma upptagas då och då i ovan meddelade räkenskapsbok. Första gången den på detta sätt omnämnes är 1738, då följande post finnes införd: »till strängar på trumman 1 skålpund hamp. 6 R. 5¹/₂ öre». Det lider intet tvivel att den tills nu bevarade trumman är densamma, som omnämnes 1738. Om den

Fig. 17. Båthus på Värskär.

Fig. 18. Båthus och sjöbodar på Värskär.

ej förut haft ljudsträngar av ovan beskrivet slag, fick den tydligen sådana nu. Däremot saknas varje antydan i räkenskaperna om när trumman förvärvades. Det är därför möjligt att den fanns före räkenskapsboken och således går tillbaka till 1600-talet. År 1783 anskaffades ånyo en sträng till trumman och på samma sätt 1867. Det är väl på 1800-talet hampsträngarna ersattes av järntråd. År 1759 meddelas att en fiskare Ersson erlagt »plickt för uteblifwande wid trummans rörande 1 Dr 16 öre Kopparm.»

Trummans huvudfunktion var och är att kalla samman skärlaget till stämmor eller gudstjänst i Korumhuset. Den slogs då av hamnfogden eller senare byordningsmannen (fig. 14), som fungerade som ordförande vid stämmorna och ofta förrättade gudstjänst. När någon annan skötte gudstjänsten, fick han slå på trumman.

Förr i tiden brukade trumman slås varje lördagskväll klockan 6 från första maj till första oktober. Vintertiden skedde det dock endast högtidsaftnar. Sedan trumman slagits eller »rörts» utfördes intet arbete utomhus.

Julnatten firades med skjutning och starkt trummande klockan ett på natten. Julottan hölls ännu i mannaminne klockan tre på morgonen. På andra skär i Östergötlands och Tjusts skärgård, där trummor också finnas, hade man intet kapell, utan hamnfogden gick omkring klockan tolv på julnatten och väckte skärlagets befolkning med kraftiga trumslag, varefter man i båtar begav sig över till julottan på fastlandet. Där brukade man också samlas till valborgsmässoeldar sista april, varvid trumman slogs och olika slags oljud upphävdes. Sannolikt har detta också i äldre tider varit fallet på Värskär. År 1823 utdelades 1 maj brännvin bland fiskarna på skärlagets gemensamma bekostnad. Likaså torde trumman här som på andra skär nyttjats som nödsignal. När dimman låg tät över havet eller mörker hindrade uteliggande båtar att hitta hem, steg hamnfogden upp på en höjd på skäret och slog på trumman, så att ljudet trängde milsvitt omkring och gav de förvillade ledning, därest ej stormen överljöd dess larm.

Trummor i en dylik funktion äro icke särskilt utmärkande för Östergötlands och Tjusts skärgårdar. Visserligen saknas de i fisk-

lägena norrut och på Västkusten, men vi träffa dem istället i många byar i Småland, Östergötland, Närke och Uppland och möjligen i tillgränsande landskap, men knappast annars. Den utgör således en lokalt begränsad motsvarighet till byhorn, bylurar och budkavlar, men anger sig vara en yngre typ av samlingsinstrument genom sin begränsade och tämligen sydliga utbredning. Värskärs trumma är den äldsta kända i sitt slag. Den närmaste motsvarigheten är vargskallstrumman samt marknads- och brandtrummor. Det egenartade med Värskärs trumma är, att den även fungerat istället för kyrkklocka. I Norrland finnes ej sällan en klocka vid skärlagskapellen, stundom, såsom på Ulvön i Ångermanland, i en fristående klockstapel. En budkavle, s. k. nattkavle, har funnits på skäret för ordnande av turgången vid härbärgerandet av främlingar.

En sammanfattning av vad skärlagets handlingar och ännu kvarlevande traditioner kunna ge för att närmare belysa detta och motsvarande skärlags organisation måste, som nämnt, anstå tills vidare. Några anteckningar efter muntliga uppgifter på Värskär må dock anföras här såsom komplement till handlingarnas egen utsago.

Hamnfogden tillsattes av ägaren till respektive Fågelvik och Hornsberg. Han skulle bland annat driva in skatten för egendomens räkning och var därför själv befriad från dylik pålaga. Han var ordförande vid hamntingen, då principalen eller hans ombud sammanträffade med inbyggarna på Värskär och några andra mindre skär för att avhandla sina mellanhavanden. Vanligen fick en fiskare fungera som hamnfogde, tills han blev urgammal. Hamnfogden uppträdde i övrigt som skärlagets betrodde styresman och tjänstgjorde således som en byfogde eller ålderman. Som nämnt synes han också, sedan skäret blivit självständigt, fått namnet byordningsman samt valdes härtill, varefter valet stadfästes av länsmannen. Hamnfogden eller byordningsmannen fick vanligen också tjänstgöra som skärlagets präst. Han skulle för övrigt taga emot prästen, när denne någon gång kom på besök från fastlandet, samt hålla husförhörskalans en gång om året. Numera äro husförhören avskaffade på skäret.

Förr i tiden bestämdes »sättningarna» eller vars och ens nätplatser genom lottning på hamntinget. Ombytet skedde årligen vid

stämma på första maj liksom nu. Man hade lappar, varpå fiskeplatserna angåvos, och med dessa skedde lottningen. Hamnfogden brukade dock först få välja. Nu gå sättningarna i tur.

Ingen fick förr sätta ut sina nät på lördagskvällen efter klockan sex eller på helgdagsaftnar vid samma tid, såvida han ej fått hamnstämmans tillåtelse. Ål fångas i hämmor eller tinor. Fågelskytte är vanligt, men labben skjutes ej, ty fiskarbefolkningen tror, att där labb finnes, är det ett lyckosamt tecken för den som sätter ut sina fiskedon.

Befolkningen på skäret är ej talrik numera, och fiskarnas antal är väl cirka femton. Ännu i mannaminne fanns det tjugutvå stycken. De tämligen små och fåtaliga gröna fläckarna på ön äro allmänning och betesplats. I detta fall är Värskär sämre lottat än en del av de andra fiskelägena i södra Östergötland, såsom t. ex. Björkskär, där varje fiskare har en liten jordlott med en åkerlapp samt en ko och i äldre tid även får. Där hade man också gemensam höslätter och »bytte» eller delade hösåtana medelst lottning med pinnar. På Värskär är det endast några få som ha kreatur.

Slutligen några ord om bebyggelsen på skäret. Husen äro icke utlagda efter någon genomförd plan, utan ligga spridda inom ett mindre, tämligen plant område på öns västsida. För övrigt är skäret tämligen naket och berggrunden stiger ofta i dagen. Invid boningshusen ligger vanligen en bod för matvaror, husgeråd och arbetsdon. Stundom är området kring boningshuset omgärdat med ett staket, som då gärna också omsluter en liten trädgårdstäppa. Ett litet stycke utanför denna gård ligger källaren, där sådan finnes, uppmurad av sten och något nedgrävd i jorden. Till några sådana gårdslotter finnas också särskilda fåhus, ävenledes ett stycke utanför gården eller dess inhägnad. Dessutom förekommer vedbod, »vesköve», och avträde.

Boningshusen äro numera tämligen nybyggda och av föga kulturhistoriskt intresse. De äldre äro låga envåningshus (fig. 15 och 16), av yngre götisk stugutyp med kök i förstukoven och med eller utan helgdagsstuga som motsvarighet till vardagsstugan. Stora rummet kallas stuva. Någon gång förekommer också den mindre

vanliga stuguplanen med ingång direkt in i vardagsstugan eller köket. Förr voro taken täckta med torv eller tång, numera med tegel. Bodarna äro på fisklägena i Östergötland någon enstaka gång loftbodar med svale. Det finnes också degenererade sådana utan svalgång på Värskär (fig. 16), men vanligen äro de enkla och tämligen nya.

Varje fiskare har slutligen särskilda strandbodar. Dessa äro av två slag, dels sjöbodar för fiskvaror och en del fångstredskap etc. ett stycke upp på land, dels båthus (»båts»), som ligga helt eller delvis ute i vattnet och normalt ha utskjutande tak på ena eller båda långsidorna över bryggorna eller båtarna (fig. 17 och 18). Taket skjuter då ut som ett par skyddande vingar. Det finnes också båthus, som äro byggda så att båten helt kan indragas under dem, men de synas vara av relativt ung härkomst. Samtliga båthus typer återfinnas norrut längs rikets kuster¹ och äro ännu ett exempel på de östra fisklägenas kultursammanhang. Båthusen innehålla alltid en kammare för bevaring av till båtarna hörande delar och fiskredskap och stundom också fiskevaror liksom sjöbodarna. Dessa övergå även i formen i varandra. Det finnes också fall, då båthuset gör tjänst både som sjöbod och båthus, liksom ibland båthus saknas och man endast har sjöbod till förvaring. Båten ligger då endast fäst vid bryggan. Ibland är det flera ägare till ett båthus.

Båtarna förtöjas vid i vattnet utskjutande bryggor, som vanligen äro hopbyggda med båthusen. Bryggorna äro ofta långa och förbundna med varandra. Deras gångplankor vila på pålar eller stockkistor av i knut lagda stockar, som gärna uppehållas med vid utsidorna nedslagna, parvis förbundna stolpar. Bryggorna äro ofta ganska vidlyftiga byggnadsverk, som endast genom gemensamma ansträngningar kunna hållas i stånd. De kunna dock ej på långt när jämnställas med västkustfisklägenas bryggkomplex. Värskär är för övrigt som en liten glest bebyggd by gentemot de stadslänkande fisklägena på västkusten och här och där i Norrland.

¹ Jfr Martin Olsson, Sjöbodar i Uppland, i Fataburen 1912.

BONDES NICKAREN ZAKRIS PEHRSSON

av

MANNE HOFRÉN.

Den gamla svenska allmogestugans fasta och lösa inredning, som så ofta höjt sig till en häpnadsväckande hög konstnärlig nivå, utgör ett tacksamt och roande forskningsfält, och utredandet av de förhållanden, under vilka det storartade beståndet av konstnärligt utstyrt husgeråd hållit sitt intåg i allmogeinteriören, bör vara en icke oviktig uppgift för den svenska allmogeforskningens egen konst-historia, som, efter vad som visas av det genom de sista årens livligt bedrivna byundersökningar insamlade materialet, bör bli långt ifrån obetydlig. Här råda delvis andra och ursprungligare lagar än inom de högre ståndens konst, som ju alltid stått mera öppen och tillgänglig för långväga inflytanden. Hos allmogen har traditionen alltid haft mer att säga; dock är det märkligt, hur pass ivrigt den svenska allmogekonsten i jämförelse med t. ex. den norska sökt följa med de växlande tidsstilarna; inom intet svenskt område har dess utveckling stelnat på någon punkt, en prägel av fart och liv vilar över svensk bondekonst, särskilt gäller detta möbelkonsten. Ett avlägset och otillgängligt läge synes härvidlag icke haft någon i högre grad hämmande inverkan; det avlägsna Norrland tillhör i fråga om storslagen och smakfull inredningskonst våra mest givande områden. I mångt och mycket möter man här en förvånande högreståndsmässig prägel. Detta torde i hög grad bero på de ytterst livliga handelsförbindelser, vari hela Norrland sedan gammalt stod med Stockholm och det centrala Sverige, varigenom tidsstilarna mycket snabbt kunde tränga ned till Norrlands folkliga konst och upptas av bonde-

snickarna ute i bygderna. Dessa bygdemästares talrikhet beror väl närmast på dessa trakters avlägsna läge och frånvaron av mera betydande städer med utvecklat hantverksstånd, varigenom allmogen drevs att använda de egna förmågorna både för kyrkornas prydnad och för förfärdigandet av stugans anspråksfullare bohag. I ingen

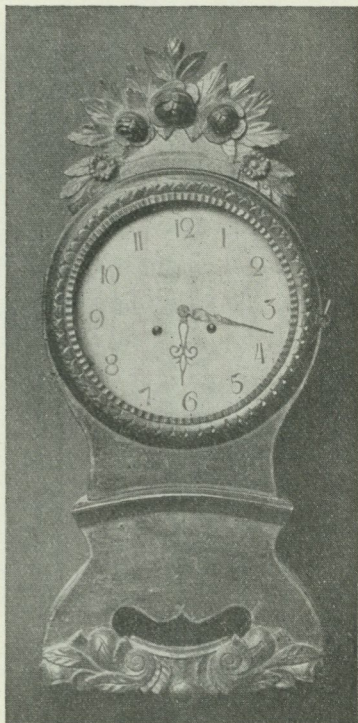

Fig. 1. Klocka. Resele sn, Ångermanland. Nord. M. 94,484.

svensk trakt möter man så många och betydande mästare som här, verkande inom sina vissa områden, större eller smärre beroende på hur pass stor del av tiden jordbruket har tillåtit den konstförfarne att offra på sitt hantverk. De bygdemästare, som gjorde resor, ha rört sig inom områden utstakade av lokalpatriotism och gammal hävd; så är det tydligt att norrlandskusten även i detta avseende dannat ett område avsondrat från det inre Norrland. Jag känner bildhuggare som arbetat i en mångfald kyrkor i Gästriklands, Hälsinglands, Medelpads och Ångermanlands kusttrakter men icke i en enda i Jämtland—Härjedalen. Dessa landskap bildade sitt område, till vilket det inre Ångermanland anslöt sig. Likaså synes Västerbotten ha hållit sig till sina egna förmågor.

Uppsökandet och konstaterandet av de mångfaldiga bondemästarna är i dessa tider, då all tradition snabbt dör, oftast svårt och mödosamt, men bör försökas så vida vi icke vilja förlora ett kapitel inom svensk slöjd- och hantverkshistoria, som kan erbjuda åtskilligt av intresse icke blott med hänsyn till produkterna utan också med hänsyn till deras mästare, som i många fall ha varit personer av mindre vanliga mått och med begåvning och läggning för många ting. Zakris Pehrsson i Lidgatu, en av

övre Ådalens namnkunnigaste bondesnickare, var en typisk representant för dessa konstförfarna bönder, en i mångt och mycket ganska märklig man, som här i korthet skall presenteras på grundval av uppgifter från folkmun och ur arkiv.

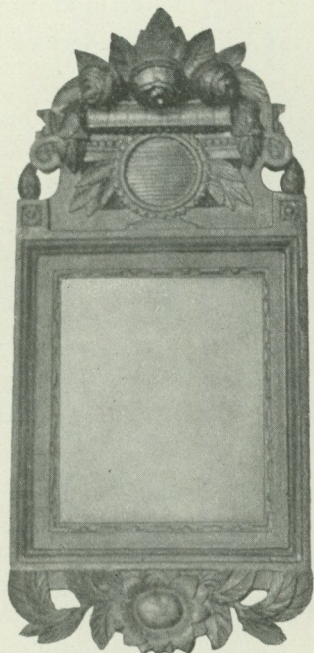

Fig. 2. Spegel. Privat ägo.
Förf. foto.

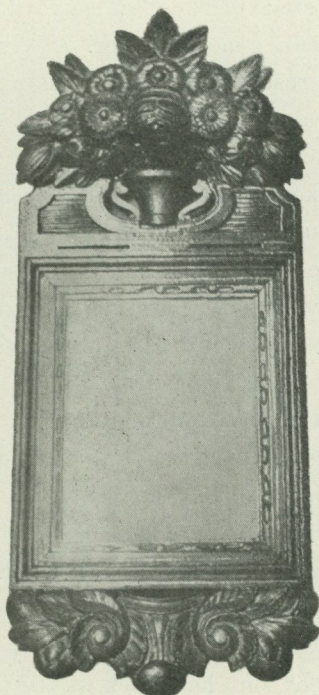

Fig. 3. Spegel. Hernösands
museum. Förf. foto.

När Pelle Molin i en skildring låter »gamla Ådalens» svunna dagar och människor passera revy, omtalar han också »skalden och skulptören Zakris Pehrsson som var ett geni». Pelle Molin tillhörde för övrigt samma släkt som Zakris, och det är icke omöjligt, att den begåvning för tvenne konstgrenar, som blev den förre så olycksdiger, hade sina rötter i läggning och lynne hos denna gamla bondesläkt, som räknat flera andra medlemmar med håg för olika mekaniska och konstnärliga sysselsättningar.

Det hemman n:o 4 i Lidgatu by, Ådals—Lidens socken, som ägdes av Zakris Pehrsson, har ända sedan 1500-talet gått i arv inom

hans släkt, i vars ägo det ännu befinner sig. Här föddes Zakris 1793 och fick i sinom tid börja deltaga i jordbrukets mångahanda bestyr, för vilka han dock ej lär ha haft större intresse; hans ungdoms iver var att skaffa sig böcker och ornamentsritningar. Stockholms stad och det märkvärdigaste, som på den tiden fanns där, kände han genom böcker. Själv företog han emellertid aldrig några längre resor, det längsta han rest var till marknaderna i Åsele, Sollefteå och Hammar.

Träsnideri och ritning lärde han sig själv; mönster tog han efter de böcker han kommit över och efter de få högreståndspjäser, som han kunde få tillfälle att se uppe i Ådalen. Historien om hur han skaffade sig förebilder till de sniderier han utfört i sin hemsockens kyrka visar hur pass lättvindigt och listigt en bygdemästare kunde ta den saken. Vid den tid då socknen såg sig om efter någon, som kunde utföra snickerier i den nybyggda kyrkan, hände det sig att en medlem av konungafamiljen dog, varför det påbjöds att kyrkornas förgyllda prydnader under en längre tid skulle täckas med svart tyg. Zakris begav sig då genast ner till grannsocknen Resele, vars kyrka stod nyinredd och skaffade sig tillstånd att låna hem alla ornament som kunde lösgröas. Resele kyrkas sniderier uppges också vara allmogearbete, bland snickarna nämnes särskilt en fjällbo Lindgren från Herrmaussjön,¹ en vild sälle, som för något ofog ådömts ett straff, som han dock skulle befrias från, om han utförde sniderierna i kyrkan, vilket han också åtog sig och utförde till belåtenhet, sannolikt efter ritningar. Zakris fick emellertid sniderierna med sig hem till Ådals-Liden och anmälde sig villig att utföra hela arbetet, som också uppdrogs åt honom. Detta var det största arbete Zakris någonsin hade, han måste ha sin dräng, Nils Olof Nylén, till hjälp, och tillsammans arbetade de i Lidgatu, drängen med att slå ihop stommarna och konturera de delar som skulle snidas, Zakris själv med att snida och förgylla. Här som så ofta upprepades emellertid den gamla historien om medhjälparen som stjal mästarens konst, Nylén, som avled över nittioårig omkring 1900, började nämligen efter detta arbete också att snickra och snida men lyckades dåligt

¹ Nyberg, Resele saga och sanning.

emellertid levde han så mycket längre än Zakris och fick så småningom av den yngre generationen en stor del av äran för snideri-

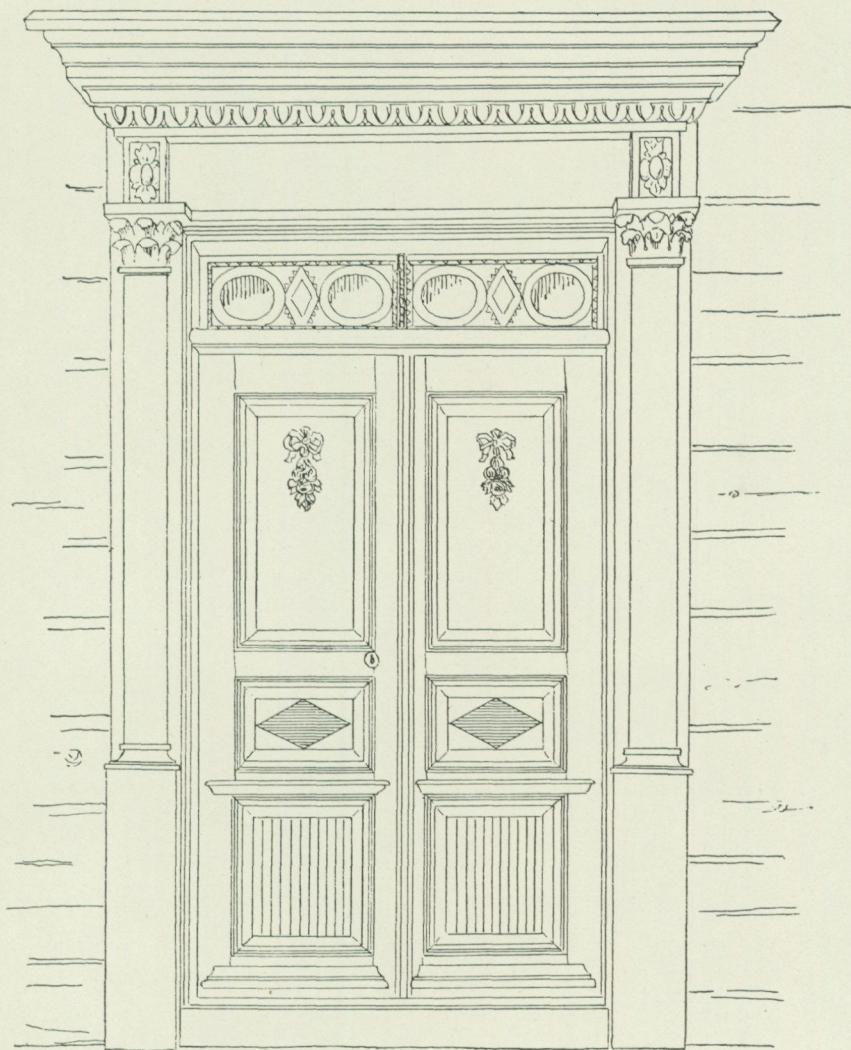

Fig. 4. Dörr. Lidgatu by, Ådals-Lidens sn, Ångermanland. B. Kjellström efter foto.

erna i kyrkan, »vilket är orätt», enligt en av mina meddelare, »det är Zakris som skall tillerkännas äran och inte drängen, händelsen är att drängen levde längre och gjorde möda för sig att bli ärad».

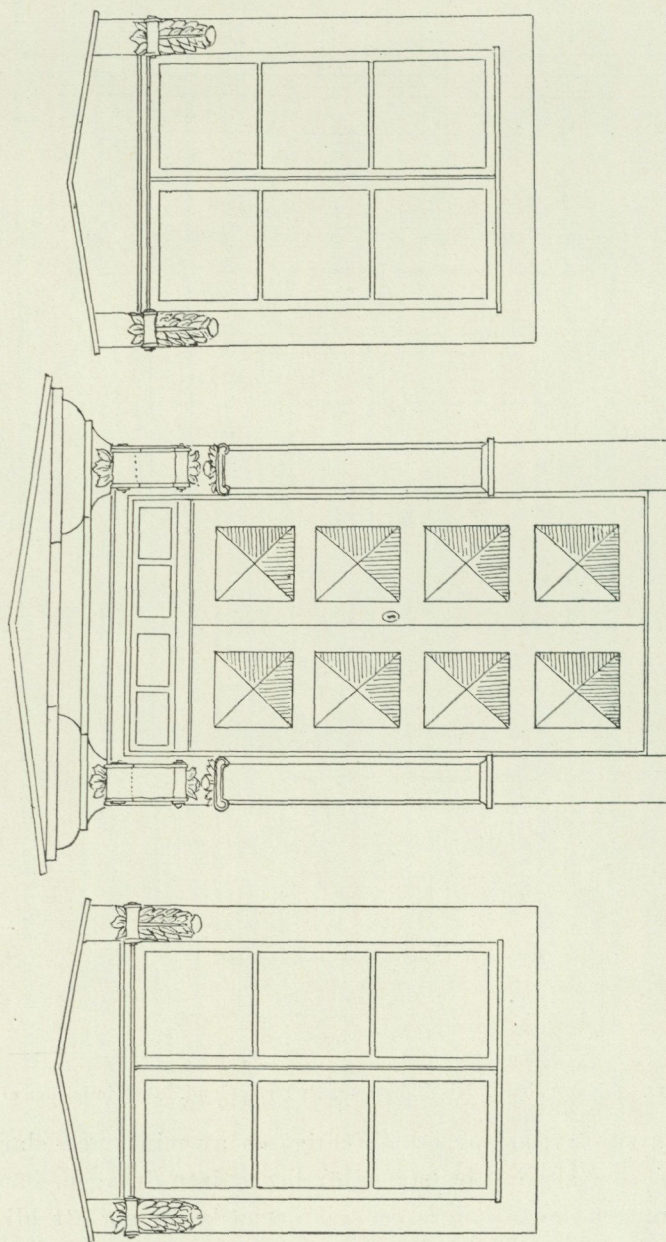

Fig. 5. Dörr och fönster. Ådals-Lidens prästgård, Ångermanland. B. Kjelström efter foto.

Zakris Pehrsson var ett typiskt folkligt geni, »en skarp och klippsk kar»; det fanns inte många saker han inte försökte sig på. Förutom snickeri, snideri och förgylleri kunde han bygga hus — han uppförde bl. a. den ännu kvarstående manbyggnaden på sin gård, enligt uppgift den första »korsbyggningen» i trakten; smida kunde han också. För övrigt blev han genom sin intelligens och sin »lärdom» socknens allt i allo och beklädde de flesta av byns och socknens förtroendeposter. Var det något man var villrådig om, var det att gå till »Zakre Pers» och få råd. Det uppges också att Zakris skulle ha varit skald, Pelle Molin talar t. ex. om hans »kärleksverser». Något bevis på hans skaldeförmåga har jag dock icke påträffat, men jag har hört berättas att Zakris var en riktig »historiegubbe», som satt inne med hela förrådet av den sägenfyllda Ådalens sagor och visor.

Den mångkunnige mannen dog 1871.

En mycket stor del av sin tid synes Zakris ha ägnat åt sin älsklingssysselsättning, träsnideriet. Hans ägande hemman var gott och gav honom god bärkning utan allt för stor möda, drängar och pigor skötte jorden och gården. Skogen var ännu ej så eftersträvad och betydelsefull att dess skötsel och timmerkörlorna tog mycken tid, vintern kunde alltså tillbringas i största lugn och ro i snickarboden. Zakris var ofantligt produktiv; ännu finnes en hel del av hans arbeten kvar i stugorna i bygden, ett flertal finnas också i muséer. Bland hans profana arbeten äro särskilt klockorna och speglarna framträdande genom sin rika utstyrel; han gjorde dessutom stugudörrar, möbler med eller utan dekoration samt leksaker. De verktyg han betjänade sig av voro endast kniv och ett par håljärn. Materialet var björk eller furu. Målningen lär han icke ha utfört själv, däremot var han skicklig i att förgylla.

Av hans arbeten visar jag några karaktäristiska prov. Klockan fig. 1 i Nord. Museet är typisk för det stora antal dylika han förfärdigade. Så gott som varje gård i socknen ägde förr en klocka av hans hand, uppges det. Årtiondena omkring 1800 äro dylika klockors och golvurens klassiska tid i Norrland, och deras popularitet berodde väl närmast på den under denna tid synnerligen livliga

saluförseln av moraklockor genom de vandrande dalmasarna. Få möbler ha hos allmogen så omhuldats som de snidade klockfodralen; de voro ofta synnerligen praktfullt utstyrda och gingo vanligen i arv från far till son.

Praktfulla äro också de små speglarna fig. 2—3, med deras rika dekoration, där rosen är det viktigaste motivet liksom hos Zakris' flesta arbeten.

Fig. 6. Lejonbild. Ångermanland.
Nord. M. 87,219.

De båda avbildade dörrarna med omfattningar, den ena (fig. 4) från Zakris' egen gård, den andra (fig. 5) från prästgården i socknen äro beskedligare i orneringen.

Det ornamentala är Zakris Pehrssons starka sida liksom bondekonstens i allmänhet, det figurala har mera sällan ägt dess intresse helt; där bondesnickaren framställt djur och människor blir det rent dekorativt, t. ex. i selbågarnas framställningar. Fri-skulpturen tillhör sällsyntheterna och idkades av bondesnickaren väl endast då han hade att förse kyrkan med något bildverk eller som tidsfördriv på lediga stunder; Zakris Pehrssons lilla lustiga lejonbild i Nord. Museet

(fig. 6) har han väl snidat under någon ledig stund och under inflytande av ett gott lynne. Kanske är den avsedd till leksak. Det glada lejonet — av Zakris själv kallat »Lejonsprätten» — som graciöst uppbär svansen över ena tassens och bär spiran i den andra har med sin krona på huvudet åtskilligt av gammal god sagostämning över sig. Bilden är signerad Z. P. 1858.

Fig. 7, en av Zakris gjord bild av Ådals-Lidens gamla kyrka och befintlig i den nuvarande kyrkans sakristia, må utgöra ett exempel på hans tecknarförmåga. Tavlans underskrift liksom en på dess baksida fastklistrad skrift innehåller uppgifter om den rivna kyrkan

och för denna tid ganska ovanliga anmärkningar om den bristande pietet för fornminnen, varom kyrkans rivande vittnade. Bilden har han gjort för att i någon mån bevara minnet av den gamla kyrkan, »säkert vill hvarje Invånare af de slutna grafvarna», skriver han, »att vi skola behålla detta i åminnelse efter dem. Hälst efter kyrkan är med allting förstörd. Måge då minne häraf förblifva till tidens slut».¹

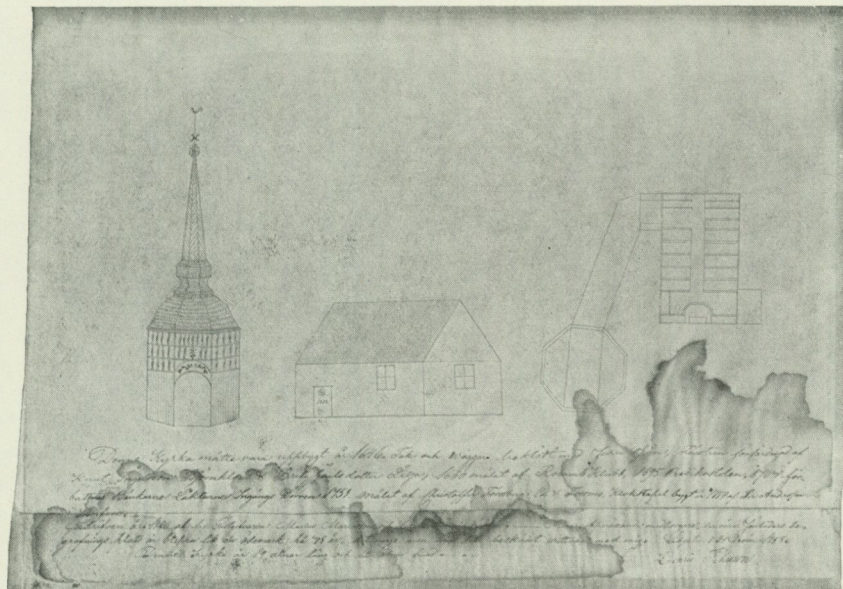

Fig. 7. Ådals-Lidens gamla kyrka. Teckning av Z. Pehrsson. Sitter i nuvarande kyrkan. E. Salvén foto.

I orneringen sammanblandas äldre allmogemotiv med nyare högreståndsmässiga stildrag. De senare har Zakris upptagit från de högreståndsmöbler han kan ha sett och från de ornamentsstick han haft i sin ägo. Mycket har han också lånat från kyrkodekorationen. Ofta synes han sträva efter att hålla sig så nära högreståndsstilen som möjligt; allmogekaraktären framträder dock i allmänhet ganska tydligt och är framförallt manifesterad genom kärleken till kraftig,

¹ För denna bild, liksom för en del upplysningar, står jag i tacksamhetsskuld till fil. lic. E. Salvén.

ofta överrik dekoration samt de kraftiga schwungfulla former som ofta utmärka norrländsk bondekonst.

Av de ornamentsmotiv, som så att säga äro klassiska inom Norrlands bondekonst, har Zakris bl. a. använt sig av reffellornamentet, som pryder t. ex. dörrspeglar och möbler. Ett hos selbågar och lokor och även annars ytterst vanligt kantornament, ett slags krusat band, som inom bondekonsten kan visas vara degeneration ur en äldre bladlist, förekommer också ofta, t. ex. runt urtavlan på klockan.

Den empirepräglade dekorationen i flera av traktens kyrkor har fått lämna motiv till ornering av dörr- och fönsteromfattningar (fig. 4—5); kyrkodekorationen går också igen t. ex. hos speglarna. Dörren från Lidgatu har inom sin klassicistiska omfattning på fyllningarna gustavianska rosenknippen. Rosorna återfinnas hos speglar och klockor och utgöra ett av Zakris ytterst ofta nyttjat motiv. Zakris har i övre Ådalen på sätt och vis kommit att bli en sagofigur, varför också folkfantasiën har sysselsatt sig med hans kärlek till rosen som dekorativt element och förklarar den på sitt eget sätt; det berättas nämligen en historia, som jag på annat ställe anført,¹ enligt vilken Zakris med sina snidade rosor ville återkalla i minnet de rosor han en gång ägnade en ungdomskärlek vid hennes grav!

I motsats till flertalet bondesnickare var Zakris Pehrsson ytterst omsorgsfull med signeringen av sina arbeten, knappast något saknar årtal och hans initialer, vanligen inom någon dekoration. Slutvignetten återger en av hans smakfulla signaturer. En sådan liten detalj visar, med vilken stolthet och skaparglädje en bondesnickare betraktade sitt verk.

¹ Den ångermanl. allmogens hem och hemslojd. Turistfören. årskrift 1920.

Fig. 8. Signatur av Z. Pehrsson.

LITTERATUR.

OTTO FRÖDIN OCH ERLAND NORDENSKJÖLD, *Über Zwirnen und Spinnen bei den Indianern Südamerikas*. Göteborg 1918. 118 s. 8:o. Med illustrationer och kartor.

Föreliggande undersökning visar i sina resultat, hur betydelsefullt det är, att vid insamlandet av etnografiskt förstahandsmaterial *alla* synpunkter grundligt beaktas. Ej sällan hava de män, som tagit på sin lott att forska bland de vilda folken under faror och äventyr, visat sig äga den rätta förståelsen för just detta och även för annat. De hava gått ut att studera det primitiva människolivet såsom det framförallt i nuet och i naturen ter sig, förutsättningslöst och fördomsfritt, ja, man frestas tillägga hänsynslöst, levat sig in däri, allsidigt och minutiöst iakttagande, uppfattande och kartläggande det i dess olika relationer och yttringar. Dessa pionjärens riskfyllda id har ställt mången vetenskaplig gåta i förklarande belysning, ja, utsänt strålar, vilka trängt in i forntidens mörka griftkamrar.

Tack vare å ena sidan alltså tidigare forskningsresultat, å andra sidan vittgående egna förberedelser har det varit hrr Frödin och Nordenskjöld möjligt att, med ett riktigt grepp på det ämne som de sig förelagt, nu framlägga en lärorik och uppbyggelig monografi över de sydamerikanska urinvånarnas trådspinning med allt vad därtill hör: spånadsämnen (biologiskt särskådade), de olika spinnmetodernas och sländornas typologi, ursprung, utveckling och geografiska utbredning (med kartor och statistik åskådliggjort), vidare sådant som klädbonadens, levnadssättets, klimatets, rasblandningarnas m. m. inverkan på det ena och det andra.

Arbetet giver anledning till mångahanda frågeställningar, och väl oftast tränger sig på en svensk, som tager del av dess innehåll, det spörsmålet vad vi själva, ett folk välsignat med maskinkulturens alla fördelar, tilläventyrs skulle kunna hava att ställa upp häremot eller lämna som bidrag till ett kapitel sådant som detta.

Helt visst friskar dess innehåll i många delar upp vårt minne för vad vi med egna ögon skådat i bondstugor och kojor på landsbygden, då för ett eller annat tiotal år sedan hemslöjden ännu levde, om ock ett tynande liv, och sparsamhetens och självtillitens sunda regler hade något att betyda. Hur mycket minnas vi ej såsom användbart för t. ex. tillfällig simplare träckling: rottågor, sega grässtrån, smala vridna vidjor, bast och näverband, lintrådar i hast med handen spunna på förskinnet, förklädet eller bara låret. Vi minnas farfadern med sin enkla tråklyka eller trækrok eller sitt lilla simpla kors av trä, spinnande tömgarn, och farmodern med sin handten åstadkommande det som finare var.

Bororó- och *bakairí-*spinning benämnas de båda huvudmetoderna för indiansk trådtillverkning medelst handten eller slända, detta universella och tämligen uniformt danade redskap, vilket, som vi alla veta, består av en trissa (av varierande material och storlek) samt av en genom trissan stucken smal käpp. *Bororó-* och *bakairí-*sländorna hava, ehuru snarlika, vissa särdrag, varpå de kunna skiljas från varandra.

*Bororó*metoden, kännetecknad därav att tråden spinnes vid sländans korta ände och av att sländan under hela tiden hålles i horisontalt läge på högra låret (eller ett konstgjort lår) under det man med högra handen rullar käppens längre ända, är den ursprungliga och fortlever f. n. relikttartat på ett mindre område bortåt peruanska kusten.

*Bakairí*metoden åter, vid vilken tråden bildas vid stavens långa ände, under det att sländan rullas på låret för att sedan rotera antingen på golvet, fritt i luften eller på en lertallrik, ett musselskal el. d., har utvecklats sig på Andernas högtrakter, följt den dominerande Inkakulturen och lagt större delen av sydamerikanska kontinenten under sitt herravälde på bekostnad av *bororó*, hos somliga stammar dock först i postkolumbisk tid. Flera faktorer hava påverkat denna övergång. Där nämnes även exempel på att man vid *bakairí*spinning, såsom vanligast hos oss skett, låter sländan hela tiden hänga vid tråden, snurrande i luften, under det man då och då ger den fart med nypan.

Den enklaste framställningsmetoden hos Sydamerikas indianer (liksom hos många andra folk, t. ex. våra lappar) består emellertid däri att tråden tvinnas med handen på det nakna, eller beklädda låret, detta utan användning av något som helst redskap.

Indianerna vrida och spinna sin tråd, såsom andra, både *rätt* och *avigt*, somliga stammar det förra, somliga det senare, somliga

bäggedera utan synbar följdriktighet. Orsakerna till dylika inkonsekvenser låta sig stundom påvisas, stundom däremot icke. Det måste förutsättas, att även på denna punkt en viss lagbundenhet och ett sammanhang råder mellan arbetsförfarande och arbetsresultat, trots det att vid tvinning på låret eller med ett så enkelt redskap som sländan ju en viss godtycklighet synes ligga nära till hands, när det gäller att välja mellan rätt- och avigtvinning.

Ja, boken ifråga innehåller, vad nu det sagda endast kan ge en aning om, lärdomar och mycket stoff för jämförelser, allt till fromma för andra, som gå att arbeta i samma fjärran från allfarvägen ligande vingård eller i vingården hemma.

Apropos vingården hemma, så äro våra museer fulla av sländor och spinnredskap av olika slag. Med litet tålmod kunna vi plocka om dem efter släkttycke till en typologi. Det är ju den smalaste sak i världen, när ett material finnes, fastän det är allt tämligen dött. Hur hava redskapen under alla förhållanden använts? Var äro metoderna, handgreppen och allt det övriga, som ofta kasta ett klarare historiskt ljus? Var är blodet och var är köttet, som vi skola täcka skelettet med och skänka det liv? Här väntar oss måhända som bakläxa för farna dagars förgätenhet den kvistiga kuggfrågan, varför icke vi även inom det arbetsfält, som kallas Sverige, i stället för att ävlas om högsta modets s. k. vetenskaplighet och om äran av att partout framhäva personliga åsikter och ge uppvisningar i snabbgeneralisering, verkat mera i enlighet med de principer, som ovan i början antytts, medan tid och tillfälle ännu var.

N. K—d.

HANS SCHWAB, *Das Schweizerhaus, sein Ursprung und seine konstruktive Entwicklung*. Aarau 1918. 141 sid. 8:o.

I den ständigt växande litteraturen till kännedomen om bostadens och bostadstypernas historia intager ovanstående arbete platsen såsom avslutningskapitel till en rad av betydande materialpublikationer.

Schweiz är ett »Dreiländereck» i Europas folkliga kulturer. Här mötas inom en stats gränser tre språk, tyska, franska och italienska, och dessutom ligger som ett isolerat skär mitt i vågsvallet det rhätoromanska språkområdet i Graubünden. Denna språkmångfald avspeglar sig också i de olika folkkulturerna och särskilt gäl-

ler detta de olika husformerna, orienterade som dessa äro till de olika större kulturområdena: det lombardiska, det burgundiska, det alemanniska, det frankiska m. fl. — för att tala med den i Schweiz brukliga terminologien.

Den förevarande mångfalden av olika hustyper har redan tidigt i Schweiz skapat ett livligt intresse för husforskningen, och i jämbredd härmed har, i överensstämmelse med folkets gamla kärlek till sin kulturella egenart, gått en strävan att på det gamlas grund bygga nya egenartade traditioner. Grunden härtill lades av Gladbach i hans år 1868 utkomna arbete *Der Schweizer Holzstil*; sedermera utgav han mera till den praktiske byggmästarens tjänst *Die Holzkonstruktionen der Schweiz* och under 1880-talet verkade han som lärare för kännedomen om och nydanandet av den schweiziska träarkitekturen. Ett annat arbete — för att endast nämna de två mest betydande namnen — är J. Hunzikers i 8 band utgivna *Das Schweizerhaus nach seinen landschaftlichen Formen und seiner geschichtlichen Entwicklung dargestellt* (Aarau 1900 ff.). Genom det studiematerial ifråga om konstruktiva detaljer, husplaner, tvärsnitt av byggnader och totalvyer av dem, som här förebragts, har grunden lagts till ett framtida närmare skärskådande av de schweiziska hustypernas historiska utveckling och inbördes sammanhang.

Det är ett försök i denna riktning som gjorts av Schwab, och i egenskap av praktiskt byggnadskunnig — doktordiplomerad ingenjör — inleder han sitt arbete med en gruppering av de olika husformerna efter deras konstruktiva grundbetingelser, i det han urskiljer två grupper, »takhuset» — *die Dachhütte* — och »vägghuset» — *die Wandhütte*, — därvid han till den förra gruppen räknar det sachsiska och alemanniska huset med det frankiska huset och Bernerhuset samt till den senare räknar det skandinaviska, det högtyska och det alpina blocktimrade huset med inneslutning av det antika byggnadssättet, det osttyska huset och det romanska, såväl det rhätoromanska som det frankoromanska, huset. Det torde vara första gången i litteraturen, som denna grundskillnad i konstruktionen eftertryckligt betonats, men det kan sättas ifråga, huruvida terminologien takhus och vägghus är fullt tillfredsställande — om icke, just med hänsyn till den väsentligaste olikheten i de olika takkonstruktionerna, snarare namnen sparrtakhus och åstakhus borde finna användning. Genom »språkets makt över tanken» inträffar det att en oklarhet i terminologien skapar oklarhet i klassificering, och detta synes här vara fallet, då författaren icke i sin följande framställning varit i stånd att utnyttja de i inledningen givna slagorden.

Sitt största värde har arbetet emellertid såsom sammanfattning av grundkaraktärerna hos de olika lokala husformerna i Schweiz. Dessa fördela sig sålunda:

De till gruppen »takhus» hörande typerna hava sin utbredning över nordöstra Schweiz västerut till Jura. I Jura vidtaga de till gruppen »väggghus» hörande typerna, vilka sedan hava sin utbredning över landets hela södra område.

Den förra gruppen är mest utpräglad i det s. k. alemanniska huset i Aargau, en avart av detta är det präktiga Bernerhuset mellan Jura och Alperna. I nordöstra Schweiz träffas de sista utlöparna av det även till denna grupp hörande frankiska huset.

Den senare gruppen har i det långt utom landets gränser under namn av schweizerhus kända blocktimrade s. k. Länderhaus sitt klassiska område i Berner Oberland, söderut går detta ner över Ober-Wallis och österut till norra Graubünden — Bündneroberland — och Apenzell. På tyskspråkigt område är detta hus blocktimrat. På romanskt språkområde träffas samma grundtyp, men här uppförd i sten. Författaren urskiljer här den rhätoromanska formen, bäst utbildad i Sydtessin — Verescadalen — och därifrån med utlöpare upp i kantonens nordligare delar, till sydvästra Graubünden i NO och till Unterwallis i NV. Utanför det med Norditalien besläktade Tessinerhusets spridningsområde i Graubünden uppträder i Engadinerhuset en visserligen besläktad men dessutom från Tyrolerhuset influerad husform. Från Provence in över Jura och det romanska Schweiz går slutligen det keltoromanska huset, vilket av förf. räknas till »väggghusgruppen», men som, med användande av den av mig föreslagna terminologien sparrtakshus och åstakshus, snarare borde hänföras till den förstnämnda gruppen. Typen företer också ett flertal släktskaper med det alemanniska huset längre österut i Nord-Schweiz; orsaken till att förf. sammangrupeerat det rhätoromanska och det keltoromanska huset torde väl till en del få sökas i de schweiziska forskarnas benägenhet att i språk- och kulturgränser se rester av gamla etniska gränser och att i olika kulturföreteelsers spridning se spåren av folkvandringar, icke av kulturvandringar.

Förf. har i sitt här anförda arbete huvudsakligast uppehållit sig vid den konstruktiva utvecklingsgången av de enstaka allmogebyggnaderna; i ett kommande arbete utlovar han en framställning över bebyggelseskicket — das Siedelungswesen — och det borgerliga huset. Boken avslutas med ett antal exempel på huru gammal tradition kunnat utnyttjas i nutida arkitektur.

N. Lg.

Kulturværdier hos Norges finner, utgit ved J. OTTERBECH. Kristiania 1920.

I vårt västra grannland utkommer sedan några år tillbaka på Aschehous förlag i Kristiania under samlingstiteln »Hjemmets universitet» en liten särdeles förtjänstfull serie populärvetenskapliga och prisbilliga skrifter inom skilda vetenskapsområden. I denna tidskrift må exempelvis nämnas K. Weule's »De kulturlöses kultur» översättning, och E. Lexow's utmärkta och trevligt skrivna lilla handbok »Stilfølelse og stilformer». För närvarande föreligger av denna serie nyutkommen den av Jens Otterbech redigerade bok om företrädesvis de norska lapparna, som här ovan nämnes. Innehållet härleder sig från åtskilliga medarbetare, bland vilka, för att ära den som äras bör, i främsta rummet bör nämnas den bekante lapp-etnografen J. Qvigstad, från vars hand en kortfattad men instruktiv, karaktäristisk av det lappska språket och dess dialekter härleder sig. Utgivaren, J. Otterbech, har skrivit en intressant artikel om lappska ordspråk samt vidare om de religiösa rörelserna hos lapparna och ett utkast om deras behandling av sjuka. I uppsatsen om de religiösa rörelserna behandlas rätt utförligt den bekanta lappska extasen, likkatusak, om ock, såsom det synes mig, mindre objektivt än man från rent antropologiskt-etnologiskt håll skulle gjort. Ty i denna hysteriska företeelse kan man från sistnämnda synpunkt dock omöjligt se annat än »levningar av barbariet»: en kristlig form av den nervösa överkänslighet, som möter även hos andra den gamla världens polarfolk och som bildat en så fruktbar jordmån för sjamanismen. Den i etnologiskt hänseende intressantaste av uppsatserna i boken är dock, utan tvekan sagt, sorenskrivaren E. Solems förträffliga avhandling »Retsopfatninger blandt finnene», i vilken författaren lämnar ett särdeles värdefullt bidrag till den etnologiska rättsforskningen i allmänhet och kanske även kastar åtskilligt sidoljus över forngermanska rätts- och samfundsförhållanden redan vid germanernas första historiska framträdande. Det är i hög grad att önska, att författaren måtte få tillfälle att vetenskapligt uttömmande behandla sitt ämne i en särskild publikation. I boken ingå slutligen en redogörelse om lappska sånger från Varanger av I. Saba och en studie över lappska konstsinne av Kr. Nissen, denna senare rätt rikligt illustrerad.

N. E. H.

REDOGÖRELSE

FÖR

NORDISKA MUSEETS UTVECKLING OCH FÖRVALTNING

ÅR 1919

STOCKHOLM 1921

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

202830

Nordiska Museets nämnd.

Sammansättningen av Nordiska Museets nämnd har varit densamma som föregående år och utgjordes alltså den 31 dec. 1919 av följande personer:

- Ordförande:* byggnadsrådet fil. dr IS. GUST. CLASON, 1899.
Andre ordförande: rektor fil. dr OLOF ÖRTENBLAD, 1905.
Skattmästare: överdirektör VIKTOR ALMQUIST, 1897.
Styresman: fil. doktor GUSTAF UPMARK, 1913.
Övriga ledamöter: civilingenjör CLAES G. NORSTRÖM, 1900.
överintendenten fil. dr JOHN BÖTTIGER, 1901.
justitierådet LOUIS AMÉEN, 1909.

Nämnden hade under året 5 sammanträden.

Jämte ärenden rörande museet har nämnden under året på grund av remisser från Kungl. Maj:t behandlat och avgivit underdåniga utlåtanden rörande följande ärenden: angående utredning rörande organiserandet av insamling och utforskning av den svenska allmogekulturen (motion väckt i Riksdagen); angående förslag till inrättande av en statens brandförsäkringsfond; angående Livrustkammarens flyttning från Nordiska Museet till nya lokaler inom Fredrikshof; angående konstnären Ossian Elgströms förslag till inrättande av en vetenskaplig station i Karesuando för lapplandsforskning samt samme konstnärs anhållan om statsanslag till fortsatta studieresor i Lappland; angående Norrbottens läns museiförenings anhållan om tillstånd att anordna varulotteri; angående Norrlands kulturhistoriska museums anhållan om statsanslag; angående förslag till upprättande vid universitetet i Lund av en stiftelse för svensk folkminnesforskning; angående författaren S. Dahlbäcks anhållan om understöd till forskningar i övre Norrland m. m.

Styresman och övriga tjänstemän.

Tjänstgörande den 31 dec. 1919 voro:¹

- Styresman:* GUSTAF UPMARK, fil. dr, 1902.
Ekonomichef: NILS RINGERTZ, överste, 1913.

¹ Årtalen angiva tidpunkten för tjänstemans anställande vid museet.

<i>Intendenter:</i>	EDVARD HAMMARSTEDT, fil. dr, 1890. ALARIK BEHM, 1897. NILS KEYLAND, fil. kand., 1906.
<i>Professor i nordisk och jämförande folklivsforskning:</i>	NILS LITHBERG, fil. dr, (1912) 1919.
<i>Amanuenser:</i>	SUNE AMBROSIANI, fil. dr, 1903. SIGURD ERIXON, fil. kand., 1916. SIGURD WALLIN, fil. lic., 1916. ARVID BÄCKSTRÖM, fil. lic., 1916. VISEN LEWIN, 1885. ANNA LEWIN, 1886. SELMA STRÖM, 1886. LOUISE HAGBERG, 1891. ELLEN PLANTHABER, 1893. IDA MÖLLER, 1898. HEDVIG BOIVIE, 1898. GERDA CEDERBLOM, 1900. EMELIE VON WALTERSTORFF, 1903. LAURA STRIDSBERG, 1904. ANNA RUDBECK, 1909. LALLA KUGELBERG, 1910. RAGNHILD BERGSTRÖM, 1911.
<i>Bokhållare:</i>	HARALD ENGWALL, 1907.

Fil. doktor Nils Lithberg upphörde från och med den 1 februari 1919 att tjänstgöra såsom amanuens vid Nordiska Museet samt började i stället sin verksamhet som professor i nordisk och jämförande folklivsforskning (se nedan).

Tjänstledighet med avstående av lön åtnjöts under året av:

amanuensen A. Bäckström från 1 oktober för fullbordande av akademisk avhandling,

amanuensen S. Wallin under 1 månad (augusti) för studieresa och

amanuensen S. Erixon under 2 veckor för vetenskapligt arbete.

På grund av sjukdom var amanuensen fröken Ellen Planthaber hindrad att tjänstgöra från den 17 februari till årets slut. Som vikarie anställdes fröken Lilly Haglund.

Som frivilliga medarbetare utan lön hava under året vid museet tjänstgjort: arkitekten Arno Berg från slutet av år 1918 samt under vårterminen 1919 huvudsakligen för studier och biträde i byundersökningsarkivet. Senare anställdes ark. Berg som amanuens vid Norsk Folkemuseum i Kristiania för att biträda vid museets bygdeundersökningar;

fil. mag. Ragnar Jirlow såsom prof. Lithbergs lärjunge varannan dag från och med den 10 mars;

fröken Sigrïd Kjellin från den 17 mars;
 fil. mag. Anna Stina Julin från och med den 14 okt. till årets slut;
 fröken Gunvor Ingstad, assistent vid de Sandvigske samlinger i Lillehammer, som under hösten idkade studier i museet, utförde även en del arbete, som kom museet till godo.

Institutionens allmänna förhållanden.

Statsanslag. På därom av Nämnden gjord underdånig framställning avlät Kungl. Maj:t till 1918 års Riksdag nådig proposition om höjning med 50 % av det till Nordiska Museet hittills utgående statsanslaget, och beviljade Riksdagen i överensstämmelse härmed för år 1919 ett anslag till Nordiska Museet av 120,000 kronor; därjämte beviljade 1919 års Riksdag i överensstämmelse med nådig proposition ett anslag för nämnda år av högst 93,100 kronor att användas till krigstidstillägg åt museets och Livrustkammarens personal enligt samma grunder som beviljats statens motsvarande tjänstemän och befattningshavare.

Stockholms stads anslag har liksom under föregående år utgått med 30,000 kronor och med i huvudsak samma villkor som förut.

Donationer. GREVEN OCH GREVINNAN W. V. HALLWYLS DONATION till professur i nordisk och jämförande folklivsforskning.

Det gåvobrev av den 30 november 1918, varigenom greven och grevinnan W. v. Hallwyl möjliggjorde inrättandet vid Nordiska Museet av en professur i nordisk och jämförande folklivsforskning, har följande lydelse:

Gåvobrev.

För att lära känna förfädrens levnadsvillkor och föreställningssätt, deras seder och bruk, deras andliga och materiella odling har under det sistförflutna halva århundradet i alla europeiska länder till museer insamlats föremål, belysande dessa förhållanden. Tusentals vetenskapsmän ägna sig åt ordnandet och bearbetandet av dessa samlingar, var och en sysselsatt med sin detalj. Tiden synes mogen för att söka sammanföra resultaten av de skilda krafternas arbete och därigenom vinna en enhetligare överblick över såväl vår egen som Europas kulturhistoria allt ifrån den tid, då folken började utträda ur sagovärlden.

Ett dylikt arbete synes knappast kunna lämpligen förenas med museimannens dagliga tjänstgöring. Vi hava därför velat bereda möjlighet för en vetenskapsman med dokumenterade förutsättningar för dylik forskning, såväl vad begåvning som lärdom angår, att ostörd av brödbekymren odelat få ägna sig åt vetenskapliga utredningar och studier rörande den europeiska folkkänndomen i hela dess omfattning och vida sammanhang med särskild tanke på att härigenom i första rummet klarlägga de nordiska folkens kulturhistoria. Då det ojämförligt rikaste studiematerialet härtill, vad vårt land angår, finnes inom Nordiska Museet, har det syntts oss lämpligast, att den ifrågasvarande vetenskapsmannen blir fästad vid denna institution. Härtill kommer också att, därest en undervisning i och för utbildning till en effektiv insamlareverksamhet vid och vård av våra övriga kulturhistoriska samlingar i Sverige skulle bliva av behovet påkallad, denna synes oss närmast böra knytas till det material, som finnes insamlat i Nordiska Museet.

För upprättande vid Nordiska Museet av en professur med ovan angivna syfte anhålla vi alltså, att till Museet få såsom gåva överlämna värdepapper till ett sammanlagt värde av omkring trehundrausen (300,000) kronor.

Dessa värdepapper äro följande:

nom. kr. 119,000:—	Allmänna Hypotekskassans för Sveriges städer	3½% obl. av 1888,
> > 51,200:—	> > > > >	4 > > > 1906,
> > 121,600:—	> > > > >	4 > > > 1902
		och 1904,
> > 100,000:—	Sveriges Allmänna Hypoteksbanks	4 % obl. av 1878.

Dessa gåvomedel få ej tagas i anspråk för sitt ändamål förrän kapitalvärdet genom räntans läggande till kapitalet och obligationernas utlottning, stigit till ett belopp av sexhundrausen (600,000) kronor.

Då kapitalet uppgår till sistnämnda belopp, skall styrelsen för Nordiska Museet disponera dess årliga avkastning i donationens syfte på följande sätt:

Allt framgent skall en sjättedel läggas till kapitalet och jämte detta förräntas för vidmakthållande av dettas värde.

En sjättedel skall vidare avsättas till en pensionsfond intill dess densamma förslår till beredande åt professorn av pension, minst motsvarande till professorer vid svenskt statsuniversitet utgående pension (egen, änke- och pupillpension). Avsättning till pensionsfonden må sedermera återupptagas, därest så prövas erforderligt till förstärkning av pensionens belopp.

Av återstående avkastning bör varje år ett belopp om minst femtusen kronor vara disponibelt för bestridande av kostnader för studieresor för professorn och assistenten samt därmed i samband stående utgifter ävensom för utrikes studieresor för museets övriga tjänstemän. Därest å detta anslag något år uppkommer överskott, må detta antingen för samma ändamål reserveras till ett följande år eller ock användas till övriga för professuren erforderliga utgifter såsom för materialinsamling, inköp av litteratur, skriv- och tryckkostnader m. fl. expenser.

Härefter skall avkastningen användas till avlöande av professurens innehavare med minst samma belopp, varmed professor vid svenskt statsuniversitet är avlönad.

I den mån medlen därtill förslå, skola de därefter tagas i anspråk för avlöande av en assistent med årslön om minst fyratusen kronor.

Slutligen uppkommande överskott må användas till bestridande av ovan antydda, för professuren erforderliga utgifter utöver resekostnader.

Redovisning för gåvomodelns förvaltning skall för varje år av Nordiska Museets nämnd för granskning avgivas till dess revisorer, som i övrigt med avseende härå skola äga samma befogenhet som i fråga om Nordiska Museets övriga tillgångar.

Beträffande *professurens namn* och *innehavarens* tillsättande, ställning och åligganden är det vår önskan,

att befattningen benämnas *professur i nordisk och jämförande folklivsforskning*,

att av styrelsen för Nordiska Museet uppgjort förslag till professurens besättande skall underställas Kungl. Maj:t för prövning och fastställelse,

att befattningen skall kunna tillsättas antingen genom kallelse, då styrelsen härom är enig, eller efter ansökan,

att i varje fall yttrande rörande sökandes eller till kallelse föreslagens kompetens skall infordras från tre av styrelsen för Nordiska Museet utsedda sakkunniga,

att professurens innehavare skall hava ställning som tjänsteman vid Nordiska Museet med dess styresman såsom sin närmaste förman och med skyldighet att under tjänstetiden vara underkastad de bestämmelser som av styrelsen för Nordiska Museet meddelas i fråga om boningsort, vistelse utom Stockholm och mottagningstider å tjänsterummet i Nordiska Museet,

att för hans tjänstetid, avgång från tjänsten samt rätt till pension (egen, änke- och pupillpension) böra gälla samma bestämmelser som för professorer vid statsuniversiteten.

Professurens innehavare bör åligga:

att bedriva vetenskaplig forskning inom nordisk och jämförande folklivsforskning, omfattande såväl allmogens som övriga samhällsklassers odling, samt i detta ämne

utöva författarskap, vars resultat tid efter annan böra offentliggöras i Nordiska Museets eller annan kulturhistorisk tidskrift eller i självständiga arbeten,

att i den mån hans tid det medgiver, själf eller med biträde av assistent meddela undervisning i ämnet,

att före varje arbetsårs början uppgöra och för styrelsen framlägga arbetsplan för året, upptagande stundande forskningsuppgifter, ävensom föreläsningar, seminarieövningar eller annan handledning vid studiet av Nordiska Museets samlingar, i och för dels utbildning till vetenskaplig verksamhet inom nordisk folklivsforskning, dels praktisk museal verksamhet eller undervisning inom samma område,

att i samband med arbetsplanen uppgöra förslag till användning av under nästföljande år disponibel avkastning av gåvomedlen,

att på sätt styrelsen beslutar ställa sig till efterrättelse sålunda upprättad arbets- och finansplan,

att i allmänhet vara målsmannen här i landet för professurens ämnesområde.

Beträffande *assistentens* tillsättande, ställning och åliggande är vår önskan,

att sedan Nordisks Museets styrelse beslutat sådan tjänsts inrättande, platsen annonseras till ansökan ledig,

att tjänsten tillsättes av styrelsen för Nordiska Museet på förslag av professorn i ämnet,

att för tjänstens erhållande skall fordras minst filosofie licentiatexamen eller därmed jämförliga lärdomsmeriter,

att assistent skall intaga ställning som tjänsteman vid Nordiska Museet.

Innehavaren av assistentbefattningen bör åligga:

att vara vetenskapligt biträde åt professorn i ämnet, i vilket syfte han bör förskaffa sig noggrann kännedom om Nordiska Museets och övriga svenska hithörande samlingar samt om till ämnet hörande litteratur,

att genom egna vetenskapligt bedrivna studier vidga och fördjupa sina kunskaper i nordisk och jämförande folklivsforskning samt i detta ämne utöva vetenskapligt författarskap, vars resultat skola kunna offentliggöras,

att på uppdrag av Nordiska Museets nämnd efter förslag av professorn hålla föreläsningar och leda seminarieövningar i ämnet eller på annat lämpligt sätt handleda studerande vid studium av Nordiska Museets samlingar.

Närmare bestämmelser och instruktioner rörande gåvomedlens förvaltning och användning samt rörande övriga med professurens inrättande och utövande sammanhängande frågor utfärdas av Nordiska Museets styrelse efter professorns i ämnet hörande.

Stockholm den 30 november 1918.

W. v. Hallwyl.

Wilhelmina von Hallwyl

född Kempe.

Bevittnas:

B. Glaumann.

J. Petterson.

Jämte detta gåvobrev mottog Nordiska Museets nämnd samtidigt följande skrivelser från greven och grevinnan W. v. Hallwyl.

Till Nordiska Museets nämnd.

Härmed anhålla vi att få överlämna ett gåvobrev å medel, avsedda att möjliggöra inrättandet vid Nordiska Museet av en professur i nordisk och jämförande folklivsforskning. Vi torde i sinom tid få motse meddelande, huruvida gåvan mottages.

Samtidigt få vi meddela, att det vore oss kärt, om filosofie doktor Nils Lithberg kunde redan nu kallas att vara professurens förste innehavare. För att detta må kunna ske, innan gåvomedlens avkastning kunna för ändamålet tagas i anspråk, bifoga vi en förbindelse att i sådant fall under mellantiden bestrida professorsavlöningen. Vi för-

binda dock härmed den önskan att, om doktor Lithberg kallas till professor, det dock må beredas honom tillfälle att i sådan egenskap fortfarande tillsvidare under minst 20 timmar i veckan vara sysselsatt med ordnande och katalogiserande av våra samlingar i huset nr 4 Hamngatan härstädes, ävensom för vår räkning resa utomlands.

Slutligen tillåta vi oss hemställa, att kassör Bernhard Glaumann skall äga att så länge han lever och är i tillfälle därtill deltaga i revisorernas granskning av gåvomedlens förvaltning.

Stockholm den 30 november 1918.

W. v. Hallwyl.

Wilhelmina von Hallwyl
född Kempe.

För den händelse filosofie doktor Nils Lithberg skulle bliva kallad till innehavare av den professur i nordisk och jämförande folklivsforskning, som vi genom gåvobrev av denna dag avsett att inrätta vid Nordiska Museet, förbinda vi oss och våra rättsinnehavare härmed att till doktor Lithberg under den tid, som kan förflyta från det han tillträder professuren, intill dess för avlöande av dess innehavare må tagas i anspråk avkastningen av det genom berörda gåvobrev överlämnade kapitalet, årligen månadsvis såsom lön utbetala ett belopp, motsvarande vad en professor vid något av svenska statens universitet med samma tjänsteålder erhåller i sammanlagda avlöningsförmåner.

Stockholm den 30 november 1918.

W. v. Hallwyl.

Wilhelmina von Hallwyl
född Kempe.

Bevittnas:

B. Glaumann.

J. Petterson.

Slutligen mottog museet av grevinnan W. v. Hallwyl följande gåvobrev:

Sedan undertecknad jämte min man, greve W. von Hallwyl, genom gåvobrev den 30 november 1918 till Nordiska Museet överlämnat ett kapital som grundfond för en professur i nordisk och jämförande folklivsforskning, avsedd att inrättas vid museet, samt i nämnda gåvobrev bestämt att viss del av kapitalets avkastning skall årligen avsättas till en pensionsfond för professuren, har jag genom överlämnande av en särskild gåva till berörda pensionsfond velat påskynda dess tillväxt så att tidigare än eljest skulle bliva fallet full pension må kunna beredas av fondens avkastning.

I sådant syfte lämnar jag härmed som gåva till Nordiska Museet Svenska Statens 4 $\frac{1}{2}$ % obligationer av år 1913 till nominellt belopp av trettiosextusen (36,000) kronor, vilka alltså skola läggas till i ovannämnda gåvobrev omförmälda pensionsfond.

Dessa värdepapper skola i övrigt förvaltas och redovisas på samma sätt, som det av mig och min man förut överlämnade kapitalet.

Det är min önskan att herr B. Glaumann skall, så länge han lever och har tillfälle därtill, deltaga i den granskning av dessa gåvomedels förvaltning, som skall företagas av Nordiska Museets revisorer.

Stockholm den 22 januari 1919.

Wilhelmina von Hallwyl
född Kempe.

För professurens tillsättande och professors verksamhet under året redogöres här nedan, sid. 38.

FRÖKNÄRNA A. I. OCH H. SCHRÖDERS donation till förmån för Skansens zoologiska trädgård. På grund av testamentarisk disposition av numera avlidna fröknarna A. I. och H. Schröder överlämnades till Nordiska Museet en summa av 10,000 kr., avsedd att i första hand användas för Skansens zoologiska trädgård.

SAMFUNDET NORDISKA MUSEETS VÄNNER, för vars verksamhet redogöres här nedan (sid. 53—54) har under året på ett storartat sätt ökat samlingarna genom en mängd värdefulla gåvor — jfr redogörelsen för förvärven till de olika avdelningarna.

Dyrtiden. Sedan Riksdagen i enlighet med nådig proposition beviljat härtill erforderliga medel, erhöilo Nordiska Museets tjänstemän samt vaktmästare- och arbetarepersonalen vid museiavdelningen dyrtidstillägg i enlighet med de grunder, som faststälts för statens motsvarande tjänstemän och befattningshavare. — Övrig personal vid museet och vakt- och arbetarepersonalen vid Skansen ha erhållit dyrtidstillägg enligt av nämnden fastställda grunder.

Dyrtiden har givetvis verkat hämmande på institutionens verksamhet i andra avseenden såsom ifråga om inköp till samlingarna, förvärv och uppförande av byggnader inom Skansens kulturhistoriska avdelning samt övriga av behovet påkallade anläggningar och byggnadsarbeten å Skansen.

Nordiska Museets förhållande till statens museer i Stockholm. Sedan Kungl. Maj:t på initiativ av riksantikvarien anbefallt cheferna för Statens Historiska Museum, Nationalmusei Konstavdelning, Livrustkammaren och Nordiska Museet att verkställa utredning angående det inbördes förhållandet mellan de nämnda museerna och sedan underdåniga utlåtanden med anledning härav avgivits av vederbörande myndigheter, fastställde Kungl. Maj:t genom nådigt brev till Vitterhets, Historie och Antikvitetsakademien den 1 oktober 1919 gränserna mellan dessa museers verksamhetsområden och meddelade föreskrifter rörande samarbete dem emellan. Det kungl. brevet hade följande lydelse:

GUSTAF o. s. v. Vår ynnest o. s. v. I en till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ingiven skrivelse av den 25 maj 1915 har riksantikvarien hemställt om verkställande av utredning i fråga om det inbördes förhållandet mellan statens historiska museum, nationalmuseum, livrustkammaren och nordiska museet.

Efter härå erhållen remiss hava riksantikvarien, chefen för nationalmuseum, föreståndaren för livrustkammaren och styresmannen för nordiska museet i gemensamt, den 6 december 1915 dagtecknat utlåtande *dels* redogjort för sagda museers nuvarande verksamhetsområden, sådana de gestaltat sig på grund av gällande bestämmelser och praxis, *dels* avgivit förslag till närmare reglering av gränserna för museernas respektive områden, *dels* och föreslagit, att åt de fyra museicheferna skulle uppdragas att i samråd övervaka, det vart museum för sig ej överskred sitt område, samt att museicheferna och föreståndaren för kungl. husgerådskammaren skulle erhålla uppdrag att vid gräns-

regleringens genomförande gemensamt bestämma angående depositionen inom museerna av förefintliga samlingar.

Infordrade yttranden i ärendet, dagtecknade respektive den 11 januari, den 26 april och den 28 juni 1916, hava inkommit från Eder, nordiska museets nämnd och riksbibliotekarien, varefter förnyade sådana yttranden avgivits den 18 april 1917 av de fyra museicheferna, den 5 juni 1917 av Eder och den 11 okt. 1917 av nordiska museets nämnd.

I sistberörda yttrande har nordiska museets nämnd förklarat, att nämnden ansåge sig oförhindrad av museets stadgar att, för den händelse Vi meddelade föreskrifter rörande gränserna för de tre statsmuseernas verksamhet m. m. i instruktion för nordiska museets styresman intaga:

dels följande förtydligande av grundstadgarna för nordiska museet:

Nordiska museet omfattar dels svensk allmogesamling, innefattande även en avdelning för de svenska lapparna samt norsk, dansk, isländsk och finsk dylik samling med tyngdpunkten förlagd till svenska föremål, dels samling belysande den profana kulturen hos de högre stånden i Sverige, dels föremål belysande de borgerliga yrkena i Sverige, dels slutligen komparativa samlingar av utländska föremål inom ovan angivna grupper.

Kyrkliga föremål, i den mån förvärf av dylika kan ifrågakomma, må inköpas endast när de anses behövliga för inredningen av till Skansen överflyttad kyrka. Likaledes må inköpas sådana i kyrka förvarade föremål, som kunna anses mera belysande för den profana än den kyrkliga kulturen.

I fråga om alster av konsthantverk gäller som allmän regel, att för nordiska museet må förvärfas föremål av övervägande kulturhistoriskt intresse, under det att föremål med övervägande konstnärligt intresse böra förbehållas nationalmusei avdelning för konsthantverk, vilket dock icke utesluter att estetiskt och konstnärligt fullödiga föremål må av nordiska museet förvärfas, när så visar sig för samlingarnas fullständiga önskvärdhet. Alster av de inhemska keramiska fabrikerna från 1700-talet må av nordiska museet förvärfas endast i den mån de icke kunna anses behövliga för kompletterande av nationalmusei avdelnings för konsthantverk samling av dylika föremål.

Vidkommande förvärfande av vapen o. d. till nordiska museets samlingar må, på sätt överenskommelsen mellan staten och nordiska museet av den 20 november 1905 bestämmer, endast förvärfas sådana föremål som begagnats av allmogen.

Oberoende av ovan angivna begränsningar må föremål av vad slag det vara må mottagas i form av gåva eller deposition;

dels ock följande föreskrift:

Styresmannen åligger att vid inköp till samlingarna tillse, att de sålunda angivna gränserna för nordiska museets samlande, där dessa beröra de tre ovannämnda svenska statsmuseernas samlingsområden, icke överskridas, samt att på områden, som nordiska museet har gemensamma med något av dessa museer, söka samarbeta med dessa museers chefer för undvikande av konkurrens; och åligger det därför även styresmannen att söka till förmån för rätt samling avböja erbjudna gåvor och depositioner utan att därigenom föremålets övergående i offentlig ägo äventyras.

Slutligen hava infordrade underdåniga utlåtanden i ämnet avgivits den 17 december 1917 av justitiekanslersämbetet och den 21 juni 1919 av fornminnesvårdskommittén.

Vid föredragning av detta ärende hava Vi med fäst avseende å vad nordiska museets nämnd i oförmälda yttrande den 11 oktober 1917 förklarat funnit gott föreskriva, att vid tillämpning av nu gällande bestämmelser rörande statens historiska museums, nationalmuseets och livrustkammarens verksamhetsområden och uppgifter följande skall tills vidare lända till efterrättelse:

Statens historiska museum bör, jämte en mindre, jämförande samling, omfatta allenast föremål från Sverige, d. v. s. dels sådana som äro funna i svensk jord, dels ock sådana som antingen äro gjorda i Sverige eller varit i bruk här. Frånsett den jämförande samlingen skall museet omfatta föremål från den förhistoriska tiden och från medeltiden av såväl kyrklig som profan art ävensom föremål från nyare tid av kyrklig art. Med statens historiska museum är myntkabinettet förenat.

Nationalmuseet bör innehålla samlingar av konst och konsthantverk. Konstsamlingarna omfatta måleri, plastik, handteckningar, mångfaldigande konst, allt oberoende av ursprungsort, dock med tyngdpunkten förlagd till inhemska alster samt ur synpunkt

att föremålen skola vara estetiskt eller konsthistoriskt värdefulla. Konsthantverkssamlingen omfattar alster av konstindustri och handslöjd från olika länder ur synpunkt att de skola äga utpräglade skönhets- och stilvärden och endast vad beträffar inhemsk keramik från 1700-talet även på grund av föremålets tekniskt-historiska betydelse. Med nationalmuseet äro förenade statens konstsamlingar å de kungl. slotten, så framt de ej äro ställda under annan myndighets vård.

Livruskammarens samlingsområde omfattar föremål, som belysa samhällets främste jämte dessas omgivning och tjänare (svit) med avseende på deras yttre uppträdande, under nyare tid och inom det indoeuropeiska kulturområdet. *Livruskammarens* samlingar fördela sig i två avdelningar, en kunglig, statslig och historisk avdelning med företrädesrätt till föremål, som tillhört kungl. personer eller som belysa kröningar, stats- och andra profana ceremonier eller som äga utpräglad historisk karaktär, samt en allmänt vapenhistorisk avdelning, i fråga om vilken gäller att *livrustkammaren* ej har företrädesrätt till föremål av utpräglad allmogekaraktär eller till föremål av för armé och flotta fastställd modell.

Utan hinder av dessa föreskrifter skall nordiska museet äga att genom köp förvärva dels sådana föremål av inhemsk keramik, som ej behövas för att fullständiga nationalmuseets keramiska samlingar, dels kyrkliga föremål från nyare tiden, avsedda för en eller flera kyrkor inom friluftsmuseet å Skansen eller ägnade att belysa den profana kulturen i högre grad än den kyrkliga, dels ock alster av karaktäristisk konst, erforderliga för att tillgodose vissa av museets behov.

Nu givna föreskrifter skola ej utgöra hinder för vederbörande museer att genom donation eller deposition förvärva besittningen av föremål, som enligt föreskrifterna rätteligen tillhöra annat museums verksamhetsområde; dock skola de tre statsmuseernas chefer i likhet med vad nordiska museets nämnd förväntas komma att ålägga detta museums chef, museets styresman, söka till förmån för rätt samling avböja erbjuden gåva eller deposition, såvitt ej föremålets övergående i offentlig samlings besittning därigenom äventyras.

Vidare hava Vi funnit gott föreskriva, att cheferna för de tre statsmuseerna skola låta sig angeläget vara att under samverkan med nordiska museets chef tillse, det vederbörande föreskrifter rörande statsmuseernas och nordiska museets omfattning vid tillämnade nyförvärv tillbörligen upprätthållas. För ändamålet böra, då fråga uppkommit om förvärv för något museums räkning av föremål, som ej otvetydigt tillhör museets område, vederbörande museichefer meddela sig med varandra, och om någon av dem så fordrar, böra de fyra museicheferna, nordiska museets styresman jämlikt detta museums nämnds förständigande, på kallelse av den, som är äldst i tjänsten, sammanträda till personliga förhandlingar i frågan. Vid dessa sammanträffanden böra museicheferna i övrigt samråda angående angelägenheter i allmänhet, som kunna befrämja de intressen, de representera. Minst en gång om året bör ett sammanträffande, där sådana allmänna angelägenheter avhandlas, äga rum.

Övriga i detta ärende uppkomna frågor angående upprättande av förslag till vissa med hänsyn till ovan angivna föreskrifter rörande museernas omfattning önskvärda omflyttningar av föremål från ett museum till ett annat samt angående jämkningar i eller tillägg till förordningen om forntida minnesmärkens fredande och bevarande m. m. hava Vi funnit i den ordning, de nu framkommit, icke föranleda någon Vår vidare åtgärd.

Detta meddela Vi Eder för kännedom och riksantikvariens förständigande.
Stockholms slott den 1 oktober 1919.

GUSTAF.

Varner Rydén.

Nordiska Museets nämnd fattade den 26 november 1919 beslut i överensstämmelse med vad som i det nådiga brevet förutsattes. Nordiska Museet har härigenom, utan att uppgiva sin ställning såsom självständig institution, erhållit statligt erkännande av sin ställning såsom fyllande en funktion i den

museala riksorganisationen, för vilken staten icke har annan central institution. Nordiska Museet intager härigenom ställningen såsom centralmuseet inom landet för kunskapen om nyare tidens, fr. o. m. renässanstidens, odling, en ställning motsvarande den som Statens Historiska Museum intager ifråga om den förhistoriska tidens och medeltidens odling; dessa båda stora kulturhistoriska museiinstitutioners ställning till de båda andra, Nationalmusei Konstavdelning och Livrustkammaren, vilka hava karaktären av elit- och specialsamlingar, har härigenom och i överensstämmelse med en sedan länge tillämpad praxis blivit officiellt fastställd.

Inspektion över hembygdsmuseum. På därom av Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag framställd begäran har Nordiska Museet åtagit sig att utöva tillsyn över en gammal gård i Koversta by, Öster-Färnebo socken, vilken av bergslaget tillsvidare på 50 år upplåtits åt »Föreningen för hembygdsvård i Öster-Färnebo». Uppdraget har tillsvidare överlämnats åt amanuensen Sigurd Erixon.

Nordiska Museets kansli. Diarium över inkommande skrivelser 1919, som förts av amanuensen fröken LOUISE HAGBERG, upptager 1,754 nummer; räkningar införs ej i detta diarium. Utgående skrivelser i registratur och kopicbok utgöra 1,138 nummer; postböckerna upptaga 9,124 avgångna försändelser, därav 5,525 korsband och smärre försändelser.

Samlingarna.

De i Nordiska Museets huvudliggare katalogförda samlingarna hava under år 1919 ökats med 1,007 nummer. — Arbetet med föremålens införande i huvudliggaren, som under samarbete med avdelningsföreståndarne handhafts av amanuensen fröken ANNA LEWIN, deras märkning, konservering och desinficiering har bedrivits i enlighet med samma principer som förut.

Sedan magasinerna i entresolvåningarna under föregående år blivit färdigordnade, kom under sommaren 1919 turen till de stora magasinsskjulen å bakgården mellan museibyggnaden och Galärvarvsmuren. De delvis bofälliga skjulen ombyggdes och reparerades, och de här förvarade föremålen, i allmänhet grövre och enklare, mindre ömtåliga saker, ordnades och uppställdes på ett ändamålsenligare sätt; ömtåligare föremål infördes i magasinerna i museibyggnaden. — Ett betydande arbete med de skjul, som icke medhunnos under år 1919, återstår att utföra.

Angående förvärven till samlingarna m. m. meddelas följande:

Allmogeavdelningen.

Föreståndare: intendenten fil. dr EDVARD HAMMARSTEDT; arbetande inom avdelningen: amanuenserna fil. kand. SIGURD ERIXON, fröken GERDA CEDERBLOM (dräkter), fröken EMELIE v. WALTERSTORFF (textilföremål) fröken LOUISE HAGBERG (forntro, norska avd.). Intendenten NILS KEYLAND har förestått avdelningen för jakt och fiske.

Föremålsförvärvet till svenska allmogeavdelningen under år 1919 har varit mindre än vanligt, och avdelningen i dess helhet har icke stegrats med mer än omkring ett par hundra nummer. Orsakerna härtill äro dels desamma som angåvos i årsredogörelsen för år 1918, dels beroende på att undersökningsresorna ute i fältet måste inskränkas på grund av det tryckta ekonomiska läget.

Fördelningen efter de olika landskapen har följande utseende.

Skåne: endast textilier. Från Bara, Torna och Skytts härader ha erhållits goda samlingar av prover på hemvävnader med utförliga uppgifter om vartill vävnaden använts, benämningar m. m. Bland de egentliga textilierna märkas ett »viratäcke», som fått sitt namn efter de käppar (vigre = vidja), med vars hjälp det vävdes, samt tre stoldynor, daterade 1795, 1815 och 1831.

Blekinge: genom Nordiska Museets Vänner erhöill museet 5 hängkläden i dukagång och opphämta, vilka sannolikt äro blekingska. Dräktavdelningen har riktats med en väl bevarad bruddräkt från Östra härad. Livstycket är av blommigt, blekt rosafärgat siden. Av två medföljande förkläden är det ena av ljusrött, blommigt siden, det andra av gult blommigt. Kjolen är av vitt bomullstyg. Klut och krage äro försedda med rikt vitbroderi.

Småland. Till antalet är årets förvärvsskörd störst från Småland. Fler-talet föremål härröra från Östbo och Mo härader. Bäst äro grupperna möbler, matberedning, bordsutrustning, hemslöjd och hemsysslor representerade. Bland bordsutstyrelsen märkes en stor tvåkloig köttgaffel, bland möbler en »fästmolåda» och bland arbetsverktyg en höbåge. Från Urshults sn, Kinnevalds härad, förvärvades en serie belysande tillverkningen av linbastrep, där materialet förekommer i olika stadier, före och efter rökningen, tvinningen etc. Slutligen inköptes en nära 4 meter lång och 80 cm bred takåsdruk med knuten och trådd list från Unnaryds sn, Västbo härad. Till denna hörde ännu en dylik takåsdruk samt en takduk, även den 4 m. lång. Det vore önskligt, om museet kom i tillfälle att förvärva hela denna skrud.

Halland: få förvärv. Även härifrån har anskaffats en höbåge. I övrigt utgöras förvärven av 3 kvinnotröjor och en manströja från Årstads härad, samtliga prov på provinsens bindslöjd. Tyvärr äro kvinnotröjorna svårt skadade, i annat fall hade de varit synnerligen värdefulla. En av dem är enfärgat grön, den andra röd med stjärnmönster, den tredje är grön med nejlikmönster i rött. Manströjan är helvit med tvärränder i rött och blått.

Bohuslän: ett ostkar av trä, dat. 1798, och ett vackert rosegångstäcke, som är det första i denna teknik i museets samlingar från detta landskap.

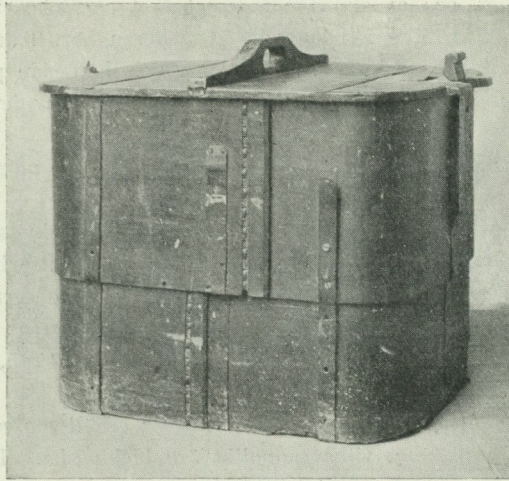

Fig. 1. »Knäpptina» från Nössemarks sn, Vedbo hd, Dalsland. H. 43,3 cm. Nord. M. 134,919.

Dalsland. Åtskilliga goda förvärv gjordes i Dalsland vid byundersökningarna därstädes. Ett lieblad, som en gång köpts i Fredrikshald men bar Eskilstuna stämpel, illustrerar föremålsspridningarnas växelvägar. Bland förvaringsdon märkes en »knäpptina», fig. 1, av spånvirke. Denna typ förekommer i vårt land endast i dessa västliga trakter, men är annars företrädd i Norge. Holk- eller kubbstolarnas utbredningsområde i Sverige har sin sydgräns i Dalsland och norra Uppland. Ett par sådana stolar förvärvades nu i Vedbo hd, den ena av dem i dockformat. Typen är vanlig ända ner i södra Dalsland. För övrigt riktades framförallt museets möbelbestånd med goda förvärv av bänkar, skåp, en chiffonier med snedklaff och överskåp etc. I övrigt omfattade förvärven en inventiös stövelknekt, skörderedskap och hushålls- och arbetsdon.

Västergötland: en träbock, »hjulmärr», använd av en vagnmakare i Hössna sn, Redvägs hd, samt ett nöthårstäckes är vad som här förtjänar att omnämnas.

Östergötland: några hushållsredskap, textilverktyg och en silversked samt ett antal band- och vävprov och ett vackert täcke i östgötadräll utgöra museets östgötaförvärv.

Närke. Från Sköllersta sn har inkommit en stol med halvcirkelrund sits och rygg med pinnar, en typisk representant för en i Götaland och södra Svealand förekommande allmogemöbel.

Uppland. Endast Roslagen är företrädd genom 1 par vävlunor, dat. 1773, samt en väl bevarad kvinnodräkt från Häverö sn.

Värmland: några få föremål, bestående av matlagningsdon (bl. a. en »pannkaksysa») och ett bultlås.

Västmanland. Från Säby sn i Snevinge hd inkom till museet ett särdeles välgjort kruthorn med inristad figurornering, vidare mangeldon från olika socknar samt tapetprov.

Dalarna. Den magra förvärvsskörden för året belyses bäst av att Dalarna detta år icke givit mer än cirka 15 nummer. Dessa utgöras av en klövsadel från Orsa finnmark, daterad 1708, ett elegant huvudlag av läder med mässingsbeslag och ylletofsar, betsel och textilverktyg. Även ett täcke i förlåtsväv inköptes från Mora. Slutligen ha Rättviks-dräkterna kompletterats. För kvinnodräkten har detta skett genom en s. k. hängselsärk, ett svart skinnlivstycke samt ett av blågrön vadmal och två »brunförkläden», avsedda att bäras utanpå »kjolbräddan» under fastlagstiden. Till mansdräkten har förvärvats en s. k. hattgrimpa till brudgumshatten.

Gästrikland: ett omkring 50 år gammalt tröskverk från Ovansjö sn.

Hälsingland: hästgrimpa med graverade mässingslänkar, daterad 1821, från Delsbo sn.

Jämtland. Tack vare Nordiska Museets Vänner har museet som gåva erhållit tre praktfulla jämtlandsryor, daterade 1734, 1736 och 1802, ett broderat täcke och två stoldynor, en i flossa och en broderad.

Ångermanland. Bland några inkomna föremål märkes en med renhud klädd och med ylletofsar prydd skida från Tåsjö sn samt en »kornkara», fig. 2, från Hemsö sn. Den användes för kornets omrörande under torkningen i bastun och är av en förut i museet alldeles orepresenterad typ.

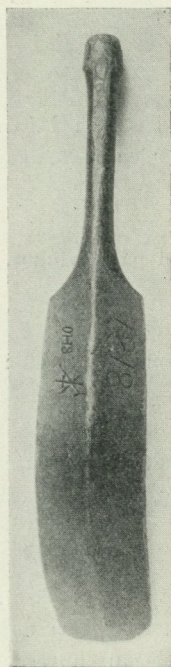

Fig. 2. »Kornkara» från Utanö,
Hemsö sn, Ångermanland. L. 74,2 cm.
Nord. M. 135,077.

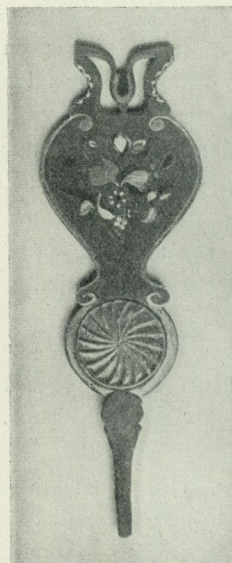

Fig. 3. Linfäste från Saltviks sl.
Ålands hd, Åland. L. 36,8 cm.
Nord. M. 135,249.

Åland. Museets samlingar från Åland ha under året vunnit en välbehövlig om också icke stor tillökning. Flertalet föremål härröra från Saltviks sn, Ålands hd. Den särskilt i övre Norrland bevarade röda färgen återfinnes här t. ex. på en spinnrock liksom på ett plant linfäste, fig. 3, av samma typ som i Finland och Roslagen. Övriga föremål, såsom vävspännare, psalmodikon, möbler etc. överensstämma helt med sådana i våra angränsande provinser.

Lappland. Till den lappska avdelningen gjordes ett par intressanta men bägge ännu rätt svårbestämda förvärv. Det ena är en präktig silverkedja, enligt uppgift från Pite lappmark och sannolikt 1500-talsarbete, vilken tro-

ligen ursprungligen utgjort en midjekedja — »silverbälte» — men som tyvärr i en senare tid styckats och omgjorts till hals- och armband. Det andra är ett par träföremål, funna år 1917 av kandidat Torkel Tomasson vid Risfjället i Åsele lappmark. För att dessa föremål utgjort en lappsk avgud av trä med därinvid rest offerklyka, varå offer av kött eller annat upphängts åt guden, tala, utom föremåleens egen karaktär, icke blott fyndplatsen, se fig. 4, utan också, och framförallt, i orten fortlevande sägner och där boende lappars

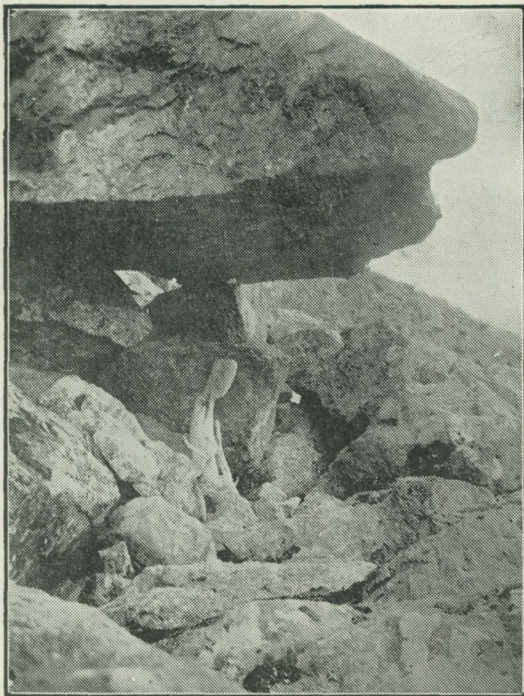

Fig. 4. Lappsk offerplats å Marsfjället, Vilhelmina sn.

egen uppfattning. Några offerfynd invid hava emellertid ännu icke anträffats undantagandes ett renhorn. Fyndomständigheterna hava utförligt skildrats av givaren i den av honom redigerade Samefolkets egen tidning 1919 nr 4, varur bilden här är lånad.

Norge. Till den norska avdelningen förvärvades några föremål — fällkniv, dosa, knäspanne, selkrok och ljusstake — från Vaage sogn, Nordre Gudbrandsdalen, samt ett handtag, »höggel», att bära bördor med, från Nordfjords sogn, Nordre Bergenhus amt. Från Finnmarken erhöles en ornerad malmgryta.

Avdelningen för forntro. Från Dalarna erhöles till denna avdelning en topp-prydnad, »krambel», för en julstång från Älvdalens socken. Den skänktes av Anders Staffansson i Älvdalen, vilken själv förfärdigat densamma. Från Västmanland förvärvades en så-kaka, julbröd av vörtdeg, från Kumla socken, Över Tjurbo härad, samt en s. k. julstjärna och tre toppmössor för julstjärnsångare från Skultuna socken, Norrbo härad. Från Västergötland erhöles en jul-krona av halm från Istorps socken, Marks härad. Från Norge bekom museet slutligen en »trylledukke», bildad av en hoprullad tygtrasa, funnen i Vaage kyrka i Gudbrandsdalen.

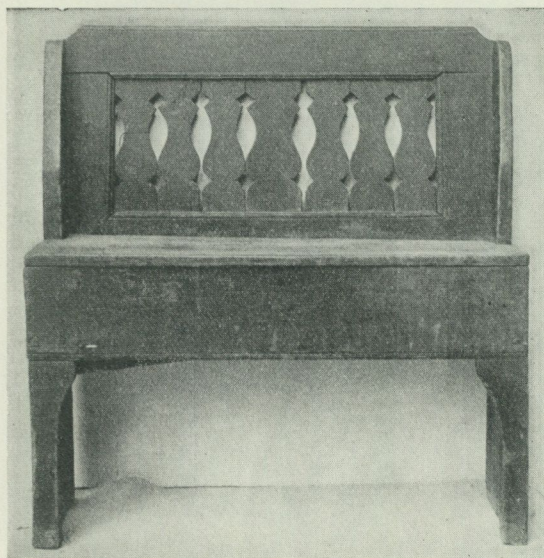

Fig. 5. Högsäte från Nössemarks sn, Vedbo hd, Dalsland. L. 87,5 cm. H. 90,9 cm. Nord. M. 134, 925.

Avdelningen för **samfundsväsen.** Genom byundersökningarna eller på annat sätt har samfundsavdelningen under året vunnit flera förvärv, ägnade att belysa åtskilliga förut ej vidare representerade och dock synnerligen viktiga och betydelsefulla sidor av sociologien. Sådana äro tvenne högsäten från Dalsland, i vilket landskap husbondens plats längre än annorstädes bibehållit sin särställning och namnet högsäte. Det ena har formen av en kubbstol, det andra är en kort bänk med högt ryggstöd, fig. 5, och härstammar från Nössemarks sn, således alldeles invid norska gränsen. Ett ovanligt ståtligt exemplar av vändbänk inköptes från Karbenings sn i Västmanland. Den har

åtminstone en mansålder haft sin plats i en bergsmansgård, men uppgives förut ha stått i Karbennings kyrka och där fungerat som brudbänk, varvid även brudparets närmaste släktingar skulle sitta framme i koret under vigseln och den därmed kombinerade gudstjänsten. Från Sköllersta sn i Närke inkom ett bykartefodral av trä, intressant genom sin primitivitet. I övrigt utgjordes förvärven av diverse föreningstecken och medlems- och belönings-tecken från idrottsföreningar under 1880- och 90-talen.

Jakt- och fiskeriavdelningarna.

Jaktavdelningen. Från Anundsjö sn i Ångermanland erhöles en gammal hemsmidd björnsax, vilken berättas hava gått i arv inom samma släkt i sex led. Sex björnar skola hava fångats med detta redskap. Det gillrades med ett köttstycke som bete och fastgjordes vid ett träd.

Vidare inkom till museet en sälbössa med knallhattslås samt varjehanda jakttillbehör, såsom skjuttyg med vidsittande kruthorn och pungar (fr. Västerbotten), kruthorn, krutmått, en apparat av mässing för bösseylinderns ifyllande, knallhattdosa, krats, skruvnyckel m. m.

Fiskeriavdelningen. Bland dessa förvärv märkas: en mycket grov och stor, dubbelsidig ryckkrok av järn för laxfänge, från Umeå landsförsamling, Västerbotten, samt en laxsnara av mässingstråd med blysänke, vidfäst en lång grankäpp (se Fataburen 1919 s. 131, 134); en stångkrokklyka med rev från Haraker sn i Västmanland; gädddrag av stål från Över-Luleå; ålljuster av järn från Augerum sn i Blekinge.

Kräftfisket belyses av en s. k. kräftång av trä från Länna sn i Södermanland samt en kräftbur, vilken varit använd å Norr Malma gårds vatten i sjön Erken. Sistnämnda förvärv åtföljes av en för kräftfångstredskapens bruk nog så upplysande anteckning, som förtjänar att återges. Burar användes allmänt vid kräftfångst i orten allt ifrån 1860-talet, sedan den förut brukliga metoden att fånga kräftor med tänger vid bloss börjat avtaga och till sist förbjudits. Inpå 1900-talet har tillverkningen av dylika burar avtagit och burar av garn på stolpar av metall eller trä i stället kommit till användning. Burarna användes sålunda, att de, försedda med lockbete (fisk, ekorkött eller annat färskt kött) på betstickan, nedsänkas om kvällen och vittjas om morgonen. De kunna nedsänkas nära stranden eller på djupt vatten, då linan lämpas därefter.

Av ovannämnda redskap har en stor del tillförts museet genom fiskeriinspektören dr I. Arwidssons förmedling.

Avdelningen för de högre stånden.

Föreståndare: museets styresman fil. dr G. UPMARK; arbetande inom avdelningen: amanuenserna fil. dr S. AMBROSIANI (skråväsen, arbetets historia m. m.); fil. lic. S. WALLIN; fil. lic. A. BÆCKSTRÖM; fröken A. LEWIN (dräkter, textilföremål); fröken G. CEDERBLOM (leksaker m. m.); fröken H. BOIVIE (musikavdelningen).

Tack vare storartade gåvor av tvenne slag har det gångna året för denna avdelning medfört en rik skörd av nyförvärv trots de särskilt för förvärv av högre-stånds-föremål synnerligen ogynnsamma förhållandena på antikvitetsmarknaden. Å ena sidan har nämligen Samfundet Nordiska Museets Vänner genom gåvor av ett antal värdefulla föremål riktat avdelningen på områden, dit de vanliga inköpsanslagen endast ytterst sällan kunnat sträcka sig. En rad förstklassiga svenska silverarbeten har på detta sätt tillförts museisamlingarna, vilka förut innehöllo huvudsakligen enklare pjäser av denna art. Å andra sidan har ett flertal synnerligen välkomna gåvor under året tillförts avdelningen genom testamentariska donationer, bland vilka den till omfång och kvalitet ojämförligt mest betydande här bör särskilt framhållas, stadsmäklaren och fru JOHN HÅKANSSONS i Stockholm testamente å hälften av hela deras synnerligen värdefulla konstnärliga bo. Denna gåva, den största i sitt slag museet någonsin erhållit, innebär en högst avsevärd tillökning av museets högre-ståndsmässiga rumsinredningsföremål, särskilt från 1700-talet, och omfattar en rad viktiga svenska möbelyper, porträtt, flera ljuskronor, föremål av fajans och glas o. s. v. samt åtskilliga sådana föremål av brons, ur och kandelabrar m. m., av svensk eller fransk tillverkning, som voro oundgängliga ingredienser i de svenska hemmens utstyrelse, men hittills nästan helt saknats i museets rumsinteriörer.

Årets nyförvärv ha till övervägande delen fallit inom 1700-talet, bland vars olika perioder den gustavianska kan tillräkna sig brorslotten, särskilt i fråga om svenska möbler.

Från den karolinska tiden härröra bland annat ett par porträtt av David von Krafft, föreställande hertig Carl Fredrik av Holstein som barn samt prinsessan Hedvig Sofia. Bland möblerna märkas ett antal rikt snidade stolar av valnöt, några stolar klädda med gyllenläder, därav en av danskt ursprung, ett lackerat golvr, signerat Barrow, London, samt ett stort skulpterat skåp av jakaranda och ebenholtz. En klaffbyrå av valnöt med inläggningar tillhör till typen 1700-talets förra hälft, men dess bronsbeslag i fullt utbildad rokokostil antyda att möbeln kan vara tillverkad under den följande perioden. Två ljuskronor, rikt behängda med bladformiga slipade glas, äro

typiska för periodens senare del, samtidig är en glaspokal med inskriften »Tompt och Boo Lyckas Skål», tillverkad vid Kungsholms glasbruk i Stockholm. En vacker liten konfektskål med skedställ av förgylld koppar härstammar från tiden omkr. år 1700. Av svenskt silversmide hör till denna period ett stort ovalt sockerskrin med driven och punsad ornering, tillverkat av guldsmeden Anders Falck i Jönköping år 1722.

Rokokotiden är, vad svenskt silver beträffar, väl företrädd, främst genom en formfulländad kaffekanna, gjord av guldsmeden Niclas Lund i Stockholm 1760, fig. 6, samt vidare med en förträffligt ciselerad sockerskål, fig. 7, av J. Sauter, Stockholm, 1772, och en gräddkanna av typisk rokokiform, gjord av Johan Abbelin, Göteborg, 1773, fig. 8. Bland rokokomöblerna märkes dels en bukig byrå av en mycket liten typ, ej förut representerad i museet, dels en sekretär, fig. 9, med cylinderklaff med inläggningar och förgyllda bronsbeslag, signerad av Stockholmssnickaren Jöns Efverberg, verksam på 1770-talet, men hittills känd genom ytterst få säkra arbeten. Rokokotidens husgeräds- och prydnadsföremål av svensk fajans ha fått en samling nya representanter, varjämte må påpekas några statyetter samt ett antal crèmekoppar av Mariebergsporslin. Slutligen kan nämnas ett par ljusarmar av förgylld brons.

Den gustavianska tiden är, som ovan antytts, den av årets förvärv mest gynnade, och bland de nytillkomna föremålen ligger tyngdpunkten på de med rika träinläggningar prydda möblerna av svensk, huvudsakligen Stockholmsk tillverkning. Flera mycket intressanta föremål av denna art ha genom den Håkanssonska gåvan tillförts museet. Främst må nämnas Stockholmssnickaren Nils Dahlins mästerliga brädspelsbord, fig. 10, 11, vars skiva är ett synnerligen vackert inläggningsarbete. Denna sedan länge kända och högt skattade pjäs har det största värde för museet som kvalitetsprov från den period, som kanhända utgör själva topp-punkten av svensk rumsinredningskonst. Samma tid, 1780-talet, tillhöra tvenne anmärkningsvärda och till typen rätt ensamstående möbler av den förut i museet orepresenterade gustavianske Stockholmsnickaren Nils Petter Stenström. Den ena av dessa är ett högt skåp, fig. 12, i tvänne avdelningar, av vilka den undre är inredd som en sekretär med skrivklaff och därunder byrålådor, och den övre inom de med musiktroféer prydda dörrarna har inredning med hyllor tydligen för förvaring av noter. Den andra av Stenström signerade möblen är en i tunga stenformer uppbyggd byrå, fig. 13, rikt prydd med beslag av förgylld brons, bland vilka de över en fris jämt utströdda kronorna antyda en kunglig beställning. En tradition uppger att byrån tillhört prinsessan Sofia Albertina. Samlingen av gustavianska möbler upptager vidare en byrå, fig. 14, efter fullständigt samma

Fig. 6. Kaffekanna av silver, av Niclas Lund, Stockholm, 1760; gåva av Nordiska Museets Vänner. H. 0,26 m. Nord. M. 134,614.

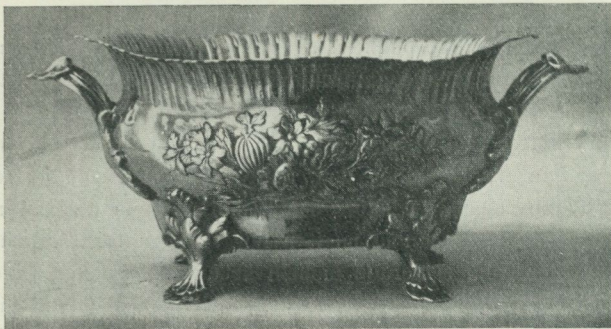

Fig. 7. Sockerskål av silver, av I. Sauter, Stockholm, 1772; gåva av Nordiska Museets Vänner. L. 0,215 m. Nord. M. 135,081.

Fig. 8. Gräddkanna av silver, av Johan Abbelin, Göteborg, 1773; gåva av Nordiska Museets Vänner. L. 0,220 m. Nord. M. 135,111.

Fig. 9. Sekretär av Jöns Efverberg, Stockholm, 1770-talet; gåva av Nordiska Museets Vänner. H. 1,08 m. Nord. M. 135,063.

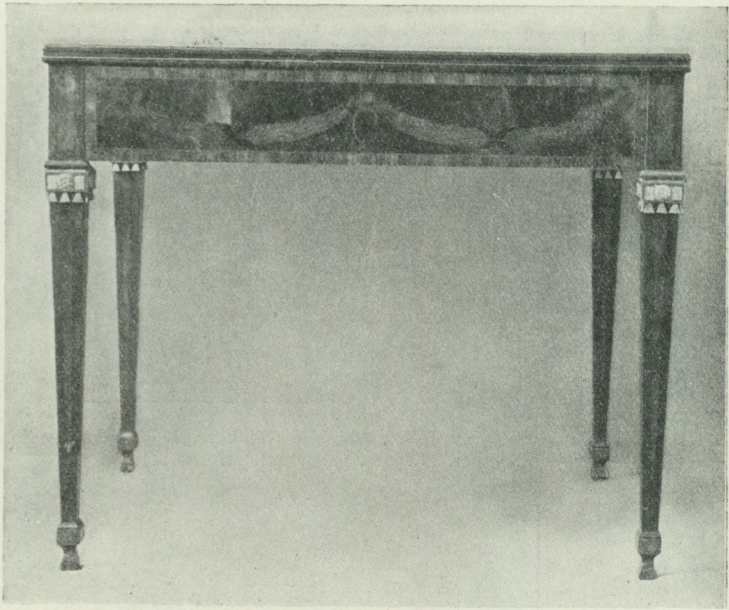

Fig. 10. Spelbord av Nils Dahlin, Stockholm, 1750-talet; Håkanssonska testamentet.
H. 0,76 m. Nord. M. 135,158.

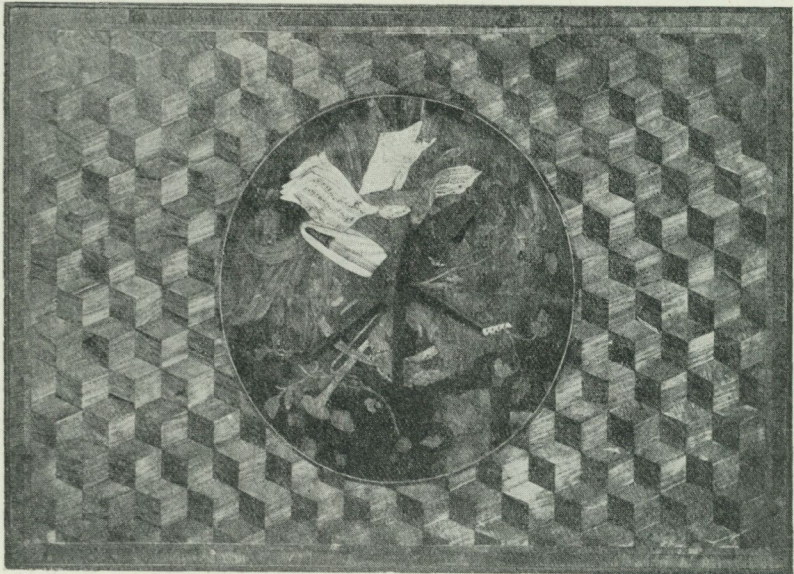

Fig. 11. Skivan till spelbordet fig. 10.

mönster som Georg Haupts större typ med tredelad fasad och troligen utgången från denne mästars verkstad, vidare ett litet inlagt bord med vit marmor-skiva, likaledes fullständigt i Haupts stil, ett litet notskåp med inläggningar å dörr och skiva samt en sekretär med snedklaff och tre lådor i sargen och ett litet damskrivbord. De båda sistnämnda möblerna äro prov på en något enklare inläggningskonst, som försöker sig i naturalistisk verkan med å skivan utströdda föremål tillhörande skriv- eller sybordets utrustning.

Vackra arbeten utgöra en dopskrud, broderad i vitt och bestående av kåpa, framstycke och två mössor samt ett broderi till kuddvar. Från den Håkanssonska samlingen medföljde bland en del möbeltygsprover en damdräkt — kofta och kjol — av blommigt siden.

På den gustavianska perioden falla även de flesta av de nyförvärvade bronsföremålen, vilka konstindustriellt sett äro prov på fransk Louis XVI-tillverkning, men kulturhistoriskt höra hemma i de svenska högreståndsbostäderna under den lyxälskande gustavianska tiden. Ett bordsur, fig. 15, av förgylld brons och vit marmor — urverket signerat Petit L'ainé, Amsterdam — är till stilen nära besläktat med ett par kandelabrar, fig. 16, av samma material med kvinnofigurer bärande liljestänglar. Ehuru ej ursprungligen sammanhörande kunna dessa pjäser med fördel sammanställas till ett av dessa typiska garnityr, som utgöra den ordinarie prydnaden å spisgesimsen eller konsolbordet. Vidare märkes ett par mycket stora kandelabrar av helt för-

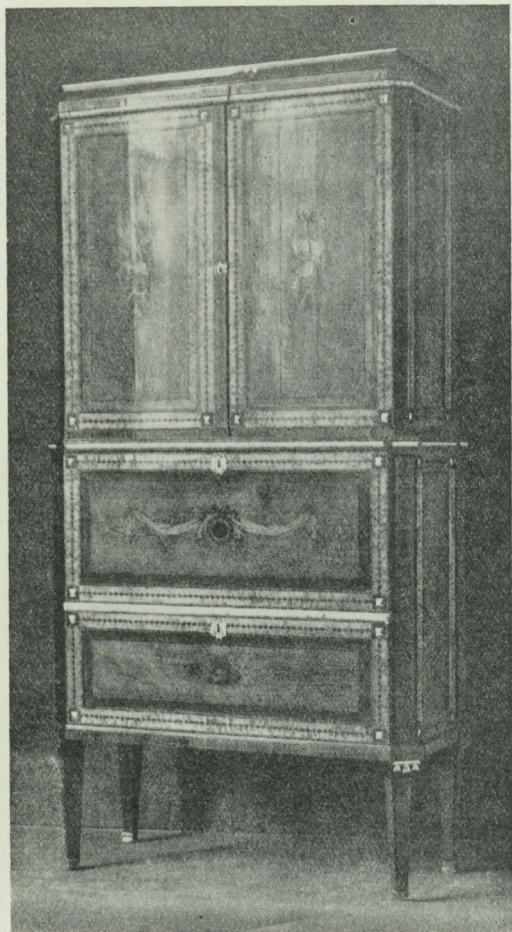

Fig. 12. Skåp av Nils Petter Stenström, Stockholm, 1780-talet; Håkanssonska testamentet. H. 2,18 m. Nord. M. 135,146.

Fig. 13. Byrå av Nils Petter Stenström, Stockholm, 1780-talet; Håkanssonska testamentet. H. 0,845 m. Nord. M. 135,152.

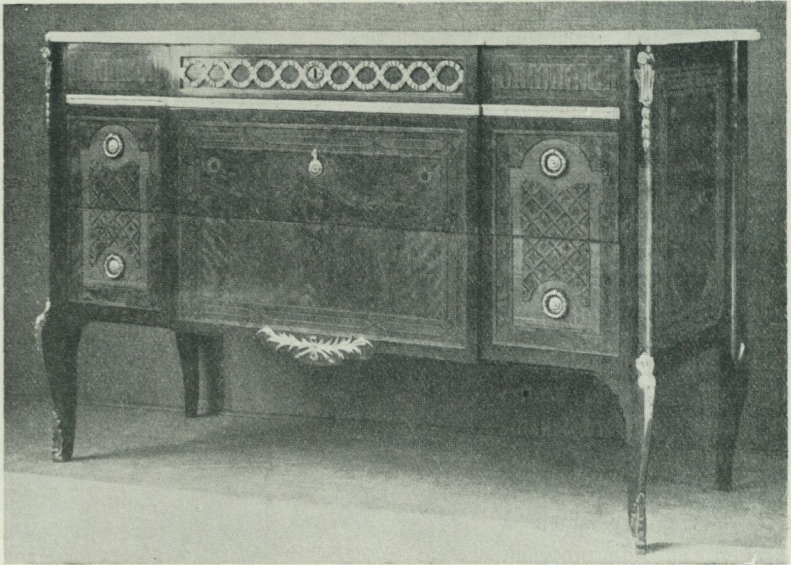

Fig. 14. Byrå från Georg Haupts verkstad, Stockholm, 1770-talet; Håkanssonska testamentet. H. 0,91 m. Nord. M. 135,151.

gylld brons föreställande putti med stora buketter av liljor samt ett par mindre kandelabrar med skulpturer av Clodion monterade å socklar av porfyr. — Till den välkomna kompletteringen av höggustaviansk rumsinredning måste slutligen räknas ett porträtt av drottning Sofia Magdalena, fig. 17, målat 1782 av Per Krafft d. ä. I sin praktfulla snidade ram har det representativa porträttet ursprungligen varit en gåva från drottningen till någon av hennes omgivning; nu hänger det som mittpjäs å långväggen i den för drottningen avsedda salongen från Gustaf III:s år 1782 invigda operahus.

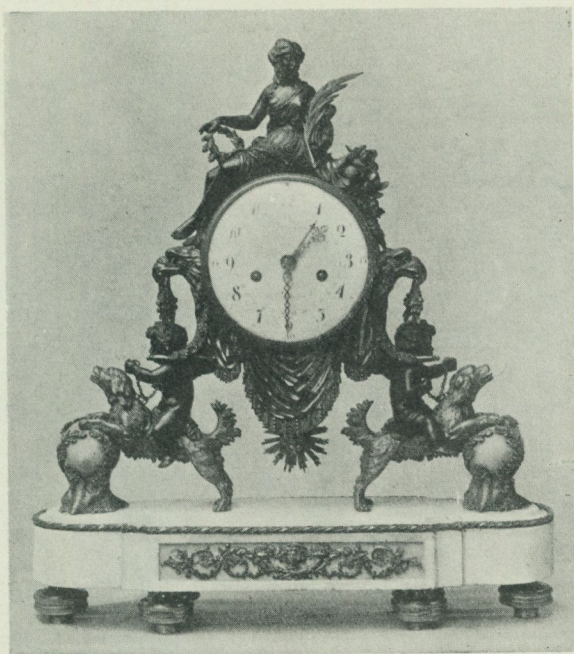

Fig. 15. Bordsur av marmor och förgylld brons, sign. »Petit L'Ainé, Amsterdam», 1780-talet; Håkanssonska testamentet. H. 0,54 m. Nord. M. 135,208.

Till den gustavianska tidens slutperiod, åren 1790—1800, höra även några typiska möbler. Anmärkningsvärd är vidare från denna tid en år 1790 förfärdigad silverkaffekanna, gjord av guldsmeden Chr. Kullberg i Ystad. Av en bruddräkt från 1791 återstår tyvärr endast livet. Det är av vitt randigt silkesflor och har ärmor i den snitt, som bars av damer vid hovet. Bärarinnan av denna dräkt var Maria Charlotta Tornérhielm, f. Liljencrantz.

Karl-Johans-tiden har likaledes fått komplettering både i möbler, bronser och porträtt. Sålunda märkes en spegel med tillhörande bord, förgylld och med ornering i grön bronsfärg samt med en målad fris under glas; vidare en möbel, soffa, länstolar och stolar, målad i vitt och grön brons. Ett par kandelabrar, fig. 18, av förgylld brons med stående bevingade kvinnofigurer äro möjligen av fransk tillverkning liksom ett par mindre ljusstakar

Fig. 16 a, b. Kandelabrar av marmor och brons, franska, 1780-talet; Håkanssonska testamentet. H. O,₅₁₅ m. Nord. M. 135,198.

med sittande kvinnofigurer. Svenskt är däremot ett litet garnityr, vars klocka är signerad av urmakaren Hans Wessman, Stockholm (mästare 1765—1805), och likaledes tvänne ljuskronor, den ena mycket stor, av brons med kedjor av små glaskläppar, och två ampelformade kronor av förgylld och grön brons av kända Stockholmsmodeller. Särdeles värdefulla för en empireinteriör äro ett par representativa porträtt av C. F. von Breda, föreställande generalen

greve Philip Fr. von Schwerin och hans grevinna född Putbus, målade 1803, resp. 1804. Ett vackert prov på den för Karl Johans-tiden så karaktäristiska tillverkningen av prydnadsföremål av Älvdalsporfyr utgör en urna med beslag av ciselerad och förgylld brons. Karl Johans-tiden representeras även av en bruddräkt av vitt, blommigt siden med tillhörande slöja, skor och vantar, buren av friherrinnan Hedda Palmqvist, f. af Burén, 1838.

Fig. 17. Porträtt av drottning Sofia Magdalena. Målat 1782 av Per Krafft d. ä.; Håkanssonska testamentet. Br. 0,78 m. Nord. M. 135,184.

Från 1800-talet efter empiretiden äro likaså att anteckna några karaktäristiska föremål. Tidigast är en stor golvspegel, »pysche», av mahogni med inläggningar, av sydsandinavisk stilkaraktär. Ett litet nätt sybord av mahogni med sidenklädd korg är en fransk sak från 1800-talets förra del, signerad av pariser-ebenisten Chapuis. Som stilprov intressant är en pompös avdelningsskärm i »götisk» stil med broderade blad med romantiskt uppfattade figurer

i historisk kostym. 1880-talets Louis XVI-efterbildande möbelstil företrädes av en stor möbel av päronträ, rikt skulpterad och klädd med rött siden. Från samma tid är en stor ytterst typisk bordsuppsats av silver och slipat glas samt ett par sockerskålar, Stockholmsarbeten från 1870-talet.

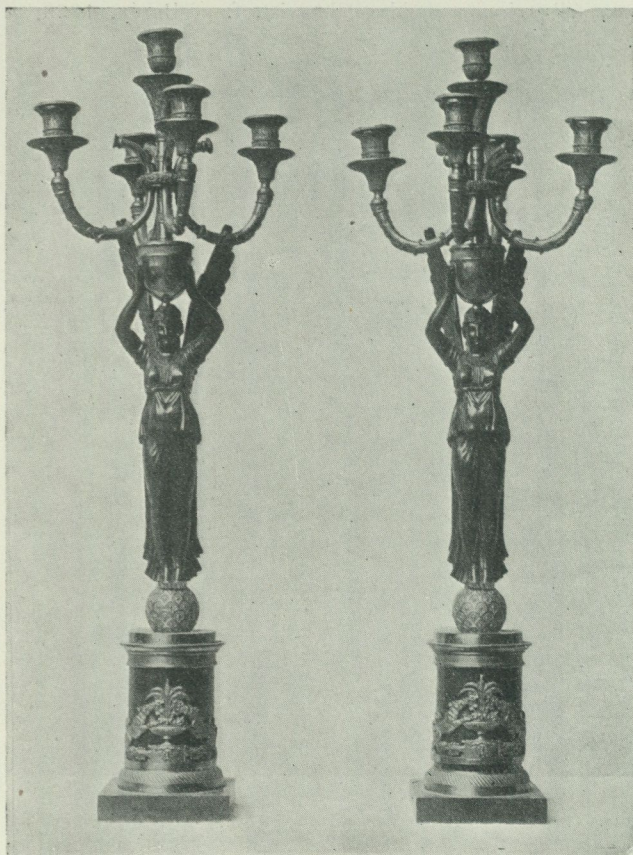

Fig. 18. Kandelabrar av brons, empire; Håkanssonska testamentet.
H. 0,74 m. Nord. M. 135,200.

Av F. Bobergs kolteckningar i serien: »Svenska bilder från början av 1900-talet» ha slutligen även i år genom konsortiet för åstadkommandet av denna serie 100 st. överlämnats till museet.

Musikhistoriska avdelningen har detta år anteckna ett värdefullt förvärv, nämligen en kontrabas signerad: »Jonas Elg Me fecit in Stockholm

1718». Enligt ytterligare tvänne namusedlar inuti instrumentet har detsamma varit reparerat av Andreas Lennmark, Stockholm 1865, och av P. Ström, Helsingborg 1872. Vidare må nämnas ett psalmodikon från Saltviks socken på Åland.

Med pressens bistånd utsändes ett upprop till allmänheten i Sverige och Finland med begäran om att insända uppgifter till museet om signerade äldre svenska musikinstrument. Glädjande nog hava många hörsammat uppmaningen och insänt icke endast uppgifter om sina instrument, utan även ofta en fotografi eller teckning av instrumentet eller av namnsedeln.

Skråavdelningen.

Under året såldes på Stockholms bokauktionskammare delar av de Hamerska samlingarnas arkiv och därvid avyttrades även åtskilliga arkivalier rörande svenskt skråväsen. Museet inropade en del, en del har det fått såsom gåva eller erhållit genom inköp i andra hand, men några förvärv ha naturligtvis skett även från andra håll. Kakelugnsmakare: en gesällbok för Fredrik Andersson Lundgren, död o. 1900; kammakare: lösa handlingar på skilda orter från 1800-talets senare hälft; lådräkning för ämbetet i Stockholm 1765; guldsmeder: tryckta förordningar och kungörelser 1694—1804; 52 lösa handlingar från ämbetet i Arboga; protokollsbok 1810—50, folio, för ämbetet i Göteborg; skomakare: protokoll 1785—1848, folio, för ämbetet i Säter; skräddare: räkenskapsbok, folio, för gesällskapet i Stockholm 1756—1783; trädgårdsmästare: protokollsbok 1764—1858, smal folio, för gesällerna i Stockholm. Utom dessa ha lösa handlingar för åtskilliga yrken på olika orter förvärvats.

Arbetets historia.

Utom enskilda föremål från diverse yrken ha följande större enheter under året förvärvats:

tenngjutare: i samband med den under året anordnade tillfälliga utställningen av svenskt tenn kompletterades museets gamla förråd med redskap för tenngjutarens yrke, så att en för arbetet inom detta yrke upplysande avdelning kunde förebringas på utställningen;

guldsmeder: en mindre, men rätt så viktig samling redskap har förvärvats ifrån Varberg;

träddragning: i en del av Småland, Gnosjö, praktiserades förr som hantverk träddragning. Yrket har numera industrialiserats, men en samling gamla redskap har under året från Åsenhöga socken, Mo härad i Småland förvärvats.

Avdelningen för eldens ekonomiska användning. Bland de under året inkomna kaklen äro de äldsta från 1600-talets senare del. I grunden Sveavägen 52 påträffades även några från denna tid med blå ranka på vit botten av samma modell, som förut finnes i museet från tvenne ugnar. Liknande helgröna kakel äro ej sällsynta, sådana ha bl. a. funnits på Helgeandsholmen i unga lager. — Från 1700-talets förra hälft härstamma flera små kakel med vit glasyr och blå dekoration. Hörnkaklen ha en spiralvriden halykoleonett på hörnet. I ett fall är själva kaklet grönt, men halykoleonetten i blått och vitt, en färgfördelning, som veterligen ej tidigare påträffats på kakel ifrån Stockholm. Från denna tid härstammar även en kakelugn med gröna kakel av samma typer, vilken ugn tjänstgjort som sättugn invid den öppna spisen i Oppunda härads gamla tingshus i Ramsta, Sköldinge socken, Södermanland. I museet har denna kakelugn på grund av sin ringa storlek kunnat hopsättas på en trästomme, så att den vid behov kan förflyttas utan några svårigheter. — Bland 1880-talskakel från den svenska landsorten har museet från nyssnämnda del av Södermanland erhållit en ljusgrön plan ugn, tydligen gjord på trakten.

Stockholmiana. Grundgrävningsverksamheten i centralare delar av staden har varit obetydlig. Inom staden mellan broarna har rivits Skeppsbron 16, därifrån museet erhållit en portal, ankarslut från 1600-talet och detaljer från olika perioder av husets inredning. Från Sveavägen 52 har vid grundgrävningen förvärvats diverse föremål, bland annat ej så få kakel, de tidigaste från 1600-talets mitt.

Skansens kulturhistoriska avdelning.

Föreståndaren intendenten NILS KEYLAND har tidvis haft biträde av amanuenserna fröken ANNA RUDBECK och fröken LAURA STRIDSBERG; arbetet med fullbordandet av Seglora kyrka (se nedan) har letts av amanuensen fil. lic. SIGURD WALLIN.

Byggnader. *Seglora kyrka:* muren kring kyrkogården, uppförd av skiffrig västgötagranit, kunde icke göras fullt färdig till kyrkans invigning 1918, men arbetet härmed har pågått under år 1919, så att större delen av kyrkogården vid årets slut var hägnad. — De dryga kostnaderna för anordnande av elektrisk värmeledning enligt av Elektriska prövningsanstalten utarbetat program hava gjort att denna sak tills vidare måst uppskjutas.

Gudstjänst har hållits varje sön- och helgdag under tiden 4 maj—12 oktober. Julotta ägde rum även detta år. — Därjämte har kyrkan varit upplåten för förrättande av vigsel 23 gånger.

Paviljongen, inrymmande *Viktor Rydbergs arbetsrum*, som stod färdig 1918, togs under 1919 i bruk genom inflyttning dit av de till museet skänkta föremålen, möbler, prydnadsföremål och det stora biblioteket, vilket allt inordnades under ledning av professorskan Susen Rydberg. Jfr *Fataburen* 1919 s. 152 f. Paviljongen hölls öppen några timmar varje dag.

En *loftbod från Överborg i Nås sn* i Västerdalarna uppfördes vid skogsbrynet mellan Morastugan och Orsakullen, fig. 19. Denna byggnad hade Skansen redan år 1896, alltså under Artur Hazelii tid, genom en av sina vänner, handlanden C. Christerson från Nås, erhållit anvisning på, ehuru köp

Fig. 19. Loftbod från Överborg i Nås sn, Västerdalarna.

kom till stånd först 1902. Därefter har boden under museets vård och tillsyn kvarstått på sin plats ända tills den år 1917 blev nedtagen och överförd till Skansen. Den berättas hava en gång i tiden tjänstgjort som boställe för socknens kaplan och benämndes av folket i Nås i dagligt tal »kaplanshärbret» eller »prästhärbret», vilket ju, jämte annat, synes giva stöd åt traditionen i fråga. Övre våningen, som skulle varit bostad, har två rum med brutna sparrtak samt blybandsfönster å gavlar och bakvägg. De båda rummen förenas ej genom någon dörr, utan genom den med en kolonnad av svarvade »dockor» avgränsade svalgången. Rummet till vänster har någon gång varit inrett med öppen spis, vilket ännu synliga märken ge vid handen. Nedre våningen upptager tvänne visthusrum. Byggnaden har i senaste åren

stått oanvänd, och tyvärr fanns vid dess övertagande så gott som intet av den gamla inredningen kvar. Under sina många flyttningar har den visserligen förlorat en och annan ursprunglig detalj, men i stort sett giver den en fördelaktig bild av ortens byggnadskonst under ett måhända tidigt skede av 1600-talet.

Vid den lilla bäck, som rinner utför Björkliden å Skansens norra sida, uppfördes ett *linberedningsverk* från Forsa socken i Hälsingland, till Skansen skänkt (där det stod) av disponent Axel Leman. Det är en byggnad i två våningar med en stor trähammare för linets bultande inrymd i den nedre våningen och två skäkthjul för linets vidare bearbetning i den övre. Beskrivning (med illustrationer) över det hälsingländska linberedningsverket ingår i Fataburen 1921.

Bland *reparationer* märkas takomläggning på Fremmestadskvarnen och svinhuset från Sorunda, lappningar på Oktorpsbyggnadernas tak, ny näver- och jordtäckning på kolarkojorna, ny stolpe till majstången. Den förut påbörjade ställningen till båtarna (å nedre Solliden) fullbordades. Morahärbret framflyttades från sin undangömda plats i skogen till Morastugans närhet.

Folkmusik utfördes alternerande vid Bollnässtugan, Älvrosgården, Balderlund och vid Bredablick under sommaraftnarnas timmar. Nyckelharpospelaren *Skoglund* samt fiolspelarne *Ekström* och *Hedblom*, tillsammans utgörande Skansens gamla välkända trio, samspelade såsom de gjort föregående år.

Södermanländsk folkmusik hade för första gången en representant i spelmannen *Sandberg* från Ösmo i Södertörn. — Folkskolläraren *Aug. Ysenius* från Ysby i Halland sjöng visor, dem han ackompanjerade på fiol ($^{22/6}$ — $^{15/7}$). *Olle Ek* (hr Ekvall) från Småland, även han känd och uppskattad från föregående uppträdande, lät en kortare tid ($^{16/8}$ — $^{7/9}$) sitt strängospel ljuda. — Mera tillfälligt medverkade fru *Agda Bondesson-Åkerberg*, spelande folkvisor.

Bygdemål. *Nergårds Lasse* (hr Malmberg, sörml.) föredrog, som förr om åren, söndagligen på Jöddes sten sina lustiga paschaser. Vid Bollnässtugan berättade *Roslagsmor*, Fru Fanny Berthini, ($^{31/7}$ — $^{16/8}$) samt *Nämndemansmor i Trollhult*, fröken Nilla Florell, ($^{17/8}$ — $^{4/9}$), 2 ggr dagligen.

Folkdanser dansades söndagar, onsdagar, fredagar, och deltog däri 16 par ungdomar, klädda i sina nationaldräkter.

Ringlekar utfördes söndagar, tisdagar, torsdagar, lördagar av 36 nationalklädda barn.

Lappmannen Anders Nilsson från Frostviken med familj vistades i Skansens lappläger under tiden 15 maj—15 sept. Varje söndag »gäjsades».

Staffanssång. Under julen (varje sön- och helgdag fr. o. m. annandagen) uppträdde som vanligt stjärngossarna i sällskap med Judas, sjungande gammaldags julvisor vid och i stugorna.

Ritmiska koraler utfördes i Hällestadsstapel'n varje söndag av en flickkör och en manlig solist under ackompanjemang av en avdelning av K. Flottans musikkår.

Koralsångens mångårige anförare, musikdirektör FRANS TIGER, avled den 13 juli detta år efter att in i det sista hava verkat på sin post. Med honom lämnade en sällsynt god och gedigen personlighet detta jordiska, en människa med vidsträckta estetiska intressen, musiker och målare som han var. I sin nitälskan för särskilt den medeltida, rytmiska sångens höjande uppgick han helt, och det oegennyttiga arbete han på detta område nedlagt skall länge skattas högt och förvisso bära bestående frukter för framtiden. — Frans Tiger var född i Vasa i Finland den 19 februari 1849.

Till att leda koralsången efter Tiger kallades flaggunderofficeren E ERIKSSON vid K. Flottans musikkår.

Brandvaksrop gjordes av Nergårds Lasse varje söndagskväll.

Kasparteatern spelade varje lördag och söndag.

Skansens naturvetenskapliga avdelningar.

Föreståndare: intendenten ALARIK BEHM.

Den rådgivande nämnden för ärenden rörande Skansens zoologiska trädgård har under året utgjorts av professor Wilhelm Leche, professor Einar Lönnberg, professor Yngve Sjöstedt, professor Hjalmar Dahlström och konstnären Bruno Liljefors.

Som veterinär för Skansen tjänstgör sedan 1905 professor Vilhelm Sahlstedt.

Zoologiska trädgården. Efter det från Hagenbeck i Hamburg 1916 erhållna visentparet föddes en kvigkalv den 5 oktober. En kronhjortkalv, två råkillingar och 5 bastarder mellan eskimåhund och varghona äro vidare att anteckna. Fyra riporrar kläcktes. Då såväl orrtuppen-fadern som dalripan-modern till dessa och förut kläckta riporrar under året dött, äro försöken att frambringa dessa intressanta bastarder för denna gång avslutade. Skansens gamla havstrutpar har även i år fått ungar, denna gång tre stycken. Bland mera intressanta gåvor äro att nämna två björnar, hane och hona, ungar för året, inköpta från Lappland och förärade av doktor Frithiof Sandman.

Skansens zoologiska trädgårds

D j u r s l a g .	Bestånd ^{31/12} 1918.			Ö k n i n g .		
	Antal arter, avarter.	Antal ex.	Värde.	Födda.	Gåva.	Köp.
D ä g g d j u r .						
Apor och insektätare	4	10	235.—	—	5	—
Kattdjur	3	12	3,400.—	6	—	—
Hunddjur	8	12	1,250.—	5	—	1
Uttrar, järvar, sälar m. fl.	8	12	795.—	—	5	—
Björnar	2	6	2,200.—	—	3	—
Gnagare	7	64	2,180.—	85	45	—
Hästar	3	5	1,950.—	2	—	—
Nöt	3	7	21,000.—	2	—	1
Hjortar	6	15	2,325.—	6	—	—
Får, getter	3	11	225.—	10	5	—
Svin	2	3	1,500.—	—	—	1
Summa	49	157	38,060.—	116	63	3
F å g l a r .						
Småfåglar	33	121	346.—	5	10	—
Klätterfåglar	—	—	—	—	—	—
Kräkfåglar	5	6	105.—	—	—	—
Ugglor	6	16	396.—	—	4	12
Falkar, örnar	4	9	105.—	—	7	—
Vråkar, hökar	3	6	115.—	—	9	1
Papegojor	7	14	380.—	—	6	—
Höns	13	49	1,210.—	28	2	—
Duvor	7	37	158.—	13	1	—
Vadare	12	26	560.—	—	5	—
Svanar, änder, gäss	15	34	1,630.—	2	10	—
Övriga simfåglar	12	24	730.—	6	8	—
Summa	117	342	5,845.—	54	62	13
Djurbeståndets summa	166	499	43,905.—	170	125	16

djurbestånd den 31 december 1919.

Minskning.		Bestånd ^{31/12} 1919.			Anmärkningar.
Sålda.	Dödade, dött.	Antal arter, avarter.	Antal ex.	Värde.	
3	—	6	12	240—	
11	—	3	7	1,850—	
—	2	9	16	1,750—	} 5 varghundar födda. 1 korsräv ink. 1 järv utgallrats.
2	3	9	12	595—	
1	—	4	8	2,800—	2 bruna björnungar och 1 läppbjörnunge gåva.
116	7	6	71	2,218—	1 albinohare dött.
—	2	3	5	1,950—	
2	—	3	8	25,000—	1 visentkalv, ♀, född.
1	2	6	18	3,400—	1 kronhjortskalv och 2 råkillingar födda.
12	1	2	13	340—	
1	—	2	3	1,500—	
149	17	53	173	41,643—	
9	71	22	56	189—	
—	—	—	—	—	
—	1	4	5	125—	
12	4	6	16	409—	7 pärlugglor ink.
3	1	6	12	225—	
2	6	4	8	150—	
2	1	7	17	440—	
14	21	10	44	830—	4 riporrar kläckts.
8	5	6	38	145—	
—	5	12	26	545—	
8	7	15	31	1,510—	
—	13	13	25	740—	3 havstrutungar kläckts.
58	135	105	278	5,308—	
207	152	158	451	46,951—	

En med dessa jämnårig läppbjörn hitskänktes av en svensk sjöfarande, övermaskinisten R. Johansson. Genom köp förvärvades bl. a. en korsräv från Västergötland samt sju pärlugglor från Norrland. Förändringarna för övrigt inom djursamlingen åskådliggöras i tabellen sid. 36 o. 37.

Botaniska avdelningen. Medicinalörttagården ökades med ett antal nya arter, fordom begagnade vid huskurer och signerier. Ett stort antal blomsterlökar utsattes under hösten. I övrigt pågick sedvanlig gallring av överflödig undervegetation under sommaren och hösten. Förlidet år upptagna gräsplaner igenlades åter.

Professuren i nordisk och jämförande folklivsforskning.

På grundval av här ovan (sid. 5 f.) avtryckta gåvobrev av greven och grevinnan W. v. Hallwyl ingick Nordiska Museets nämnd den 30 november 1918 till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan om rätt att efter inrättande vid museet av den i gåvobrevet avsedda professuren i nordisk och jämförande folklivsforskning få underställa valet av professor Kungl. Maj:ts prövning och stadfästelse.

Sedan denna anhållan den 17 jan. 1919 blivit av Kungl. Maj:t bifallen och sedan tillkallade sakkunnige, f. riksantikvariern Oskar Montelius, riksantikvariern Bernhard Salin och professor Oscar Almgren i avgivet yttrande enhälligt förklarar fil. dr Nils Lithberg kompetent till befattningen, beslöt nämnden dels att nu tillsätta professuren genom kallelse och att till professor kalla fil. dr Nils Lithberg samt att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan om kallelsens prövning och stadfästelse, dels även att avlåta skrivelse till greven och grevinnan W. v. Hallwyl med uttalande av museets tacksamhet för den storartade donationen.

Kungl. Maj:t stadfäste kallelsen genom nådigt brev den 24 januari 1919, och den 7 maj blev fil. dr Nils Lithberg högtidligen installerad såsom den förste innehavaren av professuren i nordisk och jämförande folklivsforskning vid Nordiska Museet, varvid han höll en föreläsning över ämnet »Allmogeforskningen och etnologien».

Redan under vårterminen 1919¹ höll professor Lithberg 7 föreläsningar i museet lördagar kl. 2—4 över följande ämnen: Definition av ämnet folklivsforskning. Det svenska folkets härstamning. — Folkets klädedräkt. — Bostaden och bebyggelseformerna. — Samfundsskicket. — Näringarna. — Årshögtider och årsindelning. — Kulturprovinser i Sverige med särskild hänsyn till den folkliga ornamentiken. Föreläsningarna bevistades av cirka 12 åhörare, varibland åtskilliga av Nordiska Museets tjänstemän. — Berättelse över ar-

¹ Professurens arbetsår omfattar tiden 1 sept.—1 juni.

betena under denna första termin, vårterminen 1919, avgavs av professorn i juni 1919 jämte promemoria för verksamheten under arbetsåret 1919—1920, vilken av nämnden godkändes.

Bibliotek och arkiv.

Museets bibliotek och arkiv ha föreståtts av amanuensen fröken VISEN LEWIN med biträde av amanuensen fröken HEDVIG BOIVIE. Den särskilda avdelning av arkivet, som utgöres av arkivet för svensk folkkännedom, har föreståtts av intendenten dr EDVARD HAMMARSTEDT, biträdd av amanuensen fröken LAURA STRIDSBERG.

Biblioteket har ökats med 630 band och småskrifter, förvärvade genom byte med museer och samfund såväl inom som utom landet samt genom gåvor och inköp. Förteckning över givare med omnämmande av mera betydande gåvor återfinnes å sid. 56 o. f.

Arkivet för svensk folkkännedom utökades även detta år genom utdrag ur och avskrifter i hel omfattning av åtskilliga värdefulla urkunder av C. F. Mennander, J. Gaslander, P. Hilferling, ävensom några s. k. svartkonstböcker samt fotografier efter teckningar i några gamla manuskript i Uppsala universitets bibliotek. Dessa förvärv hava i främsta rummet skett genom kand. A. Billow. Av senare års forskare och samlare hava uppteckningar erhållits och förvärvats från Gottland av hr J. Karlsson; från Halland av amanuens T. Lenk; från Södermanland av komminister K. Bäckgren; från Uppland av hr O. A. Öberg (om älvkvarnar) och amanuensen Louise Hagberg; från Värmland av fil. kand. Hader Johansson och fröken Bertha Edgren; från Dalarna av stud. E. Sandback, fil. kand. A. Nygård, intend. N. E. Hammarstedt, dr L. Levander, amanuens Anna Lewin och kontrollör K. Trotzig; från Jämtland av amanuens Sigurd Erixon, folkskolelär. Levi Johansson, fröken Ella Ohlsson och amanuens Louise Hagberg; från Medelpad av folkskolelär. Levi Johansson, fil. kand. E. Hofrén, fröken Hilda Ohlson och amanuensen Louise Hagberg; från Ångermanland av fröken Ella Ohlsson (en större samling) och kand. E. Hofrén; från Väster- och Norrbotten av förf. S. Dahlbäck och fröken Ella Ohlsson; från Lappland av fotografen Borg-Mesch (en större samling fotografier ur lapparnes liv), av hr Jon Johansson och fröken Ella Ohlsson samt från Stockholm av amanuensen Louise Hagberg. Strödda uppteckningar från skilda landskap erhöles av fil. kand. S. Rothman (Småland, Östergötland och Uppland), skriftställaren Pehr Johnsson (Skåne, Blekinge, Närke, Uppland och Hälsingland) samt av dr Helge Rosén.

Från Norge erhöles genom amanuensen Louise Hagberg dräkt- och folk-livsbilder m. m. från Gudbrandsdalen, Nordfjord, m. fl. ställen.

Samfundsväsen. I den mån byundersökningarna från sommaren 1919 hunnit utarbetas, har materialet införlivats med arkivet, men huvudparten av inkommet material härrör dock från föregående års undersökningar. Sålunda inkommo nu omfattande anteckningsserier rörande byväsen, och äldre samfundsliv för övrigt, från Småland, Halland, Bohuslän, Uppland och Gästrikland, varvid jämte amanuensen Sigurd Erixon särskilt fil. kand. Sven Rothman, fil. kand. Josef Svensson och fil. mag. Torsten Lenk bidragit vid utskrivningen. Äldre by- och familjehandlingar i original eller avskrift inkommo dels i samband med byundersökningarna från nu nämnda landskap, dels från Skåne, huvudsakligen genom skriftställaren Per Johnsson.

Allmogens byggnadskultur. Det under 1919 inkomna materialet från detta och föregående års byundersökningar är utomordentligt omfattande och utgöres av planritningar av byar, fåbodar och byggnader, ritningar och sektioner av hus, husdetaljer och möbler samt fotografier och bebyggelsebeskrivningar. Amanuensen Sigurd Erixon har vid utarbetandet härav biträttts av följande personer: arkitekterna Bruno Kjellström, E. Lovén och Helge Thiis, teknologerna Nils Beckert, Leif Grung, Gösta Hedström, Sven Häggbom, Erik Lund, Erik Lundgren, Harald E. Namtvedt, Adolf Niklasson, G. Palm, Dag Ribbing, Inge Staaf, Ville Vesterberg, överläraren Carl Kjellin samt fil. kandidaterna Sven Rothman, Torsten Lenk, Josef Svensson och kandidaterna Ruben Lundgren, Emanuel Hofrén och Sigfrid Borgström. Det sålunda färdigblivna materialet härrör från Småland, Halland, Bohuslän, Västergötland, Östergötland, Södermanland, Närke, Dalsland, Uppland, Dalarna och samtliga norrländska landskap. Vid sidan av byundersökningarna har arkivet dessutom riktats med fotografier (delvis negativ) av kand. A. Billow (från Öland), fil. lic. E. Salvén (från Hälsingland), amanuensen Gerda Cederblom (från Uppland), amanuensen Anna Lewin (från Dalarna), grosshandlaren Erik Zetterberg (från Öland och Blekinge) och amanuensen Louise Hagberg (från Hälsingland). Slutligen har arkivets avdelning för skioptikonbilder vunnit ytterligare ökning.

Städernas byggnadskultur. Uppmättningsritningar av gamla gården n:o 145 i Strängnäs, utförda av arkitekt Ivar Callmander; fotografier framställande exteriörer samt inredningar och väggmålningar i apoteket Vasen å Djurgården i Stockholm samt fotografier av byggnader i Göteborg och Falun.

Prästgårdsarkivet. Närmast föregående årsredogörelser ha lämnat uppgifter om tillkomsten av denna samling genom inkomna svar å museets frågeformulär till prästerskapet. I och med detta år torde insändandet av dylika svar få betraktas som i stort sett avslutat, om ock ännu alltjämt en-

staka beskrivningar insänts av boställsinnehavare; och därmed är den grundstomme av material för prästgårdarnas kulturhistoriska beskrivning hopbrakt, som kunnat vinnas tack vare prästerskapets synnerligen välvilliga frivilligt åtagna medarbetareskap.

Materialsamlingens vidare utökande har under året skett huvudsakligen genom arbete, som kunnat utföras av kulturhistoriskt skolade forskare under resor företagna för andra ändamål. Till undersökningsresor direkt för prästgårdsbeskrivningarna har nämligen tyvärr under året inga medel funnits disponibla. Men i samband med kyrkoinventeringar har fil. lic. E. Salvén insamlat åtskilligt värdefullt material från Norrland och amanuensen A. Billow likaledes från Öland och Kalmar län. Vid de av amanuensen S. Erixon ledda byundersökningarna ha även prästgårdar undersökts, och dessutom har ett antal fotografier förvärvats på andra vägar.

Till belysande av högre ståndskulturen ha till arkivet förvärvats ritningar, negativ och fotografier av herregårdar i Skåne, Västergötland och Blekinge samt av möbler, silver, keramik, glas.

I likhet med föregående år har lämnats en samling negativ av möbler, keramik, silver m. m. från Bukowski-auktionerna 1919 och hösten 1918.

Till Hazeliarkivet hava genom gåvor och inköp förvärvats 34 brev och mindre skrivelser från Artur Hazelius, dat. 1873—1890, varav ett trettiootal erhållits såsom gåva av fröken Katy af Petersens. Dessutom har direktör C. U. Palm givit arkivet ett värdefullt tillskott genom överlämnandet av ett drygt tusental »orderlappar», av vilka en del äro synnerligen belysande för A. Hazelii arbetssätt. Bibliotekarien Claes Annerstedt har ställt 12 brev till förfogande för avskrivning. Genom fröken Anneken Petersen, Drammen, har museet satts i tillfälle att taga avskrift av 157 brev från A. Hazelius till Torjus Bolkesjö, dat. 1876—1887 och belysande för museets utveckling. Professor V. Vasenius, Helsingfors, har såsom gåva överlämnat 7 brev i avskrift från A. Hazelius till Z. Topelius åren 1870—1894.

Vidare ett album med porträtt av skarpskyttar tillhörande Stockholms 5:te Skarpskytte Kompani 1866.

Tillfälliga utställningar, depositioner och utlån.

I lokalen för tillfälliga utställningar var den 7 maj—15 juni samt den 1—15 september anordnad en utställning av svenskt tenn. De utställda föremålen utgjorde till största delen ett urval ur museets egna samlingar, vari nu för första gången ingingo den Löwenadlerska samlingens många föremål. Till komplettering voro från ett antal kyrkor och privatpersoner ett

begränsat antal märkligare föremål lämnade som lån. Utställningen hade ordnats av amanuensen S. Wallin med benäget biträde av ingenjör Alb. Löfgren, vilken förbereder ett arbete över det svenska tennhantverkets historia. En kort vägledning till denna den 15:de i ordningen av Nordiska Museets tillfälliga utställningar utgavs av amanuensen Wallin.

Depositioner. Genom fröken Hilda Wallin har från fru Josephine Roghs, f. Tiwander, stärbhus deponerats silver, såsom: ett sockerskrin, en tekanna, en skål, en kaffekanna, 2 par ljusstakar och en sked.

Utlån. Följande föremål hava varit utlånade från museet: 6 st. norska vävnader till Norsk Kunstindustrimuseum i och för utbildning i vetenskapligt arbete; 12 st. porträtt i olja till Folktypsutställningen i Akademien för de fria konsterna; ett antal akvareller av A. T. Gellerstedt samt ett par oljemålningar till den av Svenska Dagbladet anordnade utställningen av »Hammarbyminnen», vilken likaledes var anordnad i Akademien för de fria konsterna.

Utgivna arbeten.

Museets publikationer. Fataburen, årg. 1919, omfattande 164 sidor samt bilagan Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvaltning år 1918, 42 sid. — Vägledning genom Nordiska Museets samtliga avdelningar, utarbetad av G. UPMARK och NILS LITBERG, 80 sid. 8:o. — Utställning av svenskt tenn, kort vägledning av SIGURD WALLIN, 16 sid. 8:o. Skansens veckoprogram 30 april—21 sept. — Skansens vårfest 1919 (program). — Engelbrektsagan, friluftsspel av F. Nycander, 29 s. 8:o.

Av tjänstemännen utgivna arbeten.

Dr UPMARK: Vägledning i avdelningen för de högre stånden och skråavdelningen, tr. i Vägledning genom Nordiska Museets samtliga avdelningar (jfr ovan). — »Karl XII:s dryckeskanna», tr. i Fataburen 1919. — Gäddeholm, Målhammar, Åkers styckebruk, tr. i »Svenska slott och herresäten», ny följd. — Redigerat och utgivit Samfundet S:t Eriks årsbok.

Intendenten HAMMARSTEDT: artiklar i Fataburen och Nordisk Familjebok.

Intendenten Keyland: Svensk allmogekost. Bidrag till den svenska folkhushållningens historia. I. Vegetabilisk allmogekost. II. Animalisk allmogekost, brygd, brännvinsbränning och hemtobaksodling i nordvästra Värmland. — Julbröd, julbockar och Staffansång. Dokument rörande den svenska allmogens julfrande. — Redigerat Skansens programblad.

Professor Lithberg: Allmogeforskningen och etnologien (installationsföreläsning 7/5 1919), tr. i Fataburen 1919. — Friareskedar, tr. i Rig 1919.

Amanuensen dr Ambrosiani: Den kulturhistoriska inledningen i Kyrkogårdskonst, redigerad av arkitekten H. Wadsjö. — Dokument rörande de äldre pappersbruken i Sverige. Föreningens för Svensk Kulturhistoria böcker I: 1. — Slädens användning vid dödsriter, tr. i Rig 1919. — Översikt av kyrkornas byggnadshistoria på Gotlands landsbygd, tr. i Rig 1919. — Redigerat Studier, tillägnade Oscar Almgren 9/11 1919. (Rig 1919 2—4, 1920 1—2).

Amanuensen Erixon: »Jultuppar», tr. i Arkiv för norrländsk hembygdsforskning 1919; »Svenska gårdstyper», tr. i Rig 1919 h. 1; »Söderköping», en översikt över dess utbildnings- och utvecklingshistoria», tr. i Gamla Svenska Städer, del VI; »Bergshanteringen och kulturhistorien», tr. i Teknisk Tidskrift, Jubileumsnummer vid Bergsskolans 100-årsjubileum sept. 1919; »Samlingsplatser och bröllopsstugor hos den svenska allmogen», tr. i Studier tillägnade Oscar Almgren 9/11 1919; artiklar i Nordisk Familjebok; recensioner i Fataburen.

Amanuensen Wallin: De svenska prästgårdarna som objekt för kulturhistorisk forskning, tr. i Fataburen 1918. — Den Löwenadlerska tennsamlingen i Nordiska Museet, tr. i Fataburen 1919. — Utställning av svenskt tenn, kort vägledning i Nordiska Museets tillfälliga utställning n:r XV. — Utredning rörande Hälsingborgs Musei förflyttning till Fredriksdahl; förf. tillsammans med Torsten Mårtensson. — Redigerat häfte VI av samlingsverket Gamla Svenska Städer.

Amanuensen fil. lic. Bäckström: »Nordiska Museets utställning av svenskt tenn våren och hösten 1919», tr. i Svenska slöjdföreningens tidskrift. — »En krönika om den Tessinska slottskyrkan 1693—1697» (recension därsammanstädes). — »Thomans och Estenbergs meritförteckningar», tr. i Tidskrift för konstvetenskap. — »Om 1700-talets holländska klinkert», tr. i tidskriften Tegel.

Amanuensen fröken Hagberg: Forna dagars jul i Bjuråker, tr. i Fataburen 1919.

Amanuensen fröken Cederblom: Viktor Rydbergs arbetsrum och Gustaf Retzius såsom etnograf; båda uppsatserna i Fataburen 1919.

Undersöknings- och studieresor.

Dr Upmark har under år 1919 företagit följande resor: i februari till Örebro för besiktning enligt uppdrag av lokaler för Örebro Museum; i maj till den av Nationalmuseum anordnade s. k. kulturmässan i Skara; 15 juni—15 juli på enskild bekostnad till herrgårdar i Skåne och Västergötland samt till Köpenhamn; i september till Skandinaviska museiförbundets möte i Kristiania.

Intendenten Keyland företog i juni, på anmodan av Värmlands Naturhist. och fornms förening, en resa till Karlstad för avgivande av förslag angående ett planerat friluftsmuseum.

Professor Lithberg, vilken såsom sakkunnig åt k. fornminneskommittén erhållit uppdrag att undersöka och uppgöra förslag till organisation av de svenska landsortsmuseerna, besökte i samband härmed följande museer: Göteborg, Vänersborg, Karlstad, Älvdalen, Leksand, Falun, Östersund, Luleå, Umeå, Härnösand, Sundsvall, Hudiksvall, Karlskrona, Kristianstad, Simrishamn och Lund. — Deltog i Skandinaviska museiförbundets möte i Kristiania i september samt besökte i samband därmed Folkemuseerna i Kristiania, Lillehammer, Hamar och Elverum.

Amanuensen dr Ambrosiani: utom kortare resor i Stockholmstrakten i början av juni med anslag från Westmanska fonden i Linköping undersökt de delar vid Motala ström mellan Motala och Borensberg, som genom upp-dämning skola vattendränkas; under sommaren arkivstudier på Tumba pappersbruk; i september till Skandinaviska museiförbundets årsmöte i Kristiania och på hemvägen besökt museerna i Lillehammer, Hamar och Elverum.

Amanuensen Erixon: undersökningsresor i Dalsland, Dalarna och Östergötland under juni och augusti månader i samband med byundersökningarna (jfr här nedan); till Kristiania och Lillehammer etc. i september i och för deltagande i Skandinaviska museiförbundets möte; till Koversta by i Öster-Färnebo sn, Gästrikland, i och för byns konservering i sept.; till Göteborg, Västerås och Skultuna för särskilda kulturhistoriska arbeten.

Amanuensen Wallin: under juli och augusti resor på enskild bekostnad för studier rörande begravningsvapen i kyrkor inom Uppland, Södermanland, Närke, Östergötland, Småland och Öland.

Amanuensen Bäckström: resa under sista veckan av april till Kosta och Orrefors glasbruk samt resa, delvis på enskild bekostnad, från d. 22 maj till den 5 juni för att studera äldre svenskt glas och äldre svensk keramik, varvid besöktes museer i Söderhamn, Hudiksvall, Sundsvall, Härnösand och Umeå, Sandö glasbruk i Ångermanälven samt privatsamlingar i Härnösand och Umeå.

Amanuensen fröken Hagberg: i augusti och september (semester) till Olden i Nordfjord, N. Bergenhus amt, och Vaage i Gudbrandsdalen, Norge, varvid en del föremål och fotografiska negativ (folklivsbilder m. m.) förvärvades och uppteckningar gjordes.

Amanuensen fröken von Walterstorff: 2 dagars besök i juni på hemslöjdställning i Linköping för textilstudier och (semester) resa till danska museer i samma syfte.

Byundersökningar. Byundersökningarna fortsattes under sommaren 1919 i enlighet med den av amanuensen Sigurd Erixon uppgjorda planen för allmän översiktlig undersökning av allmogens gamla samfundsväsen och byggnadskultur. Arbetenas omfattning måste dock tyvärr ej oväsentligt inskränkas

i jämförelse med föregående års, emedan tillräckliga penningmedel icke stodo tillbuds för både arbetet i fältet och de stora kostnader, som erfordras för bildmaterialets och textens utarbetning. Utifrån kommande medel måste delvis användas även för sistnämnda ändamål.

För årets undersökningar ha utom museets reseanslag användts ett amanuensen Erixon tilldelat statsanslag om 5,000 kr. samt 1,000 kr., som skänkts för ändamålet av godsägaren Oscar Ekman, Bjärka-Säby, som ännu en gång visat sin stora förståelse för dessa arbeten. Dessutom erhöles 1,000 kr. av Göteborgs Jubileumsutställning mot villkor att vid undersökningarna i Dalsland och Värmland en del insamlingar och utbildningar rörande äldre hantverk skulle göras för utställningens räkning.

Undersökningarna fördelade sig på följande sätt:

1) En expedition i Dalsland och sydvästra Värmland under juni och juli månader. Deltagare: fil. mag. Ragnar Jirlow, arkitekt Helge Thiis och teknolog Nils Beckert.

2) En expedition i Dalarna under juni och juli månader. Deltagare: kand. E. Sandback och arkitekt Otto Hald.

3) En undersökningsresa under juli månad i Ångermanland och norra Medelpad av fil. kand. Manne Hofrén.

4) En undersökningsresa av arkitekt Bruno Kjellström till norra Härjedalen för att besiktiga gården Tån i Storsjö sn, vilken gård Skönviks A.B. är ägare till och nu önskade restaurera så pietetsfullt som möjligt. Meningen var, att den skulle bli ett fornhem för bygden. Ett detaljerat restaureringsförslag med möbleringsprojekt avlämnades senare till Skönviks bolag, som helt bekostade undersökningen.

Det insamlade materialet utgöres av by- och gårdsplaner, uppmätningar och fotografier av byar, fäbodas, byggnader och bostadsinredningar med betydande anteckningar samt uppteckningar rörande samfundsväsen, seder och tro. Likaledes förvärvades en del föremål. Materialets utarbetning påbörjades under hösten 1919.

Vid sidan av dessa arbeten sattes amanuensen Erixon på privat initiativ och med privata medel i tillfälle att driva specialundersökningar av likartat slag, ehuru mera ingående, på mindre områden i Dalarna och Östergötland. Materialet härav torde i sinom tid få disponeras av Nordiska Museet. I samband med byundersökningarna har museet åtagit sig kontrollskap över hembygds-museet i Koversta by, Öster-Färnebo sn, Gästrikland, detta på anmodan av Stora Kopparbergs Bergslags A. B., som äger byn och upplåter område och lokal. Se ovan sid. 12.

Skansen.

Ledningen av yttre arbeten, fester, friluftsteatern, serveringarna o. dyl. på Skansen har handhåfts av ekonomichefen överste N. C. RINGERTZ.

Expeditionen har föreståtts av amanuensen fröken ANNA RUDBECK med biträde tidvis av amanuensen fröken LAURA STRIDSBERG och fröken LALLA KUGELBERG.

Materialgårdsfrågan har även under år 1919 av ekonomiska skäl måst stå tillbaka, ehuru dess lösning måste betraktas såsom ett av de viktigaste önskemålen för en ur olika synpunkter ändamålsenlig skötsel av Skansens ekonomi.

En del arbeten hava under året utförts till gagn för Skansens serveringar: Sagaliden har ånyo tagits i anspråk för detta ändamål dels för att under vintertiden kunna uthyras till slutna sällskap, dels för konditori- och annan lättare servering under sommarmånaderna. — I Högloftet har nytt golv, stavparkett av ek, inlagts, varjämte värmeledning införts, och i samband härmed har tvättinrättningen i Storboden försetts med moderna anordningar för att kunna tillgodose serveringens alltjämt stegrade behov av tvätt.

Invid Orsakullen har rests en jätteflaggstång, vilken fullt färdig och monterad som gåva överlämnats till Skansen av styrelsen för »Svenska flaggens dag».

Skansens fester m. m. Årsskiftet högtidlighölls med nyårsvaka, klockringning från Skansens staplar, koraler, stjärngossar, bål och eldar. Herr Anders de Wahl uppläste från Reuberget Tennysons dikt Nyårsklockan.

Valborgsmässoaftonen, den 30 april: sång av Stockholms Studentsångarförbund, ringlekar, folkdanser, konserter av K. Flottans musikkår och vid Orsakullen den gamla leken »Slå katten ur tunnan».

1 maj: fosterländsk medborgarfest med tal från olika talarstolar och medverkan av ett flertal musikkårer och sångföreningar.

Skansens vårfest började lördagen den 24 maj och fortgick t. o. m. söndagen den 1 juni med delvis uppehåll den 26 och 30 maj.

H. K. H. Kronprinsessan hade även 1919 åtagit sig att beskydda Skansens vårfest.

Festen tänktes förlagd till 1400-talet, och å planen vid Bollnässtugan fram till Seglora kyrka var uppförd en medeltidsstad, »Skråätuna» — med ringmur, torg, gränder, rådhus, gästgiveri och hantverksbodas. I staden försiggick S:t Eriksmässa, som öppnades med brukliga ceremonier av stadens myndigheter. Under mässan tillverkade och försålde hantverkare sina varor och landsbefolkningen utbjöd sina produkter. Hela »staden» med dess byggnader, försäljningar, nöjen och olika uppträdanden var anordnad av sammanslutningen

Konsthantverkarnas Gille i Stockholm, vars medlemmar, klädda i 1400-talets dräkter, själva skötte försäljningen och i de olika små hantverkare-interiörerna utförde sina arbeten. Där funnos guldsmeder, präntare, bildskärare, drejare, målare, gelbgjutare, tunnbindare, väverskor, spetsknypplerska, krukmakare, korgmakare m. fl. På aftonen ordnades en procession till S:t Eriks ära med S:t Eriks banér, gigare och trumslagare, riddare, prelater, munkar och borgare, varvid borgmästaren framsade en hyllningsdikt.

Å Orsakullen uppfördes »Engelbrektssagan», friluftsskådespel i 8 uppträdanden, av Fredrik Nycander, av omkring 60 à 70 personer.

Såväl Svenska Folkdansens Vänner som Folkvisedanslaget medverkade. Skansens sedvanliga vårfestmarknad var förlagd å Bollnässtugans västra sida, där man återfann ett flertal av de damer, som förut biträtt vid vårfesterna och vilka nu skötte försäljningen i de olika stånden, där leksaker, godsaker och framför allt tombolalotter såldes.

Under vårfesten besöktes Skansen av styrelserna för de svenska, norska och danska föreningarna »Norden», samlade i Stockholm den 23 och 24 maj. Söndagen den 24 maj var vid Orsakullen en högtidlighet med tal av de tre ländernas representanter och sång av Stockholms Sångarförbund. Varje afton under vårfesten var anordnad motettafton i Seglora kyrka av Oscars kyrkas motettkör. Kristihimmelsfärdsdag på middagen konsert vid Seglora kyrka av K. F. U. M:s Sångkör. På e. m. å Nedre Solliden kvinnornas medborgarfest i anledning av den kvinnliga rösträttens genomförande. Söndagen 1 juni konsert vid Orsakullen av Stockholms Sångarförbund.

Vårfesten gynnades av lämpligt väder och var under alla dagarna livligt besökt.

6 juni: svenska flaggens dag.

Midssommaraftonen firades med dans och lekar kring majstången vid Morastugan samt vaka med koraler och klockringning från Håsjö- och Hällestadstaplarna.

3 juli: italienska flottister på besök i Stockholm inbjudna av Stockholms stad till fest å Skansen. Å dansbanan vid Bollnässtugan extra folkdanser av Skansens folkdanslag, varefter de främmande gästerna bereddes tillfälle att själva deltaga i dansen.

4 juli: fosterländsk medborgarfest i anledning av Riksskyttetävlingarna. Festen inleddes med svensk lösen samt skyttarnas högtidliga uppmarsch under standar och fanor samt musik av flera musikkårer. Vid Orsakullen tal av krigsministern, statsrådet C. A. Nilsson samt professor Frans von Schéele och sång av Stockholms Sångarförbund under anförande av direktör O. Sandberg. Under aftonen spelade en orkester av svenska och norska folkskolegossar, varefter »Fältvakten» av J. L. Runeberg framställdes. Dagen avslutades med uppställning av i festen deltagande trupper och bön av general Gustaf Ugglå å planen framför Seglora kyrka.

5 juli: konsert av omkring 250 svenska och norska folkskolegossar vid Orsakullen, varvid svenska och norska stycken spelades. — Samma dag å banan vid Bollnässtugan ringlekar av en grupp folkskolebarn från Filipstad, vilka även utförde en del sångnummer.

7 juli: Frälsningsarméns fest å avstängt område vid Nedre Solliden.

19 juli: konsert av ett 30-tal norska gossar från Narvik.

26 juli: Bellmansdagen, förutom Skansens vanliga program sång av Bellmanskören.

9—10 augusti: fest anordnad till förmån för Stockholmsarbetares semesterhem. Vid Orsakullen tal av herr Fredrik Ström. Kring Bollnässtugan marknad med försäljning av böcker, bär och frukter m. m. samt ett flertal mindre serveringar. En tombola var i samband med festen anordnad, till vilken lotter försåldes såväl å Skansen som å platser i staden.

Dr G. Upmark och en del av Nordiska Museets tjänstemän höllo vid olika av stugorna föredrag om Nordiska Museets och Skansens uppkomst, utveckling och betydelse. — Ett festtåg kallat Forntid—Nutid—Framtid tågade genom Skansen. — Vid Orsakullen uppfördes ett festspel: »I brytnings-tid», stämningsbild från vikingatidens slut, i två tablåer av pseudonymen Håkan Röde. Regi: författaren Axel Berggren. Söndagen den 10 talade professor Knut Kjellberg över ämnet »Humanitet». Båda dagarna cabaret i Övre Sollidens äldre musikpaviljong, konserter, ringlekar, folkdanser m. m.

6 november, Gustaf II Adolfs, och

30 november, Karl XII:s dödsdag, flaggades och båda dagarna voro trupper ur Stockholms garnison inbjudna att å Skansen högtidlighålla minnesdagarna.

30 november, Artur Hazelii födelsedag och Nordiska Museets högtidsdag, flaggades, och smyckades Artur Hazelii grav, där karoliner höllo vakt.

14 december: julmarknad med försäljning av hemslöjdsalster, julbockar av halm, julbröd m. m. I Bollnässtugan Lucia och å dansbanan julgran.

Gustafsdagen den 6 juni och Konungens födelsedag den 16 juli flaggades och gavs kunglig salut från batteriet å Övre Solliden.

Ett större antal minnesdagar efter framstående svenska personer och fosterländska tilldragelser högtidlighöllos med flaggning, nämligen:

15 januari: Kronprinsessans födelsedag. — 11 februari: Svenska arméns dag. Tåget över Bält. — 5 mars: Svenska kyrkans dag. Uppsala mötes beslut. — 12 mars: H. M. Drottningens namnsdag. — 23 maj: Svenska forskningens dag. Carl von Linné. — 6 juni: Gustaf Vasas dag. — 16 juni: H. M. Konungens födelsedag. — 10 juli: Svenska flottans dag. Segern vid Svensksund. — 7 augusti: H. M. Drottningens födelsedag. — 20 augusti: Berzelii dag. — 15 oktober: Johan Olof Wallins dag. — 24 oktober: Nordiska Museets öppnande. — 6 november: Gustaf II Adolfs dag. — 11 november: H. K. H. Kronprinsens födelsedag. — 30 november: Karl XII:s dag.

Minnesringning har ägt rum efter:

konstnären Carl Larsson den 26 januari, överintendenten vid Nationalmuseum, konstnären Rickard Berg den 1 februari, den 27 maj å Artur Hazelii dödsdag, den 18 juli efter musikdirektör Frans Tiger samt den 28 juli efter professor Gustaf Retzius.

Skansens friluftsteater övertogs 1919 av direktör Gustaf Linden, och uppfördes under sommaren »Per Olsson och hans käring», komedi ur folklivet i 3 akter av Gustaf af Geijerstam. Intermezzomelodier av Ture Rangström. Regie: Gustaf Linden. Första föreställningen gavs 7 juni, sista 24 augusti och tillsammans gävos 81 föreställningar.

Skansens klädkammare. Förrådet ökades med 4 st. allmogedrakter, 2 högre stånds-drakter och en del dräktplagg.

Klädkammaren gjorde under året en stor förlust, då fru *Josephine Wänn* på grund av nedsatta krafter ansåg sig böra lämna sin verksamhet å Skansen.

Redan under Skansens tidigare år anlidades fru Wänn vid de stora festerna. Både vid dessa tillfällen och under sin mångåriga fasta anställningstid vid institutionen har fru Wänn i Skansens klädkammare utfört sitt arbete med stor plikttrohet, outtröttligt nit och aldrig svikande intresse och villighet.

Skansens serveringar. Källarmästaren Adrian Bodin, som anställdes den 1 oktober 1918, avled i spanska sjukan den 5 februari 1919, och till hans efterträdare utsågs herr Carl L. Brolin, som tillträdde befattningen den 1 april 1919.

Skansens observatorium har under året varit tillgängligt för allmänheten varje helgfri måndag och torsdag kl. 8—10 e. m., då väderleken varit lämplig med undantag av månaderna maj—september. Demonstrationerna, beledsagade av kortare föredrag, leddes liksom föregående år av amanuensen Karl Modin. — Under hösten uppläts observatoriet en gång i veckan åt en avdelning av Arbetarnas Bildningsförbund, som där genomgick en kurs, såväl teoretisk som praktisk, i astronomi. — Observatoriets instrument hava under året använts även för vetenskapliga undersökningar, vilka utförts såväl av föreståndaren som av fil. lic. S. Cederstrand. Genom tillmötesgående av telegrafstyrelsen, erhåller observatoriet rapporter från telegrafverkets vaktföreståndare å Skeppsbron om alla där registrerade jordströmmar. Dessa iakttagelser bearbetas sedermera tillsammans med norrskensrapporterna från observatoriets observatörer landet runt och komplettera sålunda på ett ypperligt sätt den katalog över observerade norrsken som sammanställs vid observatoriet.

Besök och studier.

Besök. Hela institutionen Nordiska Museet med Skansen besöktes under år 1919 av 1,054,496 personer.

Samlingarna i museibyggnaden å Lejonslätten voro tillgängliga för besökande alla dagar i veckan, vardagar kl. 11—4, sön- och helgdagar kl. 1—4, utom under den mörka årstiden, då museet stängts något tidigare. — Långfredagen samt julafton och juldagen var museet stängt. — Tillträdet till Livrustkammaren var fritt söndagar och fredagar, övriga dagar berättigade inträdesavgiften till museisamlingarna även till inträde i Livrustkammaren.

Antalet besök under året utgjorde 64,785, vilka på de olika månaderna fördelade sig sålunda.

januari	2,759	juli	11,551
februari	2,690	augusti	7,750
mars	4,941	september	5,271
april	4,461	oktober	4,652
maj	4,946	november	3,599
juni	10,163	december	2,002
		Summa besök	64,785

Skansen har varit tillgänglig alla dagar i veckan från kl. 8 f. m. till kl. 10 e. m. (under den mörka årstiden till kl. 8 e. m.).

Inträdesavgiften till Skansen höjdes under året från resp. 50 och 25 öre till 75 och 35. Angående ledamotsavgifterna i Samfundet för Nordiska museets främjande se sid. 51.

Antalet besök utgjorde 989,711. På de olika månaderna fördela sig besöken sålunda:

januari	12,881	juli	180,023
februari	14,125	augusti	147,691
mars	23,228	september	87,409
april	73,822	oktober	33,512
maj	167,811	november	19,942
juni	200,012	december	29,255
		Summa besök	989 711

Studiebesök. Under år 1919 utlämnades till museisamlingarna å Lejonslätten 805 studiekort, av vilka 709 även berättigade till fritt inträde. Studier hava idkats av K. Tekniska Högskolan, Tekniska skolan, Konsthögskolan, Fredrika Bremerförbundets yrkesskolor, Handarbetets Vänners skolor, Andrea

Eneroths handarbetsseminarium, Johanna Brunssons vävskola samt en del målar-, elementar- och folkskolor i Stockholm m. fl.

Å Skansen utlämnades 535 st. studiekort berättigande till fritt tillträde samt 83 st. ej gällande för inträde.

Samfundet för Nordiska Museets främjande.

Samfundets styrelse, som utgöres av samma personer som museets nämnd, har under året haft 2 sammanträden. Samfundets ledamöter hava haft ett sammanträde. Samfundets expedition har föreståtts av amanuensen fröken LALLA KUGELBERG.

Den 31 dec. 1919 räknade Samfundet 4,079 ledamöter; av dessa voro 64 hedersledamöter, 204 ständiga ledamöter och 3,811 stiftande ledamöter. Av dessa sistnämnda voro 1,203 befriade från avgift. Antalet nyingångna ledamöter under året var 280, därav 3 ständiga. Döda under året voro 4 heders-, 10 ständiga och 95 stiftande ledamöter, varjämte 829 ledamöter utgått ur Samfundet.

De avlidna hedersledamöterna voro:

bankir Carl Cervin,
doktorinnan Marie Louise Lundin,
professor Gustaf Retzius,
fröken Hulda Wikström.

Jämlikt styrelsebeslut av den 30 dec. 1918 höjdes från och med 1919 årsavgiften för stiftande, i huvudstaden bosatt ledamot till 10 kr. och avgiften för ständig ledamot till 200 kr.

Ekonomi.

Räkenskapskontoret har stått under ledning av ekonomichefen överste N. C. RINGERTZ, som haft biträde av amanuenserna fröknarna SELMA STRÖM, IDA MÖLLER och RAGNHILD BERGSTRÖM samt bokhållaren HARALD ENGWALL.

Den ekonomiska ställningen framgår av revisionsberättelsen för år 1919, vilken härmed återgives.

Till Kungl. Vetenskapsakademien.

Undertecknade, som av Kungl. Akademien utsetts att såsom revisorer granska Nordiska Museets räkenskaper och förvaltning för år 1919, få — sedan siffergranskning av räkenskaperna jämlikt bifogade intyg av därtill utsedd person utan anmärkning blivit verkställd — avgiva följande revisionsberättelse.

Ett sammandrag av Nordiska Museets utgående balansräkning den 31 dec. 1919 visade denna ställning:

Tillgångar:

Museibygnaden på Lejonslätten	3,449,751: 75 Kr.
Samlingar och inventarier	635,389: 30 >
Skansens kapitalvärde	1,130,114: 47 >
Fordran på olika personer och bolag	60,000: — >
Innestående bankräkningar	99,175: 28 >
Obligationer	544,387: 32 >
Kassabehållning	185: 55 >
Summa	5,919,003: 67 Kr.

Skulder:

Återstående utgifter för 1919	53,702: 89 Kr.
Fonderna	816,803: 85 >
Skuld å köpeskillingen för Skansen	6,000: — >
> till Stockholms stad	25,707: 82 >
> å bankräkningar	3,368: 04 >
> till skattmästaren	3,000: — >
Livruskammaren och profésamlingen	12,805: 94 >
Behållning vid årets slut	4,997,615: 13 >
Summa	5,919,003: 67 Kr.

Museets värdepapper befinna sig fortfarande i Skandinaviska Kreditaktiebolagets förvar och värd. Bolagets kvitto därpå har av oss jämförts med museets räkenskaper utan att giva anledning till någon erinran.

Huvudbokens konto »Sammandrag av inkomster och utgifter» visar följande ställning under år 1919.

Inkomster:

Statsanslaget	197,504: — Kr.
Beviljat anslag för byundersökningar	5,000: — >
Från Samfundet för Nordiska Museets främjande	13,803: 50 >
Gåvor under året	14,884: 46 >
Bidrag från fonderna	12,629: 70 >
Inträdesavgifter	25,810: 15 >
Årskort	24,162: — >
Förlagsartiklar	15,777: 92 >
Inkomster av lotterimedel	4,981: 70 >
Överskjutande inkomst av Skansen	256,295: 23 >
Summa	570,848: 66 Kr.

Utgifter:

Löner, arvoden och pensioner	224,842: 11 Kr.
Inköp av samlingar samt av böcker och inventarier	14,788: 25 >
Litterära arbeten och fotografering	5,056: 67 >
Expedition, annonser, utställnings- och resekostnader	23,696: 03 >
Försäkringskostnader	4,141: 07 >
Underhålls- och inredningsarbeten	14,293: 15 >
Vatten, uppvärmning och belysning	33,518: 71 >
Livruskammaren	7,143: 13 >
Extra renhållning och vakttjänst	3,825: 11 >
Sjukdoms- och olycksfallsersättning	586: 96 >
Diverse utgifter	2,642: 07 >
Räntor	3,559: 30 >
För museibygnaden å Lejonslätten	4,000: — >
Överfört till pensionsfonden	11,000: — >
Överskjutande inkomster	217,656: 10 >
Summa	570,848: 66 Kr.

Statsanslaget har ökats med ett dyrtidsanslag å 77,504 kr. Inträdesavgifter samt inkomsten å förlagsartiklar förete en ökning å 10,154 resp. 8,974 kr. Vidare har Skansen givit ett överskott å 256,295. Skansens servering, som under krisåret 1918 krävde ett förskott å 59,302, för vilket redogjordes i förra revisionsberättelsen, har under detta år bidragit till nämnda överskott med 32,441 kr., varav 20,000 kr. bokförts som avbetalning. Museets utgifter för löner och arvoden hava ökats med 43,706 kr. Tack vare det ökade statsanslaget samt de ovan anförda inkomsterna har den ekonomiska ställningen emellertid förbättrats, vilket ger sig tillkänna i en minskning av museets skulder. Det har även varit möjligt att överföra 11,000 kr. till pensionsfonden. Ökningen i fondernas summa härrör till sin huvudsakliga del från greven och grevinnan W. von Hallwyls donation å 430,421 kr. för inrättandet av en professur i nordisk och jämförande folklivsforskning.

Stockholm i november 1920.

J. Gust. Richert.

H. von Koch.

J. E. Johansson.

Till Kungl. Vetenskapsakademien.

I sammanhang med revisionen av Nordiska Museets räkenskaper och förvaltning under år 1919, vilken Akademien uppdragit åt undertecknade, hava vi även granskat Samfundets för Nordiska Museets främjande räkenskaper för samma år och därvid icke funnit någon anledning till anmärkning.

Stockholm i november 1920.

J. Gust. Richert.

H. von Koch.

J. E. Johansson.

Vid siffergranskningen av 1919 års räkenskaper för Nordiska Museet och Samfundet för Nordiska Museets främjande har någon anledning till anmärkning icke förekommit, alla utgiftsposter hava vid jämförelse med bilagorna visat sig vara riktigt verifierade, vilket härmed intygas.

Stockholm den 20 okt. 1920.

Hj. Tillberg.

Samfundet Nordiska Museets Vänner.

Styrelseberättelse för år 1919.

Samfundet Nordiska Museets Vänner konstituerades vid sammanträde i Prins Carls palats torsdagen den 19 december 1918. Antalet av till Samfundet anslutna ledamöter uppgick vid detta tillfälle till jämt 100 personer, därav 30 som förklarar sig vilja ingå som ständiga och 70 som förklarar sig vilja ingå som årligen betalande ledamöter.

Vid det konstituerande sammanträdet antogs stadgar för Samfundet Nordiska Museets Vänner samt företogs val av ordförande och 4 ledamöter utgörande Samfundets styrelse jämte 2 ersättare.

Styrelsen har utgjorts av därvid valda personer, nämligen H. K. H. Hertigen av Västergötland Prins Carl, ordförande; justitieombudsmannen Nils Lilienberg, vice ordförande; grevinnan Ella von Rosen, f. Wijk; konsul Helge Ax:son Johnson, skattmästare, och fil. doktor Gustaf Upmark, sekreterare. Till ersättare i styrelsen valdes vid samma tillfälle disponenten Carl Sahlin och professor Sigurd Curman. Styrelsen har under året hållit två sammanträden, nämligen den 19 december 1918 och den 13 februari 1919.

Samfundets medlemsantal utgjorde den 31 december 1919 263 personer, därav 104 ständiga och 159 årligen betalande ledamöter.

Med stöd av stadgarnas § 6 beslöt styrelsen den 13 februari 1919 att tillsätta ett utskott med uppdrag att besluta om inköp eller sådan användning av Samfundets medel, som omförmåles i stadgarnas § 2 och utsågos till medlemmar av detta utskott vice ordföranden hr Lilienberg, skattmästaren hr Johnson och sekreteraren hr Upmark.

Samfundets verksamhet har i överensstämmelse med stadgarnas § 2 bestått i förvärfvande av värdefulla föremål eller samlingar, vilka såsom gåva överlämnats till Nordiska Museet. De föremål eller samlingar, som under året förvärfvats äro följande:

En samling vävnader och broderier i ylle och linne, därav 3 ryor	kr.	1,650:—
Pokal av glas med lock från Kungsholms glasbruk	>	550:—
Modell av en fiskebod från Väddö socken i Uppland	>	700:—
Kaffekanna av silver, Ystad 1790	>	3,100:—
Sockerskrin av silver, Jönköping 1722	>	1,050:—
Kaffekanna av silver, Stockholm 1760	>	7,000:—
Föremål till byte för förvärfv på Åland	>	100:—
Kaffekanna av silver, Lund 1778	>	6,000:—
Summa kronor		20,150:—

Det sammanlagda belopp, för vilket inköp av föremål till Nordiska Museets samlingar gjorts under den tid denna berättelse omfattar, har sålunda uppgått till kr. 20,150. Dessutom har genom Samfundet till Nordiska Museet såsom gåva från bankir G. Kassman överlämnats en samling skråhandlingar.

Mottagandet av gåvorna har av Nordiska Museet genom tacksamhetsskrivelser erkänts.

Samfundets inkomster hava utgjort:

Ständiga medlemsavgifter	kr.	104,000:—
Årsavgifter	>	15,900:—
Gåva av minister Ira Nelson Morris	kr.	200:—
Gåva av konsul Arnold Bratt	>	100:—
Räntor	>	300:—
Summa kronor		124,057:90

Utgifterna hava belöpt sig till:

Förvärfv (jfr ovan)	kr.	20,150:—
Diverse omkostnader, tryck m. m.	>	1,020:82
Summa kronor		21,170:82

Behållning till år 1920:

Kontant i kassan	kr.	87:39
Innestående å löp. räkning i Sthlms Enskilda Bank	>	102,799:69
Summa kronor		102,887:08
Summa kronor		124,057:90

Till revisorer utsågos vid det konstituerande sammanträdet disponenten Harald Almström och direktör Gösta Carr samt till ersättare för dem kanslirådet Carl Edelstam. Stockholm den 12 mars 1920.

CARL

Nils Lilienberg.

Ella von Rosen.

Helge Ax:son Johnson.

Gustaf Upmark.

Revisionsberättelse.

Undertecknade, utsedda att granska Samfundet Nordiska Museets Vänners förvaltning och räkenskaper för år 1919 få efter verkställd revision avgiva följande berättelse:

Vi hava tagit del av styrelsens protokoll och övriga handlingar samt genomgått räkenskaperna, vilka äro förda med ordning och noggrannhet. Utgifterna äro vederbörligen verifierade och hänvisa vi till i styrelseberättelsen intagna siffror, vilka befunnits överensstämma med räkenskapsböckerna.

Vi tillstyrka årsstämman att bevilja styrelsen tacksam ansvarsfrihet för 1919 års förvaltning.

Stockholm den 18 mars 1920.

Harald Almström.

Gösta Carr.

Gåvor.

Följande penninggåvor hava under 1919 lämnats till Nordiska Museet.

Ekman, O., godsägare, Bjärka—Säby, till resekostnader i och för byundersökningar 1919	1,000:—
Göteborgs minnesutställning, till resekostnader i och för byundersökningar 1919	1,000:—
v. Hallwyl, W., Greve och grevinna, Stockholm, till Greven och grevinnan W. v. Hallwyls donationsfond	393,890: 81
v. Hallwyl, W., greve och grevinna, Stockholm, till lön åt professorn vid Nordiska Museet N. Lithberg för tiden ¹⁰ / ₁ — ³¹ / ₁₂ 1919	12,884: 46
v. Hallwyl, W., f. Kempe, grevinna, Stockholm, till Nordiska Museets pensionsfond för dess professur	36,531:—
Petrelli, J., krigsarkivarie, Djursholm, till Skansens 25-års fond	100:—
v. Platen, C., friherre, Stockholm, till Skansen	1,000:—
Schröder, A. I. och H., fröknar, enligt testamenteriskt förordnande till Fröknarna Schröders donation	9,365: 16
Sjögren, P. A., aktiebolag, Stockholm, till Seglora kyrka å Skansen	3,000:—
	Kronor 458,771: 43

Gåvor av föremål till Museets samlingar hava år 1919 lämnats av följande personer.

Adelsköld, G., f. Brolin, majerska, Stockholm. — Ahlberg, F. O., järnkramhandlare, Stockholm. — Aktiebolaget Gamla Santessonska tenngjuteriet, genom verkmästaren E. Holmberg, Stockholm: formar och redskap för tenngjutning. — Alyhr, Anna, fröken, Stockholm. — Ambrosiani, S., fil. dr, Stockholm. — Andersson, Bertie, Sannerud, Ed. — Andersson, Karl Johan, hemmansägare, Granhammar, Kungsör. — Andersson, Linda, fröken, Stockholm. — Arvidsson, Ivar, fil. doktor, Uppsala: diverse fiskredskap. — Aspman, Maria, fröken, Stockholm.

Beckman, Anna, fröken, Stockholm. — Bengtsson, Kristina, fru, Päterud, Skillingsfors genom magister T. Lenk. — Blixt, Jenny, fru, Strängnäs. — Boltenstern, Fritz, kandidat, Stockholm. — Borg, A., postkontrollör, Linköping. — Borgenstam, E., apotekare, Falun. — Bourghardt, Eric, artist, Stockholm. — Bylund, A., kamrer, Stockholm.

Collin, Maria, fröken, Lund. — Cronstedt, Greta, fröken, Kil, Bo.

Drott, fastighetsaktiebolag, Stockholm: portomfattning m. m. från nr 16 Skeppsbron. — Dusén, K. F., lektor, Kalmar, enligt testamenteriskt förordnande: skål av förgylld koppar, omkring 1700.

Ehinger, Fanny, fröken, Stockholm. — Erixon, Sigurd, amanuens, Stockholm.

Grels Nilssons stärbhus genom herr Otto Östman, Långsele. — Göbel, Selma, fröken, Vadstena: vävnader m. m. — Götlind, Johan, fil. doktor, Uppsala.

Hammarström, G., major, Stockholm, enligt testamenteriskt förordnande: bord, spegel, 2 porträtt. — Hansson, Jens, lantbrukare, Bergslätt, Ed, genom amanuensen S. Erixon. — Hierta-Retzius, Anna, fru, Stockholm. — Hjertqvist, C. E., kommissarie, Alvesta. — Hogner, Rich., med. doktor, St Michaels, Arizona, U. S. A. — Humble, J., lektor och hans maka, Stockholm, enligt testamenteriskt förordnande: byrå, spegel, ljusstakar, lampetter, ljuskrona m. m. — Hyllén-Cavallius, Sigrid, fru, Växjö. — Håkansson, J., stadsmäklare och fru, Stockholm, enligt testamenteriskt förordnande: en större samling möbler m. m. — Hök, Adolf, godsägare, Stockholm.

Jansson-Reding, Yngve, predikobiträde, Ljustorp. — Johansson, Anna, fru, Stockholm. — Johansson, Emma, fru, Ransta, genom magister F. Thorfors. — Jonasson, Lina, Bön, Dalen, Strand. — Jönsson, Anna, fröken, Stockholm.

Kassman, G., bankir, Stockholm, genom Nordiska Museets Vänner: skråhandlingar. — Kempf, H., med. doktor, Stockholm. — Konsortiet för åstadkommande av Ferdinand Bobergs Svenska bilder från början av 1800-talet: 100 st. kolteckningar. — Kullberg-Mayer, Olof, ingenjör, Katrineholm.

Larsson, Anna, fru, nr 7 Genarp. — Leman, C., disponent, Forssa. — Levander, Lars, doktor, Stockholm. — Laurin, Anna, fröken, Stockholm. — Lindblom, Klara, fröken, Stockholm: imperialsång av mahogny från 1854. — Lindvall, Clas, konstnär, Stockholm. — Lundin, J., hemmansägare, Utanö, Oringen, genom kandidat E. Hofrén. — Lönngren, Frida, fröken, Linköping. — Lönngren, Lina, fru, Linköping.

Magnus, Ellen, fru, stärbhus, Göteborg. — Malmén, Carl, kommerseråd, Stockholm. — Matthiesen, Sigrd Way, f. Ehrenberg, fru, Djursholm. — Modin, E., doktor, Sollefteå. — Myrstedt & Stern, Stockholm.

Nilsson, E., f. Wählander, fru, Stockholm. — Nilsson, Knut, kandidat, Stockholm. — Nord, Kerstin, fru, Näs, Strand, genom amanuensen S. Erixon. — Nordiska Museets Vänner (se sid. 20 o. f.). — Nyblæus, Gust., general, Åkers styckebruk. — Nyström, L. R., överintendent, Stockholm. — Näsström, Olof, direktör, Stockholm.

Olsson, Lovisa, fru, Krynebol, Grinstad.

Palm, C. U., direktör, Djursholm. — Palmqvist, Hedvig, fröken, Linköping: brud-dräkt m. tillhörande slöja, skor och vantar från 1838. — Paulsson, Albin, godsägare, Saltsjöbaden. — Persson, G., vaktmästare, Stockholm. — Pettersson, A., lantbrukare, St. Nygård, Aspeboda, genom amanuensen S. Erixon. — Peyron, Ellen, fröken, Stockholm.

Rettig, Edit, fröken, Söderhamn. — Rosén, Axel, kamrer, Nya Eriksberg. — Rosenstok, M., handlande, Stockholm. — Rubbert, H., f. Malmström, fru, Stockholm. — Rudholm, J., herr, Uppsala. — Rydberg, S., f. Hasselblad, professorska, Stockholm: minnen efter Viktor Rydberg.

Sandberg, Peter, fabrikör, Linköping. — Schröderheim, Anna, fröken, Stockholm. — Settervall, Gunnar, grosshandlare, Stockholm: salongsmöbel från 1870-talet. — Silfversvärd, Ch., f. Schartau, fru, stärbhus, Stockholm. — Simonsson, Anna, f. Bergström, fru, Stockholm. — Stockholms Nya Tapetfabrik genom direktör V. Beil. — Strömvall, Alanda och Ida, fröknar, Stockholm, enligt testamentariskt förordnande: 3 broderade tafflor från början av 1800-talet. — Svensson, Alma, fröken, Stockholm. — Sällskapet Philochoros, Uppsala: dräktdelar från Dalarna.

Tomasson, Torkel, kandidat, Uppsala. — Trotzig, Karl, kontrollör, Hedemora. — Törnblom, Axel, grosshandlare, Stockholm.

Wahlin, Clara, fru, Stockholm. — Wiking, And. Fredr., ingenjör, Seattle, Wn, U. S. A.: kassakista från Stockholms stora skeppsvarv. — Wikström, Carl, gro shandlare, Stockholms: silveruppsats och 2 sockerskålar av silver från 1870-talet. — Wilks, Anders, lappman, Vilhelmina.

Yre, hotellvärd, Olden, Norge.

Öberg, O. Alb., snickare, Stockholm. — Örberg, J., skogvaktare, Björkäbruk. — Örtenblad, Signe, fru, Umeå, genom fil. lic. Arv. Bäckström. — Östergötlands läns hemslöjdsmagasin, Linköping.

Till Museets bibliotek och arkiv hava under år 1919 gåvor lämnats av följande personer.

Aftonbladets halvveckoupplaga genom amanuensen Louise Hagberg, Stockholm. — Ambrosiani, S., fil. doktor, Stockholm. — Andersson, Axel, herr, Sandviken, Korsnäs. — Andersson, Gunnar, professor, Stockholm. — Arenander, E. O., professor, Ultuna.

Bäckström, A., amanuens, Stockholm. — Ballé, F., fru, Stockholm. — Behm, A., intendent, Stockholm. — Bekkevold, B., herr, Stockholm. — Biblioteksksulenterna, Stockholm. — Billow, A., fil. kand., Stockholm. — Boivie, Hedvig, amanuens, Stockholm. — Borg, A., postexpeditör, Linköping. — Aktiebolaget Bukowskis konsthandel, Stockholm. — Bäckgren, K., komminister, Svärta gård. — Böttiger, J., överintendent, Stockholm.

Cederblom, Gerda, amanuens, Stockholm. — Cederquists grafiska aktiebolag, Stockholm. — Cederström, E., friherre, Stockholm. — Christofferson, O., skriftställare, Fru Ahlsted. — Cornell, H., fil. lic., Uppsala. — Curman, S., professor, Stockholm.

K. Ecklesiastikdepartementet. — Edgren, Berta, fröken, Vingång. — Erdmann, A.,

professor, Uppsala. — Eriksson, W., litograf, Flysta, Spånga. — Erixon, S., amanuens, Stockholm.

Fehr, I., lektor, Strängnäs. — Finska Nationalmuseet, Helsingfors. — Föreningen Göteborgs Sjöfartsmuseum, Göteborg. — Föreningen Vadsbybygden, Mariestad.

Generalstabens topografiska avdelning. — Grotenfelt, G., professor, Helsingfors.

Haglund, R., konstnär, Stockholm. — Hammarstedt, N. E., intendent, Stockholm. — Hierta-Retzius, Anna, professorska, Stockholm. — Hultmark, E., fil. doktor, Stockholm.

Jakobs och Johannes kyrkoarkiv, Stockholm. — Johansson, Levi, folkskollärare, Lundsved, Orrskog.

Karleson, J., herr, Fristad, Visby. — Kempff, H., med. doktor, Stockholm. — Kindem, L., herr, Vossevangen, Voss, Norge. — Kjellberg, C. M., landsarkivarie, Vadstena. — Klingvall, E. A., sjökaptän, Korsgården, Falun. — Kommerskollegium. — Koskimies, I. E., lektor, Jyväskylä, Finland. — Kristensen, E. T., författare, Vejle, Danmark.

Lagerberg, R., fil. doktor, Hangö. — K. Lantbruksakademien. — Landtman, G., fil. dr, Helsingfors. — Lewin, Anna, amanuens, Stockholm. — Lewin, Visen, amanuens, Stockholm. — Lithberg, N., professor, Stockholm. — Livförsäkringsaktiebolaget Thule, Stockholm. — Lundgren, H., redaktör, Stockholm.

Malmöhus läns hemslöjdsförening, Malmö. — Medelpads fornminnesförening, Sundsvall. — Museet i Umeå.

Nordén, C. A., garvare, Sandvik, Bottnaryd. — Norell, C. G., herr, Delsbo. — Norrbottens Musciförening. — Nygård, A., fl. kand., Uppsala.

Olhsson, J. A., herr, Uppsala.

Palm, C. U., herr, Djurholm. — af Petersens, Katy, fröken, S. Lindved, Svedala.

Reymyre bruks aktiebolag, Reymyre. — Rosén, G., kapten, Kristianstad. — Rosén, Helge, fil. doktor, Lund. — Rudholm, J., herr, Uppsala. — Runberg, G., herr, Kalmar.

Salin, B., riksantikvarie, Stockholm. — Salvén, A., kyrkoherde, Stockholm. — Gamla Santessonska tenngjuteriet genom verkmästar E. Holmberg, Stockholm. — Schön, Sigrd, fru, Askesta, Sandarne. — Skånska föreningen för byggnadskultur genom fil. lic. F. Hazelius, Hvilan, Åkarp. — Staatl. Stelle für Naturdenkmalpflege, Berlin-Schöneberg. — Stavanger Museum, Stavanger. — Stridsberg, Laura, amanuens, Stockholm. — Strömberg, Edv., direktör, Orrefors. — Stückelberg, E. A., fil. doktor, Basel. — Svenska Teknologföreningen. — v. Sydow, C. W., fil. doktor, Lund.

Trotzig, K., kontrollör, Hedemora.

Universitetet i Nancy.

Wahlin, Clara, fru, Stockholm, enligt avlidne grosshandl. C. A. Wahlin's uttalade önskan: album och handlingar rörande Stockholms 5te skarpskyttekompani. — Wallin, Sigrd, amanuens, Stockholm. — Wancke, F., bankkamrer, Stockholm. — Vasenius, V., professor, Helsingfors. — Vestmanlands läns tidning, Västerås. — Västgöta folkskolläroverstyrelse.

Zickerman, L., fröken, Vittsjö.

Till Skansen hava 1919 gåvor lämnats av följande personer.

Aftonbladet, Stockholm. — Allmér, Ivar, herr, Stockholm. — Almqvist, F., fru Djurholm. — Andersson, A. S., övermaskinist, Stockholm. — Andersson, R., övermaskinist, Stockholm: 1 kinduapa, 1 björnunge, 1 mungo.

Behm, Herman, häradshövding, Säckelsjö, Arboga. — Behrnerts, J. E., hovjägare, Fiskartorpet, Stockholm. — Bergianska Trädgården, Albano. — Bergman, Arvid M., professor, Stockholm. — Björk, A., fru, Äppelviken, Stockholm. — Björkvall, Hans, herr, Stockholm. — Blomqvist, E., övermaskinist, Stockholm: 1 kinduapa, 1 björnunge, 1 mungo. — Blomqvist, S. V., byggmästare, Stockholm. — v. Bornstedt, B., löjtnant, Stockholm. — Brunsson, Johanna, fröken, Stockholm.

Cloettas chokladfabrikers avdelningskontor, Stockholm.

Dagens Nyheter, Stockholm. — Djurgårdsförvaltningen, Stockholm. — Djurgårds-teatern, Stockholm. — Douglas, A., greve, Parkudden, Stockholm. — Dramatiska teatern, Stockholm.

Egnell, Ax. Em., grosshandlare, Stockholm. — Ekborn, Helmer, styrman, Stockholm. — Eriksson, C. J., Gimo. — Eriksson, Sten, herr, Stockholm.

Folkhushållningskommissionen, Stockholm. — Franzén, Mina, fru, blomsterhandel, Stockholm.

Grevell, H., fröken, Stockholm. — Grönvalls bryggeri, Stockholm. — Göransson, ingenjör, Sandvikens järnvägsaktiebolag. — Göransson, A., fröken, Stockholm.

Hafström, E., stud., Stockholm. — Hagen, Karl A., disponent, Stockholm. — Hellberg, H., fru, Stockholm. — Hellgren, Knut, grosshandlare, Örebro. — Hellström, M., snickare, Stockholm. — Holmberg, C. G., Torparegårde, Tungelsta. — Hultmans Choklad- och Konfektfabrikers Nya Aktiebolags filial, Stockholm.

Redaktionen av Idun, Stockholm.

Jakobsson, G., kapten, Stockholm. — Johansson, Math., fru, Stockholm. — Johansson, Olle, herr, Gnesta: 1 fiskljuse. — Julin, Ellen, fru, Stockholm.

Karlsson, Ajna, fröken, Stockholm. — Karlsson, Märta, fröken, Stockholm. — Knaue, A., fru, Stockholm. — Knockenhauer, Arne, grosshandlare, Stockholm.

La Fleuriste, blomsterhandel, Stockholm. — Larsson, Karl O., marinintendent, Stockholm. — Lejonhjälm, C. G. H. Cson, friherrinna, Stockholm. — Lejonhjälm, C. G. H. Cson, friherre, Stockholm. — Lettström, Inga, fru, Stockholm. — Lifsmedelsnämndens Fodersektion, Stockholm. — Lifsmedelsnämndens Spannmålssektion, Stockholm. — Liljefors, Kraka, Lindorm och Yrsa, Österby, Dannemora: 3 tårnor, 1 rödbena, 2 rosorlar, 1 gråtrut, 1 sillmås, 1 strandskata, 2 igelkottar, 1 sork, 2 marsvin. — Lindahl, Axel, fabrikör, Stockholm. — Linden, Albert, herr, Stockholm. — Lindström, N. H., direktör, Bergianska trädgården, Albano. — Ljungberg, C. A., herr, Stockholm. — Ljungberg, M., fru, Stockholm. — Lundell, K., vaktmästare, Stockholm. — Lönnberg, Sverker, stud., Stockholm.

Montan, S., gymnastiklärare, Stockholm.

Nilsson, K., portvakt, Ångslupsbolaget, Djurgården, Stockholm. — Nilsson, O., herr, Stockholm. — Nordquists, Arvid, handelsaktiebolag, Stockholm. — Norstedt & Söners, P. A., Aktieb. Bokförlag, Stockholm. — Nya Dagligt Allehanda, Stockholm. — Nygren, Filip, målare, Stockholm.

Operan, Stockholm.

Sandell, Robert, grosshandlare, Stockholm. — Sandman, F., med. dr., Stockholm: 2 st. björnungar. — Redaktionen av Scenen, Stockholm. — von Schmiterlöv, A., Smålands Rydaholm, en samling *Arnica montana*. — Scholander, C. T., med. dr., Storängen. — Sjöblom, K., handlande, Stockholm. — Sjölander, David, konservator, Göteborg: 1 pilgrimsfalk. — Skoglund, G., hovjägare, Rosedal, Stockholm. — Skogshögskolans Landmätarenskola, Garpenberg, Fors. — Smith, Gertrud, fru, Stockholm. — Smitt, H., med. dr., Enafors. — Špenitz, G., kapten, Djurholm. — Spångberg, Gunnar, blomsterhandel, Stockholm. — Statens Veterinärbakteriologiska anstalt, Stockholm. — Stockholms Dagblad, Stockholm. — Stockholms Tidningen, Stockholm. — Redaktionen av Strix, Stockholm. — Styrelsen för »Svenska flaggans dag». — Svenska Dagbladet Stockholm. — Svensson, Tyra, revisor, Stockholm.

Thulin, J. A., trädgårdsmästare, Rosedal, Stockholm. — Torige, Amalia, fru, Stockholm. — Transatlantic, ångf., Skagen. — Trolle, Anna, friherinna, Trollenas: 1 bihus.

Wagner, Fred., grosshandlare, Stockholm. — Wagner, T., herr, Stockholm. — Wahlbergs blomsterhandel, Stockholm. — Wahlgren, A., godsägare, Bålsta. — Wahlman, Beata, fru, Stockholm. — Wahlman, Edla, fröken, Stockholm. — Veckojournalen, Stockholm. — Westman, Birger, handlande, Stockholm: 1 raphöna. — Wibom, E. K. A., kammarrätsrevisor, Råsunda. — Widen, A., fru, Stockholm. — Vingren, K., herr, Stockholm.

Urström, G., ingenjör Stockholm.

Åhléns blomsterhandel, Stockholm. — Ångslupsbolaget, Djurgårdsslätten, Stockholm.

Samfundet för Nordiska Museets främjande

I huvudstaden bosatt stiftande ledamots årsavgift är tio kronor. Utom huvudstaden bosatt ledamot erlägger en årsavgift av sex kr.

Enligt § 6 i samfundets stadgar är emellertid den, som i stället för den årliga ledamotsavgiften på en gång erlägger minst etthundrafemtio kronor, att anse såsom ständig ledamot och sedan befriad från alla avgifter.

Ledamot, såväl stiftande som ständig, erhåller årligen ett årskort till Nordiska Museets samtliga avdelningar för sig personligen eller för en medlem av sin familj, vilkens namn i sådant fall torde uppgivas. Tidskriften »Fataburen» utdelas till medlemmar bosatta utom Stockholm. Därstädes boende kunna erhålla densamma till halva boklädspriset genom museets expedition å Skansen.

Dessutom äger ledamot rätt att för de närmaste medlemmarna av sin familj (man, hustru, barn eller tjänstefolk) erhålla årskort gällande till museets samtliga avdelningar för ett pris av sex kronor för varje sådan medlem. Årskort till Museet å Lejonslätten kosta eljest 6 kr. för vuxna, 4 kr. för barn och till Skansen 9 kr. för vuxna, 7 kr. för barn.

På det stiftande ledamot ej må hava besvär med årsavgiftens insändande, upptages densamma utom Stockholm genom postförskott samt i Stockholm efter mitten av januari genom bud. De i Stockholm bosatta medlemmar, som så önska, kunna dock f. o. m. den 15 dec. till mitten av jan. å museets expedition å Skansen utlösa sina årskort.

Brev och meddelanden torde ställas till Sekreteraren i Samfundet för Nordiska Museets främjande, adress Nordiska Museet, Stockholm 14. Allm. telefon 4. Rikstelefon 713 10.

Författare och förläggare, som önska böcker och uppsatser anmälda eller omnämnda i tidskriften, behagade insända dem under adress *Nordiska Museet*, Stockholm 14. Manuskript, meddelanden och uppgifter insändas under samma adress.

Fataburen utkommer med 4 häften årligen och åtföljes dessutom av en redogörelse för museets förvaltning.

Tidskriften kostar i bokhandeln och på posten 10 kr. för årgång. Lösa häften säljas i mån av tillgång för 3 kr. Till de ledamöter i Samfundet för Nordiska Museets främjande, som äro bosatta utom Stockholm, utdelas tidskriften gratis. I huvudstaden boende ledamöter kunna erhålla tidskriften till halva boklådspriset vid rekvisition genom museets expedition å Skansen.